Muinntear na Tuaṫa

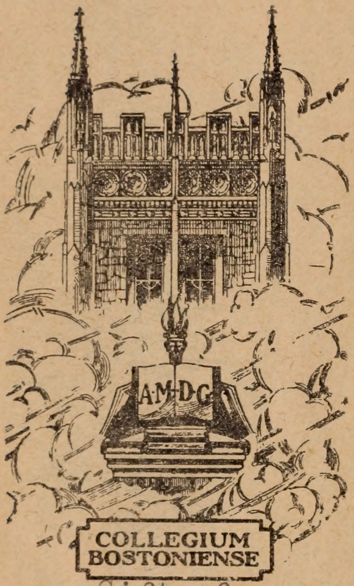

Gift of
Mr. Timothy Scanlon

Timothy Scanlon
Tadg O'Scanláin
Emilough, Lixnaw
Co Kerry
Ireland

Patrick J Scanlon
201 Cypress ave
Lawrence
Mass

1/10

MUINNTEAR NA TUAṪA

Timothy Scanlon
Emilaugh, Listowel
Co Kerry, Ireland

Séamus Ó Duḃġaill
do scríoḃ.

Patrick J Scanlon
201 Cypress ave
Lawrence
Mass

Baile Áṫa Cliaṫ
M. H. Gill ⁊ a Ṁac, Teor.

1910

PB1399.
J9M9

Manufactured in Ireland
Déanta in Éirinn

M. H. Gill ⁊ a ṁac, Teor.

221093

Muinntear na Tuaṫa.

An Fiaḋaċ.

Nuair do ḃíos-sa im' ġarsún ḃíoḋ gaḋair fiaḋaiġ ag na Conallaiġ, ag clainn Ṡéamuis 'aċ Murċaḋa. Dear-ḃráṫair do Ḋoṁnall mór Ó Conaill a b'eaḋ Séamus, agus an faid is ṁair an sean-ḟear níor scar sé leis na gaḋair, aċt nuair a cailleaḋ é níor ḟan na gaḋair i bfad 'n-a ḋiaiḋ. Ba ṁinic a ṫagaidís ag fiaḋaċ 'sa gcoṁarsanaċt so againn-ne, agus is rómpa do ḃíoḋ an fáilte ag óg is críonna. Dá mbéaḋ giarrḟiaḋ i gCnoc na Ġraḟaiḋe nó ar ṫaoiḃ an Ċnocáin Ruaiḋ níor ḃaoġal d'éinne baint leis ċun go dtagaḋ na fiaḋaiḋṫe agus na gaḋair fiaḋaiġ ar a tóir.

Ní raiḃ sa ṗaróiste seo againn-ne an uair sin aċt an t-aon scoil, scoil an Ċuileannaiġ. Tá cúig cinn aca anois ann. Ḃí an scoil cúpla míle ó ṫig m'aṫar, is gan aon tiġ eile i ngiorraċt cúpla páirce d'ár dtig-na, aċt mar sin féin is ró-annaṁ do ḃinn-se gan ċuideaċta ag gaḃáil soir ḋom ar maidin ċun na scoile. Ḃéaḋ Seaġán Ṫaiḋgín ó ċeann an ḃóiṫrín, nó mac Ṡéamuis a' Ċarrṫaiġ ó'n Lios, lem' ċois go minic; nó ḃéaḋ Doṁnall Óg Ó Bruiġin ag feiṫeaṁ liom, is é ag faireaḋ ar ḃradán i bPoll na Féiṫe nó i n-aice le Droiċead na Ġeadaiġe. Ba ḋíoṁaoin an mac é an Doṁnall céadna.

Maidean earraiġ ag dul ar scoil dom, agus mé buille beag déiḋeanaċ ṫánga suas leis an gcuid eile, is iad bailiġṫe mór dtimċeall ar Ṫaḋg Gaḃa, agus eisean ag cur iarainn ar roṫaiḋiḃ do Ḋáiṫ Ṡeaġáin i n-aice le súil an droiċid. I gcionn tamaill do

ḃailiġeamair go léir linn, go mall riġin, mar is gnáṫaċ le sgoláiriḃ scoile, agus ar an dtaoḃ ṫall de'n droiċead cé ḃéaḋ roṁainn ar an mbóṫar ná Sioḃán a' Ġanndail. Leaṫ-óinseaċ ḃoċt a b'eaḋ Sioḃán is gan de ṡliġe-ḃeaṫa aici aċt ag siuḃal roimpi. B'ana-ḟuirist eagla a ċur uirṫi. Dá mbéaḋ scata géanna agus ganndal orṫa ar an mbóṫar roimpi ní leigfeaḋ an t-eagla do Ṡioḃán gaḃáil ṫarsta. Do baisteaḋ Sioḃán a' Ġanndail mar leas-ainm uirṫi, agus go deiṁin féin níor ċuala-sa riaṁ aon ainm eile ar Ṡioḃán ḃoċt. Ḃí sí ana-ḋiaḋaiṫe ar fad, agus tar éis an Aifrinn Dia Doṁnaiġ ní ḟáiseoċaḋ aon áit Sioḃán aċt le h-ais toḃán an uisce coisreacan, a paidrín 'na láiṁ aici, is í ag stealladh an uisce ar an bpobal ar ḋul amaċ dóiḃ. Is baoġlaċ gur 'mḋó paidir ná raiḃ ró-ḟóġanta do ḟuair Sioḃán de ḃarr a saoṫair, go mór-ṁór ó sna cailíníḃ óga go mbíoḋ hataí péacaċa agus ribíní dearsa orṫa; aċt ḃíoḋ eagla orṫa focal a ráḋ, mar ḃí fios aca go maiṫ dá mbéaḋ fearg uirṫi nár ṁaiṫ an ḃail orṫa teanga Ṡioḃán an Ġanndail a ṫarraċ orṫa.

"Go mbeannuiġiḋ Dia ḋuit, a Ṡioḃán," arsa duine againn.

"Ṁaire, go mbeannuiġiḋ Dia is Muire is Pádraig ḋaoiḃ, a ḃuaċaillí," arsa Sioḃán, agus í ag cur ḋí fé ḋéin an droiċid. "Is dóċa," ar sise, "ná feacaḃair aon ġanndal ar an mbóṫar."

"Ó," ars' an Cárrṫaċ óg, "tá scata géanna agus ganndal mór bán orṫa, i n-aice le Cnoc Ḟearainn Uí Ḟloinn."

"Agus," arsa Seaġán Ṫaiḋgín, "a Ṡioḃán, má tá fonn ort an Ṗáirc Ġarḃ a ḃaint amaċ, seaċain tarḃ Ṡeaġáin Ḋiarmada."

Ar ndóiġṫir, ní raiḃ sé 'ná ganndal ar an mbóṫar, agus ḃí an tarḃ úd ceangailte istiġ i gcró. D'ḟágamair

Sioḃán 'na seasaṁ i lár an ḃóṫar ag ceann an droiċid, agus ḃuaileamair linn soir an bóṫar, is gan puinn deaḃaiḋ orainn. Níor ḃfada go raiḃ sise ar sodar 'nár ndiaiḋ, is í ag cainnt 's ag cnáiṁseáil. Ní raḃ-amair aċt díreaċ ag sean-teampall Ċill Loċáin nuair do ċonnacamair na fiaḋaiḋte agus na gaḋair fiaḋaiġ ag gaḃáil ċugainn anoir ó Ḋrom a' Loċáin. Siúd ċun siuḃail sinn ar stealladh, agus nuair do ṡroiseamair crois Ċeaṫraṁa na hUṁan 'sé an áit 'na raiḃ siad-san ná ag tiġ an tsagairt. D'ḟanamair ag an gcrois ċun go dtángadar. Ḃí seisear nó mór-ṡeisear de ḋaoiniḃ uaisle ann, agus aon ḃean uasal aṁáin. Do stadadar tamall ag an gcrois, agus siúd an bóiṫrín siar leo, idir ṁarcaiġ is gaḋair. Ní túisce ḃíodar-san imṫiġṫe 'ná do ċaiṫ Seaġán Ṫaiḋgín an fód móna ḃí féin' oscaill aige, i n-áirde sa spéir. Ḋein an ċuid eile go léir an clear céadna aċt aṁáin mé féin. Ḃí fonn is faitċeas orm-sa. Ba ṁaiṫ liom an fiaḋaċ a leanaṁaint, aċt ḃí 'ḟios agam go dian-ṁaiṫ dá mbéaḋ 'ḟios ag m'aṫair ná raḃas-sa ar scoil tar éis é 'om ċur ann, go ndíolfainn go daor as mo ċuid spóirt. Ḃí an ċuid eile ag taṫant orm dul leo, act ní raiḃ aon ṁaiṫeas dóiḃ ann. Ḃíos ag bogaḋ liom soir go mall, rigin, troma-ċroiḋeaċ. Ċrom na buaċaillí eile ar ḃeiṫ ag magaḋ fúm.

"Naċ é an peata é," arsa duine aca, "agus an t-eagla a ċuireann slat an ṁáiġistir air."

"Ná bac leis an leanḃ boċt," adeir fear eile, "b'ḟéidir go mbéaḋ mísleáin 'na ċóir ag an máiġistreás nuair a ḃeiḋ sé ag dul suas ċuiċi ar ball le teaċtair-eaċt ó'n máiġistir, agus cá ḃfios daoiḃ ná go ḃfaġaḋ sé póg uaiṫi i dteannta na mísleán?"

"Airiú! ní mísleáin 'ná a leitéidí atá uaiḋ," arsa Domhnall Ó Ḃruiġin, "aċt geasán a ḋéanaṁ orrainn-ne leis an máiġistir, d'ḟonn is go mbéaḋ fiaḋaċ aca 'nár

ndiaiḋ. Cuirfear an máiġistir óg agus na 'gaḋair fiaḋaiġ' ar ár dtóir, agus an buaċaill macánta so mar ṗiolóitiḋe orta. Beiḋ a ċuid 's a ċlú aige."

Ḃí an scéal go dian orm. Ní raḃas riaṁ im' ġearánaiḋe. Níor ṁaiṫ liom anois 'ná riaṁ cúl-ċainnt do ḋéanaṁ ar éinne. Ḃí 'ḟios agam go maiṫ dá dtéiḋinn ar scoil im' aonar go mbéaḋ an máiġistir ag cur tuairisg na coda eile orm. Níor ṁaiṫ liom sgéiṫeaḋ orta, is níor ṁaiṫ liom bréag d'innsint. "Cad a ḋéanfaḋ," arsa mise im' aigne féin. Do ḋeinear an rud ba ṁaiṫ liom a ḋéanaṁ ó ṫús. Ċaiṫear uaim m'ḟód móna, is do leanas an ċuid eile. Do liúġadar-san go léir le h-áṫas.

Ḃí bróga ar ċuid againn; agus tá 'ḟios ag an saoġal gur trom an t-ualaċ iad bróga ar ġarsún lá fiaḋaiġ. Do ḃaineamair dínn na bróga is do ċuireamair iad féin agus ár gcuid leaḃar i bfolaċ i dtor mór aitinn ar ċlaiḋe an ḃóiṫrín. Siúd siar sinn ċun go dtángamar ċoṁ fada le taoḃ na haḃna. Ḃí an Ġeadaċ ró-árd dúinn an áṫ a ġaḃáil, aċt le háḋṁaraiġe an doṁain ḃí mac Ċaṫail na Bó ag cur gairḃéil amaċ ar an mbóṫar, agus ċuir seisean ṫar aḃainn anonn sinn. 'Na ḋiaiḋ sin níor ḃ'fada dúinn ċun gur rugamar ar an ḃfiaḋaċ. I gcionn tamaill d'eiriġ gearrḟiaḋ as a ġnatóig. Preabaire téagarṫa láidir a b'eaḋ é. Siúd ċun siuḃail é, agus siúd na gaḋair go dian ar a ṫóir, agus na marcaiġ ar ḟálaiḃ na ngaḋar. Ḃí súil againn go mbuailfeaḋ sé siar ó ṫuaiḋ tré Ċnoc-na-Grafaiḋe, agus go mbéaḋ radarc breáġ againn-ne ar an ḃfiaḋaċ ó'n gcnoc, aċt do ḃí a ṁalairt d'ḟuadar fé. Féaránaċ anuas ó sna cnuic a b'eaḋ an buaċaill úd. Is ar na cnuic do ṫug sé aġaiḋ anois. Siúd ó ḋeas é. Cuir sé an aḃa anonn ḋé, agus isteaċ leis i lár portaiġ an Ġuirt-buiḋe ag bun na gcnoc. Ṫug na gaḋair iarraċt ar an

ngearrfiaḋ a leanaṁaint, aċt ba ḃeag an ṁaitear dóiḃ é. Do ḟéid an aḋarc, agus an méid aca do ċuaiḋ tar aḃainn anonn d'ḟilleadar anall 'na gceann agus 'na gceann, is ba ḋóiġ leat le féaċaint orta go raiḃ sórt náire orta d'ráḋ is gur scaoileadar uata an gearrfiaḋ. Ḃíonn a ċiall féin ag an ngaḋar.

Ċuarduiġeamair na h-oileáin cois na h-aḃna. Ḃuail Diarmuid Maor linn is a ċleiṫ aige. Níor ḃac sé féin ná na maoir eile le maoirseaċt na haiḃne an lá so. Níor ḃac éinne le hobair lá an fiaḋaiġ. Do ḃí Taḋg Gaḃa 'na seasaṁ ar an ndroiċead, a ṗíop 'na ḃéal aige agus a ḋá láim sáitte isteaċ fé'n aprún ġléigeal, agaiḋ air ċoṁ geal len' aprún, is ḋá ċnap ḟúil air ag faireaḋ ar na marcaċaiḃ agus ar na gaḋaraiḃ ag cuardaċ na n-oileán. Má ḋearg Taḋg a ṗíop aon uair aṁáin, do ḋearg sé seaċt n-uaire í. Tar éis tarraċ nó ḋó a ḃaint airti do stadfaḋ sé, aċt mar sin féin ní ḃeaḋ sé sásta gan an tsean-ḋúidín a ḃeiṫ 'na ḃéal aige. Ḃí Dáiṫ Ṡeaġáin féin ann, a uċt buailte ar ḟlait an droiċid, is é 'gá ċásaṁ an lá do ḃeiṫ caitte agus gan aon níḋ déanta aige. Féaċ! Cé hé siúd ṫall ar Ḟaill a' Droiċid, agus sgiaṫáin air ag bagairt ar luċt an fiaḋaiġ? Ní dóċa go ḃfuil fios ag aoinne cad tá ar siuḃal aige. Donnċaḋ Ḃreac atá ann. Ḃí sé ag treaḃaḋ i bpáirc na Cille, agus sinne ag dul ar scoil. D'ḟág sé a ṡeisreaċ 'na seasaṁ i lár na páirce. Is dóiġ le Donnċaḋ ná fuil 'fios ag éinne aċt aige féin cá mbéaḋ gearrfiad le fagáil. 'Siad na geáitsí atá sé anois 'ná a d'iarraiḋ a ċur i n-úil do sna fiaḋaiḋtiḃ go ḃfuil gearrfiaḋ i mball éigin i gan fios do'n tsaoġal go léir, aċt do Ḋonnċaḋ Ḃreac.

Ní ḃeinn féin sásta gan ḃeiṫ istiġ i mearc na ngaḋar. Ḃíos ag faireaḋ ar ġaḋar mór ḃreac, is ḋá ċluais móra air. Ḃí sé ag cur de agus a ṡrón ar an dtalaṁ. Do

ṫóg sé a ċeann ; do ċuir sé glom as, agus d'imṫig air. Ḋein ceann eile an cleas céadna. Siúd ċun siuḃail iad go léir agus ceol aca. Ní ḟeaca-sa aon ġearrḟiaḋ ná a rian, aċt ċuala na daoine ag liúġrig agus iad n-a seasaṁ ar na clataċaiḃ. Ṫugas féin agus na buaċaillí eile iarraċt ar ċoimeád suas leis na fiaḋaiḋtiḃ, aċt níor ḟéadamair é. Ḃí an tóir ró-ḋian. Suas linn ar taoḃ Ċnoc-na-Grafaiḋe, agus as san síos go Cnoc Ḟearainn Uí Ḟloinn. Ḃí radarc áluinn againn anois ar ġadar is ar ċapall. Síos leó cois na haḃna ar steal-laḋ, ċun go dtángadar ċoṁ fada le Glaise 'n Ṗortuiġ. Do ċasadar siar tré Ġort-na-Sceiċe agus gan stad leo ċun gur ḃaineadar amaċ tiġ na Scairte.

Tá corraċ Ċill Ġobnatan i dteorainn na Scairte. Ní ḃfuairear féin aon radarc ar an ngearrḟiaḋ fós, aċt siúd na gaḋair isteaċ i lár an ċorraiġ is iad ag riṫ anonn 's anall. Siar linne an bóṫar agus isteaċ tré Láitreán an Rinnceaḋ is tré Ṗáirc an Ġalláin.

An fad is ḃí na gaḋair istiġ 'sa ċorraċ d'ḟan na mar-caiġ cois tiġe na Scairte, féaċaint cá ngeóḃaḋ an gearrḟiaḋ. Do ḃuail cuid aca siar ṫar Ġlaise na ḃFiġeadóirí, agus ṫar teórainn isteaċ i dtalaṁ ṁuinntir Ċéilleaċair, le hais an ċorraiġ. Do ḃídar ag cur díoḃ siar ó ḋeas ar imeall an ċorraiġ ċun gur ṫángadar ar an nglaise arís i dteorainn na Sean-Ċluanaċar an dtaoiḃ ṫeas de'n ċorraċ. Ḃíomair-ne ag faireaḋ agus sinn 'n-ár seasaṁ ar ṁullaċ claiḋe.

Níor ḃfada go ḃfeacamair ċugainn aníos an gearr-ḟiaḋ, an créatúirín boċt, agus í leat-ḃáitte traoċta. I gceann tamaill do ṫáinig na gaḋair amaċ as an gcor-raċ, iad lán de ċarta, agus suaiḋte tuirseaċ go leór. Do leanadar an gearrḟiaḋ, is do leanamair-ne iad-san ar feaḋ tamaill ḃig. Níor ḋeacair coimeád suas leo anois. Ḃí na marcuiġ ag gluaiseaċt go tiuġ. Seo

ċugainn aniar triúr nó ceaṫrar aca ar cos-in-áirde, agus an ḃean uasal ar tosaċ. Ḃí bóiṫrín cumang ann, geata ar ṫaoḃ de, agus beárna cloċ ar an dtaoḃ eile. Ḃí an geata dúnta. Ní ḟéadfaḋ aon ċapall dár ṁair riaṁ an geata agus an ḃeárna a ġlanaḋ. Do ḃí capall na mná-uaisle ag déanaṁ ar an ngeata. Ḃí marcaċ eile 'na diaiḋ agus é a d'iarraiḋ teaċt suas léi; aċt ní raiḃ aon ṁaiṫeas dó ann. Ḃí droċ-ḟuadar fé ċapall na mná-uaisle. Ní raiḃ an geata seaċt ramaine uaṫa. Ḃíos féin ar crit. Ḃíomair go léir ar crit. "Marḃóċar í," arsa mise, is mo ċroiḋe im ḃéal agam. Aċt an fad is ḃeiṫeá ag cimilt do ċluaise ḃí Seaġán Ṫaiḋgín anuas de'n ċlaiḋe ar an mbóiṫrín, an geata oscailte aige, agus an ḃean uasal 's a capall ṫar ḃeár-nain isteaċ mar a ḃéaḋ éan. Do lean na marcaiġ eile í; aċt geallaim-se ḋuit gur ḃain sise an tearbaċ dá capall nuair do fuair sí 'sa Ṗáirc-Ṁóir é. Ḃí sé mínigṫe aici ag fágaint na páirce úd.

Ṡaoileamair go raiḃ an gearrḟiaḋ agus na gaḋair i ḃfad uainn fé'n dtaca so; aċt ní mar sin a ḃí. Do ḃí, is dóċa, an créatúirín ag déanaṁ ar na hoileánaiḃ soir—mar is gnáṫaċ le gearrḟiaḋ iarr-aċt a ṫabairt ar filleaḋ abaile. Ḃí an tóir ró-ḋian, aṁṫaċ. Do baineaḋ casaḋ airti ag bóṫar an leasa. Siar léi ag déanaṁ ar Ċrois na Sean-Ċluanaċ. Ba ṫruaġ leat ḃeiṫ ag féaċaint airṫi. Ba ġeall le caitín leaṫ-ḃáiḋte í. Ar éigin a raiḃ tuirt an cuitín féin innti, agus í ag suaṫaḋ anonn 's anall a d'iarraiḋ bailiuġaḋ léi. B' fuirist aiṫint nárḃ fada uaiṫi. Ḃí sí ag cur di go mall tuirseaċ traoċta, agus an gaḋar mór breac ar a sálaiḃ. Ḃí an gaḋar ag cur go dian airti. Do ḃéic sí díreaċ mar a ḃéicfeaḋ leanḃ. Ṫug sí iarraċt ar ċasaḋ isteaċ i mbannraċ Ṗilib Ṫaiḋg. Ṫug an gaḋar mór breac fúiṫi. Do sgreaḋ

sí go truaiġṁéileaċ. Do rug an gadar airṫi, agus ṫug fáscaḋ di a ċuir deire léi. Ní raiḃ 'na ḋiaiḋ san aċt gearrfiaḋ idir ċonairt.

Do ḃí na marcuiġ agus na daoine go léir cruinniġṫe ar an mbóṫar. Ḃí na gadair fiaḋaiġ ag balaiṫeoireaċt mór-dtimċeall an ḃannraiġ. Ḃí tart is ocras orṫa. Do ṡéid fiaḋaiḋe na ngadar an adarc, d'ḟonn iad go léir a ḃailiuġaḋ. Ḃí gaċ uile ḋuine ag ullṁuġaḋ ċun bóṫair. Ḃí an ḃean uasal ann—bean ḃreaġ ḋaṫaṁail ab' eaḋ í, is cúl gruaige breaġ buiḋe airṫi. Ḃíodar go léir ag cur cúrsaí an lae tré na ċéile. I mḂéarla ḃí na marcaiġ ag caint. Ní raiḃ an Ġaeḋilg ag uaislib óga na hÉireann fé'n am san. Ní raiḃ sí caillte ar fad ag cuid de sna sean-uaislib. Ḃa ḋian-ṁaiṫ an Ġaeḋilg a ḃí ag sean-Ṡéamus 'aċ Murċaḋa féin, is gan focal di ag duine dá ċlainn, agus is mar a ċéile an scéal é indiu ag sliocṫ a sleaċta.

Ċuala-sa an ḃean uasal 'á ráḋ le marcaċ óg a ḃí i n-aice léi go mba ṁaiṫ léi a ḟios a ḃeiṫ aici cé'rḃ é an buaċaill d'oscail geata an ḃóiṫrín ó ċianaiḃ di.

"A ḃfeiceann tú annso é?" ar seisean.

"Agus dá ḃfeicinn féin, dar ndóiċ," ar sise, "ní aiṫneo'inn é; ḃí a leiṫéid d'ḟuadar fé mo ċapall ná raiḃ aṁ agam féaċaint air, is mé ag dul treasna an ḃóiṫrín. Féaċ a' ḃfuil sé annso, má sé do ṫoil é."

"A' ḃfuil ḟios ag éinne," ars an duine uasal go hós árd, "cé hé oscail geata an ḃóiṫrín ó ċianaiḃ do'n ṁnaoi uasail seo?"

D'ḟéaċas féin anonn ar Ṡeaġán Ṫaiḋgín, aċt ní raiḃ bogaḋ as.

"Tá 'ḟios agam-sa cé hé féin," ar sa mise.

"A' ḃfuil sé annso?" ars an marcaċ óg.

"Tá," arsa mise. "Siúd é ṫall é, Seaġán Ṫaiḋgín."

"Tar a leiṫ annso ċugam, a Ṡeaġáin," ars' an duine uasal.

Ḃuail Seaġán i leiṫ ċuca, is ba ḋóiġ leat air gur ċun a ċroċta a ḃíṫeas. Ṫáinig an ḃean uasal anuas dá capall.

"Anois, a ḃuaċaillín," ar sise, "is ceart dom-sa ḃeiṫ go hana-ḃuiḋeaċ ar fad díot. Do ṡáḃáilis m'anam indiu. Muna mbeaḋ gur osclais-se geata an ḃóiṫrín roṁam-sa ó ċianaiḃín, is baoġlaċ naċ annso do ḃeinn anois; aċt molaḋ le Dia gan droċ-scéal againn i ndeire an lae, agus is ort-sa amáin is ar Ḋia na glóire is ceart a ḃuiḋeaċas san a ḃeiṫ. Agus mo láṁ is m'ḟocal duit," ar sise, ag síneaḋ a láiṁe ċun Seaġáin "naċ baoġal dom-sa dearṁad a ḋéanaṁ ar an lá 'ndiu an dá lá ḋéag agus ṁairfeaḋ."

Ḃí scáṫ ar Ṡeaġán ar dtús, aċt ḃí a ṁisneaċ ag teaċt ċuige.

"Is dóċa go mbíonn tú ar scoil," ars an duine uasal óg.

"Ḃím," arsa Seaġán.

"Cá mbíonn tú ar scoil?"

"Ar scoil an Ċuileannaiġ."

"Ní raḃais ar scoil indiu, is dóċa."

"Ní raḃas."

"Agus ca' na ṫaoḃ?"

"Ní ḟeadar," arsa Seaġán go scáṫaṁail.

"Ó, tuigim," ars' an marcaċ óg. "Ṁeall an fiaḋaċ tú féin is na garsúin eile; aċt is dóċa go mbeir ar scoil imbáireaċ."

"Ḃéad, le congnaṁ Dé."

"Agus is dóċa go mbeiḋ an máiġistir dian oraiḃ mar ġeall ar obair an lae 'ndiu."

"Is baoġlaċ go mbeiḋ, a ḋuine uasail, aċt níl leiġeas air anois."

“ Ṁaire, go deiṁin, is fíor duit sin. Seo féirín duit,” agus do ṡín sé leaṫ-ċoróin ċun Seaġáin.

“ Go méaduiġiḋ Dia ṫú, a duine uasail,” arsa Seaġán. Ḃí na marcaiġ go léir imṫiġṫe fé’n am so, aċt é féin agus an ḃean uasal. Nuair ḃíodar-san ag imṫeaċt ċuireamair go léir ár mbeannaċt leo go dúṫraċtaċ. D’árduiġ an duine uasal a ċaipín dá ċeann; do leig an ḃean uasal mion-ġáire airti ag féaċaint siar orainne, agus siúḋ ċun siuḃal iad ar cos-in-áirde.

II.

TRÁṪNÓNA BUAḊARṪA.

Ḃí iaċall orainn filleaḋ ṫar n-ais a d’iarraiḋ na leaḃar agus na mbróg. Ḃí ocras orainn, ní naċ ion-ġnaḋ, aċt ba ṁaiṫ an díol ar Ṡeaġán Ṫaiḋgín é, leaṫ-ċoróin a ḃeiṫ aige Do ċeannuiġ sé luaċ réil de ḃuilíniḃ i siopa an ḃóṫair. Is mḋó (iomḋa) biaḋ milis do ḃlaisear ó an lá úd go dtí an lá ’ndiu, aċt níor ḃlaisear riaṁ ’ná ó soin aon ḃiaḋ ba ṁilse ’ná builín lae an ḟiaḋaiġ. Is maiṫ an t-annlann an t-ocras.

Níor ṁaiṫ linn an bóṫar a ġabáil. Níor ḃfios cé casfaiḋe orainn. Do b’ḟearr linn ná feicfeaḋ scol-áirí na sco’le féin sinn. Ḃí an lá ana-ṫirim ar fad, is ḃí ḟios againn go mbéaḋ an Ġeadaċ i ḃfad níos ísle ná mar a ḃí sí ar maidin.

Isteaċ linn i Móinḟéar Ġarḃ Ṡéamuis Uí Ṡéaġa, is tríd na hoileánaiḃ suas cois na h-aḃna, agus ṫar áṫ anonn go bun na faille. Ní raḃamair i ḃfad ag cur an ḃóiṫrín soir dínn ċun gur aimsiġeamair an tor ’n ar ḟágamair na bróga agus na leaḃair. Mo ċreaċ is mo ċráḋ! ní raiḃ bróg ’ná leaḃar ’sa tor. Deir an sean-ḟocal gur cuma le fear na mbróg cá ċuireann

sé a ċos, aċt anois dob' iad buaċaillí na mbróg do ḃí ag seinnm na bport uaigneaċ Ḃí an scéal dona go leor ag luċt na leaḃar, aċt do ṫuit an tubaiste ar fad ar ḟear na mbróg. Do ċrom cuid againn ar ṗusaiġeal ġuil.

"Cad é an ṁaiṫeas daoiḃ ḃeiṫ ag gol," ars an Cárṫaċ óg.

"Ó, is bog a ṫagann cainnt ċugat-sa," arsa duine eile, "níor ċaillis-se aċt do ṡean-leaḃar, aċt ní'l aon ġnó aḃaile agam-sa anoċt gan mo ḃróga."

"Aċt dá mbeiṫeá ag olagón ċun go dtuitfeaḋ na súile asat, cad a ḃéaḋ dá ḃarra agat i ndeire na scríbe?"

"Tá fios agam-sa go fíor-ṁaiṫ cad a ḃeiḋ de ḃarr an lae agam-sa," arsa mise, "beiḋ greadaḋ ó m'aṫair agus scallaḋ teangan óm' ṁáṫair. Aċt, cogar, cá ḃ'ḟios dúinn naċ aṁlaiḋ a ṫóg duine éigin na bróga agus na leaḃair as an dtor so ċun iad a ċur i ḃfolaċ i n-áit eile, d'ḟonn is go mbainfeaḋ sé preab asainn? Cuardaiġmís dá ċlaiḋe an ḃóiṫrín."

Do ċuardaiġmair, aċt sin a raiḃ dá ḃarra againn. Ní raiḃ leaḃar ná bróg le faġáil i bpoll ná i bpóirse, ṫall ná i ḃfus.

"Cad is dóiġ leat-sa, a Ṡeaġáin," arsa Doṁnall Ó Ḃruiġin, le Seaġán Ṫaiḋgín, "ar goideaḋ iad nó ar iṫ na ba iad?"

"Níor iṫ na ba iad, mar dá n-íosfaidís ḃéaḋ a rian i mball éigin. D'árduiġ duine éigin leis iad, agus nár éiriġiḋ a ṫuras leis, pé hé féin."

"An dóiġ leat a' raiḃ éinne ag féaċaint orainn agus sinn ag cur na leaḃar is na mbróg i ḃfolaċ?"

"Cá ḃfios doṁ-sa ciaca raiḃ nó ná raiḃ, aċt sé mo ṫuairim go raiḃ Sioḃán a Ġanndail 'na seasaṁ ar an mbóṫar is go ḃfeaca sí sinn."

Ḃíomar go léir go cráiḋte, is gan 'ḟios ag duine againn cad a b'ḟearra dúinn a déanaṁ, nuair do ḃuail mac Ċaṫail na Bó an bóiṫrín aniar ċugainn, é féin agus a ċapaillín, fuip carta ṫar a ġualainn, taoscán gairḃéil 'sa trucaill aige, é 'n-a ṡuiḋe ar ṫóin cléiḃ istiġ i lár na trucailleaċ, agus gan an saoġal ag cur puinn trioblóide air.

"Cad tá oraiḃ, a ḃuaċaillí, nó ar ċailleabair aon-ní?"

"Do ċailleamair go léir ár gcuid leabar, agus do ċaill cuid againn ár mbróga. Do ċuireamair iad go léir i dtor ar maidin. Níl a dtuairisc ann anois. Do goideaḋ iad," arsa mise.

"B'ḟéidir gur iṫ na ba iad. Ná fuil ḟios agaiḃ gur iṫ ceann aca eirball casóige Ṡeáġain Ḋiarmada tá seaċtṁain ó ṡoin, is gur iṫ ceann eile aca bríste an asail ar Ḟinġín a' Dúna."

"Ní dóiġ liom-sa," arsa Seaġán Ṫaiḋgín, "go raiḃ aon ḃaint ag buin ná ag gaṁain leo. Do goideaḋ iad."

"Cé ġoidfeaḋ dorn sean-ḃróg agus beart sean-leabar?"

"Is dóiġ le cuid againn gurab í Sioḃán a' Ġanndail a ġoid iad. A ḃfuil ḟios agat cá ḃfuil sí?"

"Ní ḟeaca-sa ó ṁaidin í; aċt cuireann sí fúiṫi go minic i dtiġ Ḟinġín a' Dúna, is b'ḟéidir go mbéaḋ sí ann anois."

Ḃí tiġ Ḟinġín ar ṫaoḃ an ḃóṫair idir an gcrois agus an droiċead. Siar linn ar sodar. Níor labair duine againn focal ag gaḃáil siar dúinn. 'Sé mo ṫuairim féin gur ċeap gaċ duine againn ná béaḋ ann aċt turas i n-airtear. Ḃí bean Ḟinġín ag an ndoras romainn.

"Tá mo ṡúile cam,' ar sise, "ag féaċaint siar an bóṫar ó ġaiḃ na fiaḋaiḋte soir, le súil is go mbéaḋ siḃ-se ag teaċt aniar ó'n droiċead. D'ḟág mac Ċaṫail na Bó dorn leabar agus cúpla feiḋre bróg

annso ó ċiainib. Duḃairt sé gur lib-se iad, gur ċuireaḃair i ḃfolaċ i dtor iad ar maidin, agus mara mbéaḋ eisean go mbéaḋ na bróga ite ag na buaiḃ. Seo ḋaoiḃ anois iad, is bailiġiḋ liḃ abaile. Tá an ċuid eile 'sa ḃaile i ḃfad ó ṡoin; dúḃart-sa leó, ag gabáil siar dóiḃ, a ráḋ lib-se go raiḃ na bróga agus na leaḃair i gcoimeád agam-sa."

Níor ḟanamar leis na bróga a ċur orainn, aċt bail-iuġaḋ linn gan ṁoill ċun gur ḃaineamair Droiċead na Geadaiġe amaċ. Ċualamair príntíseaċ Ṫaiḋg Gaba ag séideaḋ na mbuilg istiġ 'sa ċeárdċain, agus connac-amair an gaba féin, a ċasúr 'na láiṁ aige, is é ag baint ceoil as an inneóin. Ba ġnáṫaċ linn seasaṁ ag dorus na ceárdċan agus iarraċt a ṫabairt ar ḃreiṫ ar na spréaċaiḃ a ḃíoḋ ag imṫeaċt mar a ḃéaḋ cioṫ as an iarrann dearg sé ḃuilliḃ ċasúir Ṫaiḋg. Aċt anois ní raiḃ aon ḟonn orainn fuireaċ. Ḃí a ṁalairt de ċúram orainn i n-éagmuis ḃeiṫ ag fair-eaḋ ar an ngaḃa is ar na spréaċaiḃ. Do ġaiḃ cuid againn siar an bóṫar díreaċ—buaċaillí an Leasa agus buaċaillí na Sean-Ċluanaċ. Ní ċuiṁin liom i gceart anois cé hiad a ḃí ann, aċt ċoṁ maiṫ is tá cuiṁneaṁ agam air, sé is dóiġ liom go raiḃ triúr nó ceaṫrar ó an Lios ann agus duine nó beirt ó an Sean-Ċluain. Nuair a ḃíomair ag scaraṁaint le céile i dtaoḃ ṫiar de'n droiċead, do ḋearmadamar, rud ab' annaṁ linn, scraṫ ná ḟóḋ a ċaiṫeaṁ le n-a céile.

Ní raiḃ ag gabáil le mo ċois-se aċt beirt, Seaġán Ṫaiḋgín agus Doṁnall Óg Ó Ḃruiġin. Ḃí gaċ duine againn a d'iarraiḋ leaṫ-scéil a ċumaḋ, aċt ba ḃeag an ṁaiṫeas dúinn é. Ba ṁó d'eagla a ḃí orm-sa ná orta-san. Fear oibre a beaḋ aṫair Ṡeaġáin. Ḃí sé na ḃaintreaċ le fada, is gan de ċoimeádaiḋe tiġe aige aċt Léan, a inġean. Níor ḃaoġal do Ṫaiḋgín a ḃeiṫ sa

ḃaile, agus níor luġa ná san nár ḃaoġal do Léan aon ġearán a ḋéanaṁ le na h-aṫair i dtaoḃ a dearḃráṫar.

Ḃí dá ḟeirm talṁan ag aṫair Ḋoṁnaill Óig: ceann aca i n-aice linn-ne, agus ceann eile ṫiar imeasc na ngleann, agus is ann a ḃíoḋ sé 'na ċoṁnuiḋe. Ní raiḃ aon scoil aca ins na gleanntaiḃ aċt scoil ana-ḟada ó ḃaile, agus d'ḟonn is ná béaḋ a ṁac gan scoluiḋeaċt do ċuir Doṁnall Ó Ḃruiġin é aniar annso fé ċúram reaċtaire na feirme. Ḃí a ḟaoġal ar a ṫoil féin ag Dóṁnall Óg, gan aṫair ná máṫair ċun é smaċtuġaḋ, is gan beann aige ar ċainnt 'ná ar ċoṁairle an reaċtaire.

D'ḟágas féin an beirt ag ceann an ḃóiṫrín. Ḃa ġnáṫaċ liom gabáil siar trearsna na bpáirceanna, aċt do leanas an bóiṫrín an bobta so, le súil is ná feicfeaḋ éin-ne mé. Nuair do ṡroiseas an teiníl (teine aoil) cúpla páirċ ó'n dtiġ do ċuireas orm mo ḃróga. Ḃí na ba i bPáirc na Teiníolaċ, is iad go léir n-a seasaṁ i mbéal na beárnan, ag faire ar ḋul aḃaile. Dob' é mo ġnó-sa na ba a ṫiomáint aḃaile tráṫnóna ċun a gcrúiḋte, is ba ṁitid dóiḃ a ḃeiṫ 'sa ḃaile um an dtaca so, agus isteiġ 'sa ċró.

Do ḟocruiġeas mo ḃeart leaḃar fé m'oscaill, do ḋíriġeas mo ċaipín ar mo ċeann, is do ċromas ar ḟeaduiġeal—mar ḋeaḋ is ná raiḃ aon eagla orm, agus mo ċroiḋe ag preabarnaiġ istiġ i m' ċliaḃ. Ḃí fios agam go dian-ṁaiṫ gur ḃeag an ṁaiṫeas dom a ḃeiṫ d'iarraiḋ m'aṫair a ḋallaḋ, 'ná a ṁeallaḋ le leaṫ-scéal bacaċ. Ní ḃéaḋ ann agam aċt a d'iarraiḋ púicín a ċur ar ṡúiliḃ sean-ċait. Ḃa ċeart dom-sa ḃeiṫ 'sa ḃaile uair a ċluig ó soin; is do ḃí clog againn-ne. Is beag duine anois gan a ċlog aige, agus an té naċ ḃfuil a clog croċta ar ṫaoḃ an ḟalla aige tá a ṗíosa miotallaċ 'na ṗóca aige. Níor ṁar sin do ṁuinntir na Tuaṫa seaċt mbliadna déag ar ḟiċid ó sin. Ḃí clog

i dtiġ an tsagairt, is i dtiġ an ṁáiġistir scoile, agus b'ḟéidir i dtiġ nó dó eile 'sa ṗaróiste. Ní raiḃ de ċlog ag a ḃfurmór aca aċt an coileaċ astoiḋċe agus an ġrian 'sa ló.

Nuair do ṫángas-sa ċoṁ ḟada le tiġ na trucailleaċ do ċonnaic ná raiḃ an trucaill ann.

“B'ḟéidir,” arsa mise liom ḟéin, “go ḃfuil m'aṫair ó ḃaile, aċt cad é an ṁaiṫ é sin? Beiḋ mo ṁáṫair istiġ roṁam, agus ġeoḃad bearraḋ uaiṫi-si, agus gearánfaiḋ sí le m'aṫair mé.”

Do ḃuaileas isteaċ, agus eagla mo ḋóṫain orm. Ní raiḃ istiġ roṁam aċt mo ḋeirḃṡiúr, is í go gnóṫaċ.

“Taoi ana-ḋéiḋeanaċ,” ar sise liom go bog réiḋ, mar ba ġnáṫaċ léi.

“Tá eagla orm go ḃfuilim,” arsa mise. “Ca ḃfuil m'aṫair 's mo ṁáṫair?”

“Ċuadar anonn tar Leaṁain tar éis dinnéir. Seo ḋuit do ċuid prátaí—is baoġlaċ go ḃfuil siad fuar ort. Brostuiġ ort anois, is tiomáin aḃaile na ba. Ba ṁaiṫ liom iad a ḃeiṫ crúiḋte agam roiṁ tuitim na hoiḋċe. D'iarr mo ṁáṫair ar Léan Ṫaiḋgín teaċt i leiṫ agus congnaṁ a ṫaḃairt dom. Tá sí ag an nglaise a d'iarraiḋ canna uisce.”

Ní raḃas i ḃfad ag iṫe mo ċuid prátaí is bainne. Ḃí na prátaí i scilléidín ar ṫaoḃ na teineaḋ, is má ḃíodar fuar ní ḃfuaireas aon loċt orta.

“Caṫoin a ḃeiḋ m'aṫair is mo ṁáṫair 'sa ḃaile?”

“Ní ḟeadar; aċt duḃairt m'aṫair ná beidís ró-ḋéiḋeanaċ, is ba ṁaiṫ liom na ba a ḃeiṫ crúiḋte agam rómpa. Ċím Seaġán Ṫaiḋgín ag gaḃáil a leiṫ ċuġainn—b'ḟéidir go dtiuḃarfaḋ sé congnaṁ duit ag ullṁuġaḋ i gcóir na mbó.”

Is aṁlaiḋ a ṫáinig Seaġán, féaċaint canos mar ḋ'éiriġ liom-sa. Do ṡocruiġ m'aṫair leabaiḋ sé sna

buaiḃ ; ní raiḃ againne le déanaṁ aċt iad do ċeangal isteaċ is féar a ṫabairt dóiḃ. Ba ġeairid an ṁoill orainn an méid sin a ċríoċnuġaḋ.

Ḃí na ba crúiḋte is gaċ ní curṫa i dtreó againn, istiġ 's amuiġ nuair a ṫáinig m'aṫair is mo ṁáṫair aḃaile astoiḋċe.

“Fágaim le huaḋaċt,” arsa mise im' aigne féin, ag dul a ċodlaḋ dom, “dá mb'iad Fionn Mac Cuṁaill agus na Fianna a ḃéaḋ ann aon lá feasta, náċ baoġal dom-sa an fiaḋaċ a leanaṁaint is mé ag dul ar scoil.”

Aċt bí lá eile roṁainn fós.

III.

Scoil an Ċuileannaiġ.

Maidin lár na ḃáireaċ tar éis lae an fiaḋaiġ, ḃíos féin im' ṡuiḋe cuiḃeasaċ moċ. Ḃí mo ċeaċta le foġ-luim agam, mar ná raiḃ am agam ar iad d'ḟoġluim astoiḋċe. Níor ḃeag dom a ḃéaḋ de ḋonas anuas orm mar ġeall ar an ḃfiaḋaċ agus mo ċeaċta gan a ḃeiṫ agam mar ḃarr ar an aindeise. Is fad ó ṡoin anois é, aċt is maiṫ is cuiṁin liom ceann aca—an ceann ba ḋeacra—bailtí móra na Fraince d'áireaṁ. Táid agam indiu go cruinn gasta—i ḃfad níos fearr agus níos cruinne 'ná mar atá fios agam cad a ṫuit amaċ leaṫ ḃliaḋain ó ṡin. Ḃí ceann eile le foġluim agam. Is dóiġ liom go raiḃ mar ainm air, “The First Rule of Spelling.” Seo mar a ṫosnuiġ sé : “As a general rule ‘y,’ when its place may be supplied by ‘i’ is not to be written except at the end of a word.”

Sin a ḃfuil agam anois de'n riaġail úd. Do ċailleas an ċuid eile. Is baoġlaċ ná raiḃ sí riaṁ agam aċt go breallaċ, aċt mara raiḃ ní hí gan fios dom' ḃaisíniḃ

é. Ba ṁinic bairíní teó agam mar ġeall ar na riaġal-aċaib úd.

Ba ṁaiṫ liom dá mbéaḋ aon leaṫ-scéal agam ċun gan dul ar scoil. Ḃí 'ḟios agam go dian-ṁaiṫ cad a ḃéaḋ romainn go léir, agus ḃí 'ḟios agam 'na ṫeannta san go mba ḋéine ḃéaḋ an máiġistir orm-sa 'ná ar éinne eile i dtaoḃ éaluġaḋ ó scoil. Ċeap sé go raiḃ níos mó céille agam-sa, agus níos mó measa agam orm féin ná mar a ḃí ag an gcuid eile. B'ḟéidir go raiḃ an ceart aige, agus b'ḟéidir ná raiḃ. Pé scéal é, ní raiḃ aon ḟonn orm-sa dul ar scoil, aċt ní raiḃ teaċt-aireaċt go Cill Orglann 'ná aon leaṫ-scéal eile ċun mé ċoiméad 'sa ḃaile, is do b'éigean dom bailiuġaḋ liom go riġin leisceaṁail troma-ċroiḋeaċ.

Ḃí Seaġán Taiḋgín ag feiṫeaṁ liom ag ceann an ḃóiṫrín.

"Is dóċa," arsa mise leis, "go ḃfuil do ċeaċta agat."

"Níl ceann aca agam i gceart, aċt is cuma liom, beiḋ greadaḋ i m' ċóir, pé scéal é."

"A ḃfeacais Doṁnall Óg ó ṡoin?"

"Ċonnac ó ċianaiḃ é. Níl sé ag dul ar scoil inniu. Is breaġ an saoġal aige é, agus gan éin-ne ċun cur isteaċ air."

"Is fíor duit sin. Tá sé ċoṁ maiṫ againn brostuġaḋ orainn, agus gan an iomad againn beiṫ i dteannta a ċéile ag dul isteaċ. Nuair a ḃíonn garsaḋ ag gaḃáil isteaċ ċuige ar maidin, sé is dóiġ liom féin go mbíonn aṁras ag an máiġistir orṫa: agus eadrainn féin, is minic a ḃíonn a ċúis aige."

"Ní ḟeadar; ní gáḋ ḋó beiṫ ċoṁ dian is ḃíonn sé. Ba ḋóiġ leat air ná raiḃ sé n-a ġarsún riaṁ, is gur ċuala-sa sean-Ḋiarmaid 'ġá ráḋ ná raiḃ a leiṫéid de ċleasaiḋe ag gaḃáil an ḃóṫar, agus é ag dul ar scoil.

Ní leoṁfaḋ cearc 'ná cat, gaḃar 'ná gaḃar a ḃeiṫ anaice 'n ḃóṫair 'ná i ngiorraċt urċair ḋó, nó ḋá mbéaḋ agus eisean ann, ba ḋóiḃ ba ṁeasa. Ḃí iarraċt ana-ċruinn ar faḋ aige."

"Agus tá indiu," arsa mise. "Connac féin ar an bpátrún é, agus do ḃris sé a raiḃ de sna "Maggies" ann. Coṁ luaṫ is do ḃéaḋ buidéal i n-áirde ag fear na "Maggies" ḃí sé na smidiríníḃ ag an máiġistir. Níl aċt cúpla oiḋċe ó ṡin ó ḃí m'aṫair ag tráċt ar an sean-aimsir, nuair do ḃí sé féin agus an máiġistir ar scoil an Ṗléimeannaiġ. Ḃíodar araon ag teaċt aḃaile ó 'n scoil lá. Ḃí corcáinín prátaí beirḃte ag Peig na gCreaċ. Tá ḟios agat go raiḃ tiġ Ṗeig ar ṫaoḃ an ḃóṫair; níl a rian an anois. Ḃí Peig ag scagaḋ na bprátaí dtaoḃ amuiġ de'n dtáirsiġ. D'árduiġ sí léi isteaċ an ḃuirdeóg agus na prátaí, aċt d'ḟág sí an corcáinín amuiġ. Ḃí méaróigín cloiċe i láiṁ an ḃuaċ-alla. Ṫug sé fé'n gcorcáinín, d'aimsiġ go cruinn é, is do ċuir sé an ċloċ amaċ tré ṫóin ċorcáinín Ṗeig na gCreaċ.

"A Ḋé, mo léir-ġoin is mo ċreaċ i n-éinḟeaċt! Do ṗreab Peig amaċ ar an ndoras, is níor ḟág sí duine de sna seaċt sinnsearaiḃ a ṫáinig roimis gan iad do ċíoraḋ is do ċáineaḋ; agus ba ḋian-ṁaiṫ an sás ċuige í Peig na gCreaċ. Níor laḃair an garsún focal ċun go raiḃ deire ráiḋte ag Peig. Ar seisean:—

"Tá ana-aiṫreaċas ar faḋ orm, a Ṗeig, a ráḋ 's gur ḃrisear do ċorcáinín. Ní ḟeadar cad do ḃain dom is é ḋéanaṁ; aċt feaċ, an ċéad ṗéirín a ġeoḃad ní baoġal dom gan luaċ do ċorcáinín a ṫaḃairt duit."

Do ċeap Peig ar dtúis gur ag magaḋ fúiṫi ḃí sé, is ḃí fonn uirṫi sceiṁle eile a ṫaḃairt ḋó, de ḃarr a ċoḋ' magaiḋ; aċt nuair do ṫuig sí gur dáiríriḃ a ḃí sé, ṫáinig sórt náire uirṫi. Do ṁaoluiġ ar a cuid feirge, agus

'sé dubairt sí: "'Ṁaire, go deiṁin féin is go dearbta, ní ḋíolfair. Airiú, ní rabas-sa aċt ag magaḋ. Ba ḋual do ṁac t'aṫar beiṫ go fial. Beiḋ na tinncéaraí annso i nDeire na seaċtṁaine seo ċugainn is ní beiḋ siad-san i bfad ag deisiuġaḋ an ċorcáinín, agus mara mbeiḋ féin, d'ḟéadfaḋ Taḋg Gaba pairte ċur ann, ó ná fuil aċt poillín beag 'na ṫaob.'"

"Naċ é siúd clog na Bán-Ċluanaċ ag bualaḋ?"

"'Sé go díreaċ, agus béam-na deiḋeanaċ. Cad is fearra dúinn a ḋéanaṁ?"

"Cad eile aċt an coṁangar a ġabail," arsa Seaġán.

"Béarfar orainn," arsa mise.

"Ní baoġal dúinn. Níl ann aċt an beirt againn. Níl againn aċt éaluġaḋ linn cois an ċlaiḋe, is ní ḟeicfiḋ éinne sinn; agus dá bfeicidís féinig, ní ḟéadfaḋ "Finton" ná "Réasún" breiṫ orainn-ne."

Ḃíomar anois i n-aice le Caisleán a' Ċorraiġ, is gan eadrainn agus bóṫar na scoile aċt cúpla páirc. Ċualamair an fead ar an dtaoḃ ṫiar dinn. Cé béaḋ ann aċt an t-áilteoir buaċalla ba ṁó sa ṗarróiste, Diarmuid Óg, is é ar sodar aniar ċugainn ó ṫiġ an tsagairt. Do ṡeasóċaḋ Diarmuid ar barr a ċinn ar ḟlait an droiċid, is dá mbéaḋ an máiġistir ar a ṫóir níor ḋóiċiġe an áit go mbéaḋ an cleasaiḋe críoċnuiġṫe seo 'ná ṫuas ar barr an tsimné, agus a dá ċois i n-áirde.

"Is iongantaċ an deabaḋ atá oraiḃ," ar seisean. "Táim d'iarraiḋ breiṫ oraiḃ ó d'ḟágas an ċéardca. Is dóċa go bfuil siḃ ag gabáil an coṁngar."

"Tá sé ċoṁ maiṫ againn," arsa mise, agus siúd linn an coṁngar suas tré Ḋrom a' Loċáin, agus tré Ċeapaiġ an Ḟín.

Ḃíomar a dtriúr ag cur dinn—mé féin agus Seaġán Taiḋgín agus Diarmuid Óg. Do leanamair orainn i

n-aice 'n ċlaiḋe, le súil is ná feicfiḋe sinn. Ḃíos féin is Seaġán i dtosaċ agus Diarmuid Óg buille beag 'nár ndiaiḋ. Ḃí imṡníoṁ orainn-ne araon; ní dóiġ liom go raiḃ puinn dé ar Ḋiarmuid Óg, nó, má ḃí féin, ní ḟéadfaḋ sé gan a ḃeiṫ ag cuardaċ nead ar ṫaoḃ an ċlaiḋe.

"Brostuiġ, a Ḋiarmuid," arsa mise, "is ná bac leó. Tá sé ró-luaṫ 'sa ḃliaḋain fós. Ní ḃeiḋ na héanlaiṫe ag déanaṁ nead go ceann mí eile."

"'Sdó is fearr a ḟios agam-sa," ar seisean. "Fuair-eas féin nead sprideóige tá seaċtṁain ó soin."

"Bíoḋ geall gur sean-nead a ḃí ann," arsa Seaġán Ṫaidgín.

Ḃíomair ar ḃruaċ an Loċáin. Is beag den' loċán atá ann anois. Tá sé, naċ mór, tirim. Tá díog ṁór ag dul ó'n loċán síos go Glaise 'n Teampuill. Is beag rian de'n ċorraċ féin atá timċeall Ċaisleáin a' Ċorraiġ.

"Ṫá! ṫá! —á—á, a ċladairí! Taḃarfad-sa réasún daoiḃ ——."

Níor ḟanamar le na ṫuilleaḋ a ċloisint, aċt greadaḋ linn ċun gur ḃaineamair amaċ an bóṫar. Ċonnac-amair an sean-ḃuaċaill ṫíos i n-aice 'n loċáin, is é ag bagairt a ḃata orainn.

"Is dóċa," arsa Seaġán Ṫaidgín, "go mbeiḋ sé 'n-ár ndiaiḋ."

"Is cuma liom-sa," arsa Diarmuid Óg. "Ní ḃeiḋ puinn sásaiṁ le faġáil aige. Ba ḋóiġ leat air agus an fuadar atá fé gur cruiṫneaċta atá curṫa aige ar an screaṫan gorta úd ar taoḃ an Loċáin."

"Ní cuma liom-sa," arsa mise, "agus ní hé eagla an ṁáiġistir atá orm aċt eagla go ngearánfaḋ 'Réasún' le m'aṫair mé. Ceapaim go ḃfuil sean-ġaol éigin idir é féin agus muinntir mo ṁáṫar."

"Gaol i bḟad amaċ isead é, is dóċa," arsa Seaġán Ṫaiḋgín.

"Is dóċa gurab eaḋ; aċt mar sin féin, 'Is báiḋeaṁail iad luċt éinċine,' agus tá fios agam go mbéaḋ m'aṫair go hana-ṁíċéadtaċ dá mbeaḋ 'Réasún' ag déanaṁ gearáin orm-sa; agus ní mar ġeall ar aon damáiste a ḃéaḋ déanta agam, mar ná fuil lá 'sa mbliaḋain gan daoine ag gaḃáil tar doras againn-ne, aċt mar ġeall air naċ oireaṁnaċ an rud é do ḋaoiniḃ óga fearg a ċur ar ḋaoiniḃ aosta."

"Seo, anois," arsa Diarmuid Óg, "cuir uait do ċuid seanamóireaċt, is bímis ag bogaḋ linn, maran maiṫ leat beiṫ déiḋeannaċ agus an dá ḋonas a beiṫ anuas ort i dteannta 'céile."

Ḃíomar i n-am go leor ar scoil. Ḃí an máiġistir róṁainn ag geata na scoile. Ḃí a ḟlaitín ríġin taitḟéilinn 'n-a láiṁ aige. Níor laḃair sé focal linn, aċt ḃí a ḟios againn go maiṫ, agus an fuinneaṁ a ḃí air ag casaḋ na slaite, nárḃ aon deaġ-ḟuadar a ḃí sé

"Cad is dóiġ liḃ-se," arsa mise i gcogar, agus an triúr againn 'nár suiḋe istiġ i suiḋeaċán i n-aice n ḟalla.

"'Sé mo ṫuairim-se," arsa Diarmuid Óg, "go mbeiḋ spórt againn ar ball." Doḃ' ḟíor do san. Nuair do ṫáinig an deiċ a ċlog agus na scoláirí go léir bailiġṫe aċt fo-ḋuine, ṫáinig an máiġistir isteaċ. Ḃuail sé síos suas úrlár na scoile cúpla uair, agus dar linne, é ag cur na súl trínn. Ar seisean:

"Na buaċaillí do lean an fiaḋaċ inné, tagaidís amaċ annso ar an úrlár; tá beagán agam le ráḋ leo i dtaoḃ lae an ḟiaḋaiġ."

D'éiriġeas féin go mall, ríġin. D'éiriġ an beirt eile. Ní raiḃ bogaḋ as éin-ne eile fós.

"Tá sé ċoṁ maiṫ agaiḃ teaċt amaċ annso, mar is

maiṫ atá 'ḟios agam-sa cé h-iad a ḃí ann," ars an máiġistir.

D'éiriġ beirt nó triúr eile, is dob é deire 'n scéil é go raiḃ deiċneaḃar againn amuiġ ar an úrlár i dteannta céile.

D'ḟéaċ an máiġistir orainn. "Is dear na buaċaillí siḃ, bail ó Ḋia oraiḃ, agus is ró-ṁaiṫ é mo ġnó-sa annso ó ċeann ceann na seaċtṁaine a d'iarraiḋ siḃ-se a ṁúineaḋ agus ḃar muinntir 'sa ḃaile ag straċaḋ leis an saoġal ċun siḃ-se 'ċur ar scoil. Ḃa ċóir go mbéaḋ náire oraiḃ, aċt ċím ná fuil, 'ná a leiṫéid, agus ó's rud é gur buaċaillí gan náire siḃ, b'ḟéidir go ndéanfaḋ eagla siḃ a leiġeas."

Do ċimil gaċ duine againn a ṫeanga dá ḃais. Do ḃain an máiġistir cúpla casaḋ go fuinneaṁail nimṁneaċ ar a ḟlaitín, agus do ḃuail sé aníos ċuġam-sa,

"Agus mé annsúd i dtosaċ gearrṫa."

Le na linn sin do bualaḋ cúpla cnag ar an ndoras, agus seo ċuġainn isteaċ "Réasún," a ḃata na láiṁ aige agus faoḃar ar a ġuṫ.

"A ṁáiġistir," ar seisean, nuair do ṫáinig a anál ċuige "is ró-ḋear ar fad an ḟoġluim atá na buaċaillí seo 'ġa ḟáġail uaitse, is gan de ġnó 'ná d'obair aca ó Luan go Saṫarn aċt ag briseaḋ ṫar ċlaṫaċaiḃ agus ag déanaṁ damáiste orm-sa agus ar na coṁarsanaiḃ. Níl an ḃótar maiṫ a ndóṫain dóiḃ. Nílid sásta gan ḃeiṫ ag sosáilt mo ċod' féir agus ag leagaḋ na mbeárnan ; aċt taḃarfad-sa réasún dóiḃ gan gaḃáil ann arís."

"Taḃarfad-sa réasún duit," arsa Diarmad Óg go prap. "Nár ḋeineamair pioc díoġḃála."

Do pléasc a raiḃ sa scoil ar ġáiriḋe. Do pléasc an máiġistir féin ar ġáiriḋe. D'ḟéaċ "Réasún"

orainn. D'ḟéaċ ar an máiġistir, agus siúd ċun an doruis ar buile é. D'iompuiġ sé orainn agus é ag an ndoras, agus ar seisean: "Taḃarfad-sa réasún daoiḃ"——

Ní raiḃ am aige ar a ṫuilleaḋ a ráḋ nuair d'osclaḋ an doras, agus cé ḃéaḋ ann ná fiaḋaiḋe óg an lae 'ndé agus bean uasal na gruaige breáġ' buiḋe le na ċois.

"Gaḃaim párdún agat, a ḋuine uasail——agus a ḃean uasal," arsa "Réasún," mar ní ḟeaca sé ise ar dtúis, ag baint a hata ḋe, rud ná raiḃ de ḃéasa aige a ḋéanaṁ ar a ṫeaċt isteaċ ó ċiainiḃín.

Do ḃeannuiġ an duine uasal do'n ṁáiġistir agus do ḃeannuiġ an máiġistir dó, agus do'n ṁnaoi uasail. Ḃí sórt scáṫ air rómpa. 'Sé mo ṫuairim féin gur ċeap sé gur cigire scoile a ḃí aige nó duine mór anuas ó Ḃaile Áṫa Cliaṫ, ag féaċaint na scoile. Do labair an máiġistir go hana-uṁal omórac leis. Ḃí 'ḟios againne go maiṫ cé ḃí ann.

Arsa Seaġán Ṫaiḋgín i gcogar im' ċluais-se: "Is giorra ḋuine cabair Dé ná an doras."

"Féaċ cad duḃart-sa liḃ ó ċiainiḃ 'ná go mbéaḋ spórt againn, agus beiḋ," arsa Diarmaid Óg.

Fear deas cruinn deaġ-ċúmṫa a beaḋ an t-óġánaċ uasal, gan a ḃeiṫ ró-árd 'ná ró-íseal, aċt mar a déarfá idir a ḃeiṫ eatorṫa, agus má is fíor an sean-ḟocal "gur scáṫán a ḃeart a ċeannaċa," doḃ' ionntaoiḃ leat é lá na bruiḋe. I dtaoḃ na mná óige: Ċonnac féin mná ba ḋeise 'ná í, agus mná ba ḋaṫaṁla 'ná í, aċt ní ḟeaca riaṁ ná ó sin bean, óg 'ná críonna, go raiḃ a h-aġaiḋ ċoṁ spártaṁail ċoṁ geanaṁail le h-aġaiḋ na maiġdine úd. Ḃí a súile mar a ḃéaḋ súile an smólaiġ, agus nuair do bog sí a béal ċun cainnte do las a leaca le luisne a ċuirfeaḋ i n-úil d'éinne go mba geal é a croiḋe istiġ 'n-a cliaḃ.

"Is dóċa, a ṁáiġistir," ars an t-ógánaċ, "ná fuil tosnuiġṫe agaiḃ ar obair an lae fós."

"Níl i gceart, a ḋuine uasail," ars an máiġistir. "Ḃí beagán le ráḋ agam leis na buaċailliḃ seo i dtaoḃ gan iad a ḃeiṫ ar scoil indé."

"Is dóiġ liom go n-aiṫniġim cuid aca; agus sin é díreaċ a ṫug annso sinn, mé féin agus an ḃean uasal so, ċun leiṫ-scéil na mbuaċaillí a ġaḃáil i dtaoḃ an lae 'ndé."

"Níor ṁaiṫ liom tú ḋ'eiteaċ, a ḋuine uasail," ars an máiġistir—agus a ṁisneaċ ag teaċt ċuige, "aċt tá ḟios agam-sa go maiṫ, rud ná fuil ḟios agat-sa, gur cruaiḋ an saoġal é ag muinntir na háite seo, agus gur deacair dóiḃ na haosánaiġ a ċoimeád ar scoil, agus mar ġeall ar seo, gur mór an náire é do ḃuaċailliḃ óga mar iad so, a ḃeiṫ ag éaluġaḋ ó scoil, ag caiṫeaṁ a gcod' aimsire go díoṁaoin droċ-ġnóṫaċ, agus ag taḃairt droċ-ḟampla do leanḃuiḃ óga gan ċiall a ḃíonn n-a gcoṁluadar."

"Níor ṁaiṫ liom-sa cur isteaċ ar do ċuid oibre, a ṁáiġistir," arsa an ḃean uasal, "aċt ceapaim dá mbéaḋ ḟios agat cad do ḋein buaċaill aca so indé ná beiṫeá ċoṁ dian orṫa agus taoi anois. Muna mbéaḋ an buaċaill úd ṫall (Seaġán Ṫaiḋgín) is baoġlaċ naċ annso a ḃeinn-se indiu," agus d'innis sí an scéal dó tríd síos, mar ar ṡáḃáil Seaġán Ṫaiḋgín a hanam nuair d'oscail sé geata an ḃoiṫrín roimpi indé, agus gan innti féin an áit contaḃarṫaċ do ḟeaċaint. "Agus anois, a ṁáiġistir," ar sise, agus d'ḟéaċ idir an dá ṡúil air, "scaoil leo an boḃta so."

"Ṁaise go deiṁin féin, a ḃean uasal," ar seisean, agus criṫeán 'n-a ġuṫ, "ní ḟéadfainn an t-eiteaċ a ṫaḃairt duit-se, dá mbéaḋ an ċoir i bfad níos truime 'ná mar atá sí."

Ċuireamair go léir liúġ fiaḋaiġ asainn. Ḃa ḋóiġ leat go mbrisfeaḋ sí fuinneóga na scoile. Dob' ḟuirist ḋ'aiṫint go raiḃ ana-áṫas ar fad ar an óig-ṁnaoi uasail. Do laḃair an duine uasal i gcogar leis an máiġistir, agus dob' é deire an scéil é go ḃfuireamair leaṫ-lá saoire i n-onóir lae an ḟiaḋaiġ.

IV.

Ag Déanaṁ Cocaí.

Ní raiḃ aċt cúpla bliaḋain d'aois ag Seaġán Ṫaiḋgín orm-sa, aċt d'ḟanas-sa ar scoil i ḃfaḋ n-a ḋiaiḋ. Ó ḃí Seaġán ḋá ḃliaḋain déag d'aois ba ró-annaṁ ḋó ar scoil, aċt aṁáin rit an ġeiṁriḋ agus tamaillín i dtosaċ an earraiġ. Nuair do ṫagaḋ an t-earraċ i gceart ḃíoḋ gáirdín beag a aṫar le cur aige, agus na prátaí do ṡáṫaḋ ins an dtalaṁ scóir a ḃíoḋ tógṫa ag Taiḋgín ó m'aṫair-se. Ba ṁinic é Seaġán ag sáṫaḋ na bprátaí dúinne, agus nuair ná ḃíoḋ ann aċt an ḃeirt againn, ḃinn féin is é féin ag rit ar a ċéile. Do ḃíoḋ an tosaċ ag Seaġán i gcoṁnuiḋe. Is baoġlaċ go gcuirtí an síol beagáinín fánaċ, is gur minic a brúiġtí scioltán le cúl na ramaine, aċt ba ċuma san ; 'se an préaċán breaċ nó an caoċ-ruaḋ a ḃíoḋ síos leis muna dtagaḋ an gas suas ins an áit ba ċeart do i dtosaċ an t-samraiḋ.

Ḃuaċaill ana-áiseaṁail ar fad abeaḋ Seaġán. Ba ḋian-ṁaiṫ an sás é ċun capaill do ġiollaiḋeaċt, agus ní raiḃ 'sa parróiste garsún dob' ḟearr d'ḟéadfaḋ barr a ċur ar ċoca féir i móinféar nó ar ċoca-stóir i n-ioṫlainn, 'ná é féin.

Nuair do ḃímís ag sábáilt féir agus na cocaí posáilte le déanaṁ, ḃíoḋ na fir oibre dom' ċur féin is Seaġán Ṫaiḋgín i gcomórtas le na ċéile, féaċaint

ciaca againn dob ḟeárr ċun seasaiṁ ar ḃarr an ċoca, nuair do ḃíoḋ an sop deireannaċ suas, is gan súgán ná méaróg ar an gcoca. Níor ḃfearr Seaġán 'ná mise ċun na gcocaí a ċríoċnuġaḋ. Ḃíoḋ mo ċoca-sa ċoṁ maiṫ le n-a ċoca-san, ċoṁ teann 'n-a lár, agus ċoṁ tirim 'n-a ċliaṫán i ndeire an tsaṁraiḋ, aċt ḃíoḋ buaiḋte aige orm-sa i gcoṁnuiḋe 'sa ċleas-aiḋeaċt, mar ná raḃas ábalta ar ḟeasaṁ im' ċosa-bacóid ar ḃarr an ċoca, is náċ é aṁáin go raiḃ Seaġán ábalta ar an méid sin a ḋéanaṁ, aċt nuair a ḟáiscí aon t-súgán aṁáin ar an gcoca d'ḟéadfaḋ sé sál a ċoise deise do ṗógaḋ agus é na ḟeasaṁ ar leaṫ-ċois. Lá, agus sinn ag gabáilt d'ḟéar i nGort na Sceiċe, ḃíos féin is Cornaí, an buaċaill aimsire, ag déanaṁ coca, agus Seaġán Ṫaiḋgín agus Diarmaid na Móna ag déanaṁ coca eile. Ḃí an lá go h-ana-ḃroṫallaċ ar fad. Ní raiḃ leoiṫne gaoiṫe ann, agus ḃí an féar 'n-a ṡnaois le tiormaċt ar ṫeaċt an tráṫnóna. Ḃí m'aṫair, mar ba ġnáṫaċ leis, a d'iarraiḋ ḃeiṫ ṫall 's i ḃfus. Ḃí beirt sbealadóir ag obair aige i bpáirc eile, agus ḃíoḋ súil aige i ndiaiḋ na mbó le h-eagla go mbrisfidís isteaċ i ndíoġbáil, is iad ag guiḋeal, rud nárḃ annaṁ leó.

“Ḃeiḋ an tosac againn-ne orta,” arsa Cornaí i gcogar liom-sa, agus ár gcoca náċ mór críoċnuiġṫe againn.

“Teastuiġeann cúpla brat eile uaim, is dóiġ liom,” arsa mise.

Ḋein Cornaí brat, is do ċuir suas ċuġam-sa é. Do ċuireas-sa go cruinn fém' ċois é. Do ḃuail Cornaí buille de ċúl an raca ṫall 's i ḃfus air, agus do ċimil sé an raca anuas de'n ċoca.

“Déanfaiḋ braitín beag eile an gnó i gceart,” ars' eisean, “aċt é ḃeiṫ go deas cruinn, agus teann 'n-a lár.”

Ḃí an ḃeirt eile ag cur ḋíoḃ go ciúin cionntaċ.

Ḃí an dá ċoca críoċnuiġṫe againn, coca agam féin is Cornaí, agus coca ag Seaġán Ṫaiḋgín agus Diarmaid na Móna. 'Sé an deaḃaḋ ḃí ar Ċornaí ná coca eile ḃeiṫ le déanaṁ: ní raiḃ ann aċt aḋḃar coca eile. Dá mbéaḋ tosaċ againn-ne, is againn-ne ḃéaḋ déanaṁ an ċoca úd, is ḃéaḋ iaċaill ar Ḋiarmaid baint uaṫa. Níor lúġa le Cornaí ráḋ leis dul agus na ba do ċrúḋ 'ná é ċur ag baint ó ċoca féin.

"Tar a leiṫ, a Ċornaí," arsa Diarmaid na Móna, "ċun go gcuirfeam súgáin ar an gcoca so."

"An ag magaḋ ataoi? Ar ndóiṫir níl sé leaṫ-ṗuinnteálta fós agaiḃ," arsa Cornaí go leaṫ-ċanncarac.

"Tá amár," arsa Diarmaid go réiḋ síoṫċánta.

"Níl ardó," arsa Cornaí, agus colg air, do ráḋ is go mbéaḋ tosaċ ag an mbeirt eile orainn-ne.

"Ṁaise is sean-ḟocal é," arsa Diarmaid, "gur fearr cinn ná ceann. B'ḟéidir an ceart a ḃeiṫ agat. Ní h-aon díoġḃáil dúinn roipín beag eile a ċur air."

Ní raiḃ ó Ċornaí aċt moill do ċur ar an mbeirt eile, le súil is go mbeimís-ne ullaṁ rómpa, agus ḃíomair.

"Seo anois, a Ḋiarmaid," arsa Cornaí go mustarac, "tar annso. Tá ár gcoca-sa ullaṁ."

Do ċuir an ḃeirt súgán ar an gcoca. D'ḟáisceadar é.

"Seo anois," arsa Cornaí liom-sa, is mé im' seasaṁ ar leaṫ-ċois, "feiceam a' ḃféadfá greim a ḃreiṫ ar órdóig do ċoise."

Ṫugas iarraċt air. D'éiriġ liom. Ḃíos ag féaċaint anonn ar Ṡeaġán agus ar a ċoca.

"Féaċ i n-áirde 'sa spéir," arsa Seaġán.

D'ḟéaċas.

"Seaċain," arsa Diarmaid na Móna.

Ní raiḃ an focal amaċ as a ḃéal nuair do ḃris an ṁéaróg, nó do scaoil ḃraiġdeán Ċornaí, ní ḟeadar ciaca, is do ṡleaṁnuiġeas anuas taoḃ an ċoca ar an dtalaṁ.

"Tá an garsúin bascaiġṫe," arsa Diarmaid na Móna, aċt ní raiḃ pioc orm. Dob' é toil Dé é go raiḃ cuid de'n ḟéar ṫirim fúm ar an dtalaṁ.

"Molaḋ le Dia is le Muire," ar seisean, nuair do ċonnac sé mé im' ṡeasaṁ.

Dob' ḟiú ḋuit ḃeiṫ ag éisteaċt le Cornaí, aċt ní h-iad a ṗaidreaċa a ḃí ar siúḃal aige. Ḃí leaṫ-ċeann ar an gcoca, agus mar ḃarr ar an aindeise, ḃí m'aṫair ag gaḃail ċuġainn i leiṫ an póirsín, agus deaḃaḋ air.

"Molaim-se an ḃeirt agaiḃ ċun coca a ḋéanaṁ," ar seisean.

"Níl loċt air, arsa Cornaí, "ná feiceann tú gur i gcoinniḃ an ċnuic atá sé ag tuitim."

Ċím an méid sin coṁ maiṫ leat-sa. Tá dronn air mar a ḃéaḋ ar Ṁiċeál na bPréaċán agus a ṁála air. Aċt níl aon ṁaiṫeas ḃeiṫ ag seanċas nuair a ḃíonn an anaċain déanta. B'ḟéidir go ḃféadfiḋe é ḋíriuġaḋ beagáinín le fáscaḋ na méaróg, aċt seaċain agus tú ag baint uaiḋ gan a ṫuilleaḋ ḋíoġḃála a ḋéanaṁ."

Ḃí Cornaí ag cur alluis ḋé; ḃí siol is ḃrúscar an ḟéir ag cur toċais ar ċaol a ḋroma, agus é ag baint ó sna cocaiḃ. Ba ḋeacair é a ḃearraḋ an tráṫnóna úd.

Do ċaiṫeas-sa na ba do ṡeólaḋ aḃaile ċun a gcrúiḋte.

V.

Na hAsail.

"Níl aon asal le fáġail níos fearr ná m'asal-sa;
Bíonn mo ḃean is mo ṁáṫair an-áirde sa sraṫair air,
Agus an ċuid eile de'n stán i málaiḃ ag cnagarnaiġ."
—An Tinncéar.

Ċoṁ fada siar is tá cuiṁneaṁ im' ċeann ḃíoḋ móinḟéar le díol ṫíos ar an mBán-Ċluain. Ḃíoḋ móinḟéar ag m'aṫair ann, is ag mórán nárḃ é de ṁuinntir an baile seo againn-ne, agus b'féidir a ṫuilleaḋ i nDrom a' Ḃaile le hais Ċill Orglan, nó ar Árd a' Ráṫa, buille beag lastuaiḋ de Ċrois na Cúlaċ. I bPáirc an tSaġdair i n-aice ġáirdín na Bán-Ċluanaċ a ḃí an móinḟéar againn i mbliaḋna. Ḃí leaṫ na páirce againn-ne, agus an leaṫ eile i gcóṁar idir Ṫaḋg na Stiall agus Donnċaḋ Bán. An Ṗáirc ba ġiorra dúinn 'sé Doṁnall na hEirce do ċeannuiġ í dó féin is dá ḋearḃráṫair céile ó Ḃun an Ċnuic.

Ḃí beirt spealadóir ag obair againn-ne i ndeire an tsaṁraiḋ nó i dtosaċ an ḟoġṁair, ní feadar ciaca anois, aċt go bḟuil ḟios agam go maiṫ go raiḃ an féar sáḃálta againn roiṁ Lá Aonaiġ a' Phuic; agus bíonn Aonaċ a' Phuic i gcoṁnuiḋe ar an aonṁaḋ lá déag de ṁí ná Luġnasa, sé sin mar a déarfá ar an gcéad lá de réir an tsean-áiriṁ. Ḃí saoṫar lae bainte ag na spealadóiríḃ is ḃíomair ċun ḃeiṫ ag sáḃáilt an féir ar an dtarna lá. D'éiriġ an ṁaidean go breáġ tar éis oiḋċe drúċta, is dob' ḟuirist d'aiṫint ar an ngréin go mbéaḋ an lá go háluinn ċun féir; agus mar a deir an sean-focal, ná raiḃ éin-ne riaṁ ar a díċeall an lá breáġ—ḃí m'aṫair go díċeallaċ, bruiḋeaṁail.

Ḃíos-sa ċun dul le na mbricfeast ag triall ar na spealadóiríḃ, aċt ní raiḃ an t-asal le faġáil ar maidin in aon ḃall. Ḃí iaċall orm-sa dul ar a lorg, is dob' éigean do Ṡeaġán Ṫaidgín ciste aráin agus bolmaċ bainne d'árduġaḋ leis síos an coṁngar ċúċa.

Is éaċtaċ a mbíonn de ċlaiḋreaċt i n-asal. An t-asal so a ḃí againn-ne, is i ḃfoċair na mbó do ḃíoḋ sé i gcoṁnuiḋe, istiġ 's amuiġ. Aċt féaċ! dá mbéaḋ lá móna ann nó aon lá eile, agus sinn go leaṫ-láṁaċ, is gnó againn de "Ḃill," níl aon áit go mba ḋóiṫiġe ḋó a ḃeiṫ ann ná ṫíos i n-íoċtar Ċill an Ṗludaiġ nó ṫoir in Innse na gCoiníní, agus scata asal eile 'n-a ċoṁluadar.

"Imṫiġ ort," arsa m'aṫair liom-sa ar maidin go moċ, "is féaċ a ḃfaiġṫeá an t-asal: Ní ḟeicim leis na buaiḃ é. Níor ċaill sé an sean-ḃéas riaṁ, agus is baoġlaċ gur ḃailiṁ sé leis aréir, mar is gnáṫaċ leis a ḋéanaṁ agus é ag seastaḃáil uainn. Buail siar ar dtúis go dtí Páircín na gCruaċ, b'ḟéidir é ḃeiṫ ann. Ċonnac cúpla asal ann aréir go deireannaċ agus mé ag teaċt a leiṫ ó'n gCeapaiġ. Mura ḃfuil sé annsúd féaċ an mbéaḋ sé ṫíos ag Bun a Ḃaile le cois asail an Ḟiġeadóra. Níor ṁiste duit greim aráin d'iṫe ar ḋul amaċ duit."

Siar liom agus cannta aráin im' láiṁ agam. Ní raiḃ "Bill" i bPáircín na gCruaċ. Siad na hasail a ḃí ann 'ná asal Ṫomáis 'aċ Ṁíċíl agus asal Ṫaiḋg Ḃríġde ó Ċill a' Ṗludaiġ, agus ceann eile anuas ó'n Sean-Ḃaile. Ċuireas a ṫuairisc ar ḃeirt nó triúr, aċt ní feaca éinne aca é 'Bé an scéal céadna a ḃí agam tar éis dul síos go Bun a' Ḃaile. Ḃí asal Ṡeaġáin Ḟiġeadóra ann agus asal ṁangaire an éisc, agus cúpla ceann eile, aċt ní raiḃ an t-asal so againn-ne orta.

Ḃíos cráiḋte, agus an t-ocras ag cur orm. Ní fada téiḋeann greim beag aráin gan annlann ar ġoile ġarsúin do ḟásám ar maidin. D'ḟilleas aḃaile le súil is go mbéaḋ "Ḃill" ann roṁam, aċt sceiṁle ċuige, ní raiḃ, 'ná a tuairisc. Ní raiḃ 'sa ḃaile roṁam aċt mo ṁáṫair is na cailíní: ḃí an ċuid eile tar éis imṫeaċt ag gaḃáilt do'n ḟéar.

Nuair do ḃí greim biḋ iṫte agam do ḃailiġeas liom soir cois na Geadaiġe, féaċaint an mbéaḋ mo rógaire asail i n-Inse na gCoiníní nó i n-aon ḃall cois na h-aḃna, aċt ní raiḃ 'ná aon asal eile aċt ċom beag. Díreaċ agus mé ceapaiṫe ar ḟilleaḋ aḃaile do ċonnac suas uaim i n-aice an droiċid, garsún eile, is é a d'iarraiḋ breiṫ ar asal. Suas liom ċuige. Cé hé ḃéaḋ ann 'ná mac Ṡeaġán an tSiopa.

"Is dóċa," arsa mise leis, "ná feacaiḋis an t-asal so againn-ne i n-aon ḃall ó ṁaidin."

"Do ċonnac. Siúd é ṫuas é ar an dtaoḃ eile de'n droiċead. Tar a leiṫ annso, féaċaint a' ḃféadfaimís breiṫ ar an mbioranáċ so. Ḃí m'aṫair ċun dul go Cill Áirne ar maidin leis. Ṫeastuiġ arán is tae uaiḋ, rolla tobac ag!!s borsca píopaí i gcóir ṫorraiṁ Ṡiġle na mBó. Ḃí an t-asal againn ag cur móna amaċ ar réiḋ an Ġaorṫaiḋ le cúpla lá. 'Tá an t-ainṁiḋe boċt tuirseaċ,' arsa m'aṫair aréir, 'ba ṫruaġ é a ċeangal isteaċ anoċt. Tabair cead a cos dó. Ní baoġal dó dul i ḃfad ó ḃaile as so go maidin i mbáireaċ.' Agus féaċ anois air agus an tearḃaċ atá air, ba ḋóiġ le duine gur ag caiṫeaṁ a ṫóna a ḃí sé riṫ na seaċtṁaine."

"Ní ḟeadar ar ṫalaṁ an domain cad é an donas a ḃíonn anuas ar asalaiḃ ná ḃíonn siad sásta coiḋċe gan ḃeiṫ ag bóiṫreóireaċt astoiḋċe ar nós na gcat."

"Aiḋe, greadaḋ ċúċa, níl aon ċiall aca. Ḃeir ar

ċeann air seo ḋom go fóill ċun go ḃfaiġeaḋ ḋul ar marcaiḋeaċt air—Go ḃfágaiḋ Dia do ṡláinte agat. Geallaim-se ḋuit-se go mbainfeaḋ-sa cuid de'n tearbaċ ḋé. Téanam ort anois, 'féaċaint an ḃfaig-mís greim ar t'asal-sa."

Suas linn ċuige. Ḃí asal an ġaḃa agus asal eile le na ċois fé ṡúil an droiċid. Do ḋruideas féin isteaċ ċun breiṫ ar "Bill." Níor ḋein sé aċt casaḋ mór-dtimċeall agus greadaḋ leis, ag caiṫeaṁ a ṫóna, ċun gur ḃain sé an bannraċ amaċ 'sa ḃaile.

Do ġluaiseas féin abaile agus faoḃar orm. Ḃí na ba 'sa Ṗáirc ar aġaiḋ an dorais amaċ, cuid aca ag inġníor, agus an ċuid eile aca 'na luiġe ag cogaint a gcíorac. Ḃí " Bill " istiġ i lár na páirce ag inġníor do féin. Ċoṁ túirce is do ċonnac sé mise ag teaċt isteaċ tar claiḋe, do ṫóg sé a ċeann, is d'ḟéaċ orm ar feaḋ tamaillín, ṫug croṫaḋ dá earball agus d'imṫiġ air, ar bog-ṡodar ar scáṫ na mbó. Is dóċa go nduḃairt sé leis féin go raiḃ droċ-ḟuadar fúm, is nárḃ ionntaoiḃ leis mé.

Bíonn a ċiall féin ag an asal.

Mar aduḃart ċeana ní raiḃ 'sa ḃaile roṁam aċt mo ṁáṫair agus na cailíní, mo ḋeirḃṡiúr féin agus Léan, deirḃṡiúr Ṡeaġáin Ṫaiḋgín, agus iad go gnóṫaċ ag cur oibre na maidne ḋíoḃ. Ḃí cíléaraí le glanaḋ is le scólaḋ aca i gcóir bainne an tráṫnóna, i n-éagmuis bíḋ a ṫaḃairt do ṁucaiḃ agus bainne do ġamnaiḃ.

Ḃí Léan ar a dá glúin ar úrlár na cistineaċ, sop fraoiġ 'na láiṁ aici is í ag glanaḋ cíléara; agus geallaim-se ḋaoiḃ nár fág sí aon toċas ar ṫóin an cíléara úd, agus má ḃí aon ċuid de ḃlas an ḃainne ġéir i n-aċrann insan aḋmaḋ ar maidin, níor ḃaoġal dó ḃeiṫ ann um tráṫnóna.

Ḃí corcán mór uisce croċta ar an dteiniḋ ċun na gcíléar do scólaḋ, agus clár ar an gcorcán le heaglaḋ go raġaḋ balaiṫe an deataiġ fé'n uisce, nó go dtuitfeaḋ an rúġa anuas ann. Ḃí mo deirḃṡiúr ag taḃairt bainne do ġaṁain óg, is mo ṁáṫair agus slaitín aici, á d'iarraid na coda eile do ċoimeád amaċ uaiḋ ċun go mbéaḋ a coṁtrom ólta aige. Ḃí breis agus a dóṫain le déanaṁ aici. Ḃíodar go léir ag poc-léimriġ mór dtimċeall airṫi agus ag déanaṁ isteaċ ar an mbainne.

“Ṁaire scríob ort is clog ó ṁíol ort,” ar sise le gaṁain mór breac a ṫáiniġ ar dtaob ṫiar dí agus a ṫug poc dí, “náċ deacair tú a ṡásaṁ. Féaċ air anois, a ḃolg ċoṁ lán le mála píobaire, is go mba ḋóiġ leat agus an fuadar atá sé, nár ól sé braon bainne le seaċtṁain. Seo,” ar sise liom-sa. “Ní fearra ḋuit ḃeiṫ díoṁaoin, agus do láṁa sáiṫte síos id' ṗócaiḃ agat, 'ná na gaṁna so a ṫiomáint síos go bun na Páirce Caoile, is nuair a ḃeiḋ an méid sin déanta agat, téir agus bain dorn prátaí i gcóir dínnéir; agus má tá ort ḃeiṫ ar an mḂán Ċluain ar an dó a ċlóg níor ṁiste ḋuit ḃeiṫ ag fágaint na háite seo ar a h-aon aċt go h-áiriṫe. Ná bí i ḃfad anois. Tá a lán le déanaṁ againn-ne fós, is ní ḃeiḋ éin-ne eile annso ar ball ċun aire ṫaḃairt do sna buaiḃ aċt sinne.”

Ḃí na prátaí nuaḋa go fóġanta againn is ní raḃas i ḃfad ag baint lán buirdeoige aca—cnuip breáġa raṁra, agus gan crioċán orṫa.

Ḃí teas agus brotall an lae ag éiriġe. Ḃí na cuileanna ag griobairt ar an buaiḃ. D'imṫiġ na beiṫiḋiġ seasca ag guiḋeal le tearbaċ, is gan stad leo ċun gur baineadar amaċ geata an ḃóṫair, aċt ó bí an geata dúnta dob' éigean dóiḃ filleaḋ tar n-ais;

agus siar leo ar steallaḋ go Log an Aifrinn i bPáirc na Glaise. Ṫáinig na ba bainne isteaċ 'sa bannraċ; ṫáiniġ "Bill" isteaċ leo, aċt má ṫáinig ní hiad na cuileanna a ċuir aon ċorrabuais air. Ḃí seiṫe rigin motallaċ air agus níor ḃaoġal dó cuil 'ná creaḃar. Tart a ḃí air, agus dúil i n-uisce na bprátaí.

Do léiġeas i leaḃar agus mé ar scoil ná hólann asal aon uisce aċt fíor-uisce glan. Níor ċreideas é, agus ní ċreidim anois é aċt ċoṁ beag. 'B'ḟearr le "Bill" uisce na bprátaí ná fíor-uisce an ċuiréil. 'Sé is dóiġ liom ḟéin go n-ólfaḋ sé uisce na gcos dá mbéaḋ sé i gcíléar nó i n-aon árṫaċ eile lasmuiġ de'n doras. Dob' fiú duit beiṫ ag féaċaint air agus an t-uisce te.

Níor ċuir aon ċairéaraiḋe ó Ċorcaiġ riaṁ níos aiciliġe ċun boḋla ainirte d'ḟuaraḋ 'ná mar do ḋéanfaḋ "Bill" le huisce na bprátaí agus gal teasa ag éiriġe as.

Nuair a ḃí a ḋeoċ ólta ag "Bill" do ċuireas isteaċ 'sa ċró é. Do ċuireas an gléas air. Do ċeanglas cliaḃ i dtrucaill an asail, agus sop féir i dtóin an ċléiḃ. Ḃí na prátaí beirḃṫe is iad istiġ i n-éadaċ cláir, agus na prátaí agus an t-éadaċ cláir istiġ i mála. Ḃí canna de ḃainne na h-oiḋċe aréir ullaṁ aca agus mearcán breáġ ime ag snáṁ istiġ ann.

"Anois," arsa mise lem' ṁáṫair, "ciaca ḃeiḋ i n-íoċtar an ċléiḃ, an bainne nó na prátaí?"

"Ba ċóir go mbéaḋ 'fios agat gur ag éirġe a ḃíonn an teas i gcoṁnuiḋe. Dá gcuirteá na prátaí i n-íoċtar an ċléiḃ béaḋ an gal ag dul fé'n mbainne, agus ḃéaḋ an t-ím leaċta agat sar a mbeiteá leaṫ na sliġe. Cur an canna i n-íoċtar, agus sop maiṫ féir anuas air, is ní baoġal dó teas na bprátaí i mbarr an ċléiḃ."

Do ḋeineas rud airṫi, is ḃí gaċ aon rud feistiġte ceangailte agam, mo ċipín biorraċ im' láim agam, agus mé ullaṁ ċun bóṫar díreaċ agus an clog ag bualaḋ a h-aon.

Siúḋ ċun siúḃal mé soir an bóiṫrín. Ḃí teinil ar ṫaoḃ an ḃóiṫrín leiṫead cúpla páirce ó'n dtiġ, agus geata ar an mbóiṫrín cois na teiníolaċ. Dob éigean dom-sa stad ċun an ġeata d'oscailt. Ċuala an liuġ ar dtaoḃ ṫiar díom. D'ḟéaċas siar, is cé ḃéaḋ ann 'ná Léan Ṫaiḋgín agus saoṫar airṫi, ag riṫ im' ḋiaiḋ ar a croiḋe díċeall.

“ Cad tá ort ? ” arsa mise nuair do ċonnac í.

“ Is cuma leat-sa cad tá orm ; mise ag riṫ id' ḋiaiḋ, is ag glaoḋaċ ort agus ná leogfá ort gur ċualaiḋis mé.”

“ Ṁaise go deiṁin féin níor ċuala ; aċt cad ċuige an saoṫar agus an anaiṫe ar fad ? ”

“ Náċ dear an teaċtaire ḃíḋ ṫu-sa. Ḃ'é dearṁad an ċléiriġ ar a ċlog agat é, agus na sceana d'ḟágaint id' ḋiaiḋ.”

“ Aċt cogar, a Léan,” arsa mise, “ nár ċóir gur oraiḃ-se a ḃéaḋ a ṁillean-san, is náċ orm-sa ; aċt is dóċa gurab aṁlaiḋ a ḃíonn an scéal i gcoṁnuiḋe, 'pé duine ólann é, 'sé Doṁnall a díolfaiḋ as.”

“ Seo, cuir ċuġat na sceana is ḃí ag bogaḋ leat. Dúḃairt do ṁaṫair liom a ráḋ leat a beiṫ aḃaile i n-am ċun na mbó do seólaḋ aḃaile ċun crúiḋte.”

“ Slán an scéalaiḋe,” arsa mise go searḃ, is do ċomáineas liom soir an póirsín.

Níor ḃfada ċun go raḃas féin is m'asal ar an mbóṫar. Ṫugas priocaḋ beag de'n ċipín biorraċ do “ Ḃill ” do ċuir ar sodar é. Go díreaċ agus mé ag an bPáirc Ġarḃ cé ḃéaḋ ag gaḃáil i leiṫ an coṁngar ċuġam ó ṫiġ Ṁicil a' Ċnuic 'ná Doṁnall Óg Ó Bruiġin.

"Fan," ar seisean liom-sa; "nách ort atá an deabaḋ—cá ḃfuilir ag dul anois?"

"Táim ag dul le dinnéar ċun na ḃfear oibre atá againn ṫíos ar an mBán-Ċluain, ag saḃáilt ḟéir. Téanam ort síos, ġeoḃair marcaiḋeaċt uaim-se."

"B'ḟéidir nár ḃfearra ḋom ḃeiṫ annso. Níl seoid a' ḃarra le déanaṁ agam."

"Seo, máiseaḋ suiḋ ṫall annsúd ar an leaṫ-luiġe eile, is bímís ag imṫeaċt. Beiḋ m'aṫair agus a ṡúil an áirde aige féaċaint an ḃfuilim-se ag teaċt nuair a ḃuailfiḋ clog na Bán-Ċluanaċ an ḋó."

"Cá ḃfuil an móinḟéar agaiḃ?"

"I bPáirc a' t' Saġdair."

"Ḃfuil aon ċoiníní ann?"

"Ní ḋóiġ liom go ḃfuil, aċt táid 'sa ṗáirc is giorra ḋúinn."

"B'ḟéidir go ḃfaiġmís greim ar ṗotaċán ann. Do rug Pádraig Míċíl ar ḋá ċeann an lá fé ḋeire ṫoir i Rann an Ġabair. Ḃíodar i bpoillín leo féin. Do ṫug sé leis abaile iad. Níor ṁair ceann aca aċt lá. Ḃí an ceann eile ag déanaṁ go maiṫ, é féin agus an pisċín ag ól bainne i gcuiḃreann lé ċéile."

"Agus nár ḃac an sean-ċat leis?"

"Fan go fóill. D'árduiġ Pádraig leis an potaċán amaċ 'sa ġáirdín. Ḃí an créatúirín ag ingníor do ḟéin. Ḃí an sean-ċat ag faireaḋ air i gan fios do Ṗádraig. D'éiriġ sí de léim, agus sar a raiḃ 'fios ag Pádraig cad a ḃí déanta, ḃí an potaċán marḃ ag an gcat ar ċomair a ṡúl amaċ."

"Nárḃ í an diaḃlóir cait í agus a leiṫéid a ḋéanaṁ; aċt is dóċa go mbriseann an dúṫċas tré ṡúiliḃ an ċait."

"Cogar, a Ḋoṁnaill—ca' na ṫaoḃ na potaċáin a ḃeiṫ curṫa i ḃfolaċ mar a mbíḋ ag an sean-ċoinín?"

"Mar do ṁarḃóċaḋ an sean-ċoinín fireann iad, agus, le heagla go ḃfaiġeaḋ an sean-rógaire greim orṫa, cuireann an ṁáṫair i bpoillín leo féin iad, agus nuair a ṫéiḋeann sí amaċ ag soláṫar di féin, clúduiġeann sí béal an poillín 'n-a ḋiaiḋ le cré. Déineann an giorrḟiaḋ an cleas céadna."

"Náċ mí-nádúrṫa an rud é sin anois; agus féaċ an gannḋal agus an aire ṫugann sé do sna géannaiḃ óga. Is maiṫ é mo ċuiṁne-se ar an ngreadaḋ do fuaireas-sa ó'n ngannḋal so againn-ne, agus gan orm aċt cóitín beag. Do leag sé ar an gcarn-aoiliġ mé ar aġaiḋ dorais tiġe na mbó, agus do ḃí sé ag gaḃáil dá sciaṫánaiḃ orm ċun go raḃas leaṫ-ṁarḃ aige. Mura mbéaḋ Cornaí do ḃeinn marḃ ar fad aige. Aċt do ḃaineas-sa sásaṁ dé tamall n-a ḋiaiḋ san. Do riṫ sé im' ḋiaiḋ, agus do ṫug iarraċt ar ḃreiṫ orm; do rugas ar scrogal air, is do ṫugas fola-ṫaċtaḋ dó, agus níl sé ċoṁ dána ó ṡin is ḃíoḋ sé."

"Is dóċa gur sean-ṁóinḟéar an móinḟéar so agaiḃ-se."

"Seaḋ gan aṁras. Níl aon ṁóinḟéar eile ar an mḂán-Ċluain aċt sean-ṁóinḟéar. Ḃí beiṫiḋiġ seasca ar féarach againn-ne ann riṫ an ġeiṁriḋ seo ġaiḃ ṫarainn."

"Ba ċóir go mbéaḋ cúrnóg le faġáil i nḋiaiḋ na spealadóirí."

"Dá mbéaḋ féin is baoġlaċ gur beag de'n ṁil a ḃéiḋ romainn-ne. Beiḋ sí go léir ag Seaġán Ṫáiḋgín. Ḃéaḋ mo ċuid féin agam-sa mura mbéaḋ an rógaire asail seo ḃeiṫ ar scrae ar maidin indiu uainn."

Ḃíomar ag déanaṁ ar Ċrois na Cúlaċ. Do ċasamair soir bóṫar an ṗortuiġ. Ḃí an t-asal ar sodar. Níor ḃfada gur ċualamair an fotrom ar dtaoḃ ṫiar dinn. Ḃí cóirste Ċill-Áirne—cóirste na leitreaċ—ag

teaċt ar stealladh laistiar dinn. Ċuir “Bill” cluasa ar féin ar feaḋ tamaill ḃig, leaṫ-ċluas leis mar seo leaṫ-ċluas mar siúd. Do ṁaoluiġ sé an dá ċluais, agus siúd ċun reaṫa é mar a ḃéaḋ capall rás. Ṫugas-sa iarraċt ar é ċoimeád, aċt ba ḃeag an ṁaiṫ ḋom é.

“Scaoil leis,” arsa Doṁnall. “Tá míle de ḃóṫar leaṫan réiḋ romat, idir an áit seo agus geata na Ḃán-Ċluanaċ. Ní ḃíonn tréan buan, is ḃíoḋ geall go mbeiḋ “Bill” go mín cneasta sar a mbéam ag an ngeata. Ní baoġal do'n ċliaḃ dá leanfaḋ sé ar cos-in-áirde ar so go Cill Áirne.”

Doḃ ḟíor do Ḋoṁnall é. Níor leig “Bill” air gur ċualaiḋ sé foṫrom an ċóiste agus greadaḋ cos na gcapall ar an mbóṫar agus iad ag gaḃáil amaċ ṫarainn ar cos-in-áirde, cúḃrán ar sile síos le maoṫ-ánaiḃ na gcapall, is iad ag séideaḋ le saoṫar is le déine na coiriḋeaċta.

VI.

An Ḃán Ċluain.

Ḃí an clog ag bualaḋ an dó agus sinn ag geata na Ḃán-Ċluanaċ. Ḃí tiġ an ġáirdneóra laistiġ de'n ġeata. Ḃí muinntear an tiġe ṁóir as baile is fuaireamair cead gaḃáil isteaċ an geata mór; agus rud aḃ ḟearr linn-ne go mór ná an cead so, ṫug an gáirdneoir cuireaḋ ḋúinn dul d'ḟeiscint a ġáirdín ar ball.

Áit ana-ḋeas ar fad a beaḋ an Ḃán-Ċluain agus mise im' ġarsún. Ar ḃruaċ na Leaṁna iseaḋ atá an áit, díreaċ mar a ṫagann an Ġeadaċ isteaċ 'sa Leaṁain. Ar an dtaoḃ ṫall de'n Leaṁain agus ar aġaiḋ na Ḃán-Cluanaċ anonn atá sean-ċaisleán Ḃéil-Áta-Málais. Ba ṁinic coṁtalán i n-aice an ċaisleáin.

Ḃídís cruinniġṫe ann, cuid ṁór de ṁuinntir na Tuaṫa, is de ṁuinntir Leasa Treiġe, agus de ṁuinntir Ċill-Ḃonáin. Ḃíoḋ báire agus cleasaiḋ-eaċt aca, ceol agus rinnce.

Tá fios ag an saoġal gur mór an slaċt agus an deiseaċt ar tír is ar tuaiṫ crainn a ḃeiṫ ag fás innti, seaċas gan a ḃeiṫ le feiscint aċt cloċa agus maol-ċlaḋċáin. Ḃí na crainn ag fás annso go tuiġ ar dá ṫaoḃ an ḃóṫair, cois na Geadaiġe, agus ar dá ṫaoḃ na Leaṁna. Ní h-indiu ná indé a cuireaḋ na crainn úd. Is iomḋa uisce ġaiḃ le fánaiḋ agus is iomḋa cor a ċuir an saoġal de ó cuireaḋ iad agus ó tógaḋ ar dtúis caisleán Ḃéil Áṫa Málais ar ḃruaċ na Leaṁna.

Níl Droiċead Íoċtraċ na Geadaiġe aċt buille beag soir ó ġeata na Ḃán-Ċluanaċ. Ba ṁinic a lán daoine cruinniġṫe ar an droiċead, is ar dá ṫaob an droiċid, tráṫnóna Dé Doṁnaiġ. Is ana-áluinn ar fad an raḋarc atá ó'n ndroiċead tráṫnóna saṁraiḋ agus an ġrian ag dul fé. Táid na Cruaċa Dúḃa ar an dtaoḃ ṫear, Corrán Tuaṫail agus Ḃinn Ċaeraċ, agus iad suas is anuas le céile, féaċaint cia aca is aoirde, an dá Ġulbain—Gulba Mór is Gulba Ḃeag, ar scaṫ na binne, Cúm Cailliġe ag bun an ċnuic, agus Fiacal na Cailliġe ar a ċliaṫán.

Soir ó ḋeas, ar dtaoḃ ṫall de Ḃeárnain an Ċuimín atá na Tóime agus an Mangarta, agus ó'n Mangartain ċoṁ fada soir le Ḃun a' dá Ċíċ, mar a ḃuaileann spéir is talaṁ le ċeile, níl na cnuic as raḋarc. Ċeapas féin, is mé im' leanḃ, gur dá ċoca stóir Ḃun a' dá Ċíċ i ḃfad uaim soir i dtéórainn Ċorcaiġe.

Féaċ siar uait ar luiġe na gréine, is táid cnuic Ġleanna Ċarrṫaiġ agus cnuic Uíḃ Ráṫaiġ "ag bagairt

a gcinn ṫar druim a céile" aniar ort. Féaċ ṫar Ċaisleán na Mainge an bóṫar ó ṫuaiḋ cun Tráiġ Lí 's an coṁngar i dtuaiḋ ṫar ċliaṫán Sleiḃe Mis. Ó Ṡliaḃ Mis siar ċítear na cnuic ċun go mbuaileann siad an Ḟairrge Ṁór laistiar de Ḋaingean Uí Ċúis agus de Ḃaile 'n Ḟirtéiriġ.

Ní raiḃ geata tiġe ṁóir ar ṫaoḃ an bóṫair ó Ċaṫair Uiḃ Ráṫaiġ soir go Cill Áirne ní ba ḋeise 'ná geata mór na Ḃán-Ċluanaċ. Ní ḋóiġ liom go raiḃ geata i gCiarraiġe ba ḋeise ná é. An bóṫar a ḃí ag dul suas ó'n ngeata go doras an tiġe ṁóir, ḃí sé ċoṁ ċoṁtrom, ċoṁ mín leis an dTráiġ-mḂán ṫiar i Ros-Ḃeiṫe, agus ċoṁ glan, ċoṁ scuabṫa is ḃéaḋ úrlár cistineaċ maiḋean Doṁnaiġ. An féar a ḃí ag fás ar ḋá ṫaoḃ an bóṫair, ḃí sé bearrṫa láṁ leis an gcré, aċt má ḃí féin ḃí an fóḋ fé ḋ' ċois ċoṁ bog le cúnlaċ. Ḃí leapṫaċa gearrṫa amaċ ar an mbán, iad lán de ḃláṫanaiḃ, is gan ḋá leabaiḋ aca d'aon ḋaṫ na d'aon ḋéanaṁ. Ḃí cuid aca ċoṁ cruinn le fáinne óir, cuid aca cúinneaċ, cuid aca mar a ḃéaḋ aḋarc na gealaiġe, agus fós, cuid eile aca mar a ḃéaḋ piast ṁór, agus í lúbṫa ar a céile, agus blaṫ-anna deasa i bfuirm réiltíní ag fás istiġ i ngaċ lúib ḋí. Ḃí imeallaiḃ na leapṫaċa gearrṫa mar a ḃéaḋ le sciain féir, is ba ḋóiġ leat gur táilliúir a ḃearr ḋá ġruaiḋ an bóṫair.

Ḃí sean-ċrainn árda ag fás ar gaċ ṫaoḃ, agus doḃ' aoiḃinn leat beiṫ ag éisteaċt le ceol na bpréaċán imeasc na gcrann.

Tá a ṁalairt de ċrot ar an áit úd anois. Ċonnac-sa é tamall ó ṡin idir ċromaḋ is liaṫaḋ ḋom. An geata a ḃíoḋ ċoṁ geal le sneaċta, ḃí sé ruaḋ le meirg; ḃí sean-ḃoscaí éisc caiṫṫe ar mullaċ a céile laistiġ de'n ġeata: Ḃí fiaḋaile is luṫarnaċ ag

fás go méiṫ borb i leapṫaċaiḃ na mbláṫ, agus, mar ḃarr ar an aindeise, ḃí cráin agus a h-ál ag tóṁaċ ar ṫaoḃ an ḃóṫair.

Ní ḟéadfainn gan cuiṁneaṁ ar Ċaoine Ċille Ċais :—

“ ’Sé mo ċreaċ ḟada ’s mo léan ġuirt,
Do ġeataí breág’ néata ar lár,
An avenue greannta faoi ḟaoṫar
’S gan fosg’ ar aon taoḃ de’n walk.”

VII.

AN MÓINḞÉAR.

Ḃí na fir ullaṁ i gcóir a ndínnéir, aċt ba ṁó de’n tart ná de’n ocras a ḃí orṫa. D’ḟan bolmaċ bainne gan ól ar maidin. Ċuir na spealadóirí Seaġán Ṫaiḋgín a d’iarraiḋ fíor-uisce, is ċuireadar an braon bainne ḃí aca gan ól mar liaṫaḋ ar an uisce, agus ċlúduiġeadar an canna uisce léiṫ leis an ḃféar nglas. Do ḋéanfaḋ an méid diġe a ḃí aca an gnó cuibeasaċ go leor do ḃeirt nó do ṫriúr fear, aċt nuair a ḃí brotall an lae ag éiriġe, agus seisear nó mór-ṡeisear ag déanaṁ air, níor ḃfada go raiḃ an canna folaṁ.

Dob’ iad Doṁnall Ruaḋ agus Tomás Crón a ḃí mar spealadóiríḃ againn-ne ar an mḂán-Ċluain. Ḃí Doṁnall Ruaḋ n-a spealadóir ó ḃí sé seaċt mbliaḋna déag d’aois. Ċoṁ fada siar is tá cuiṁneaṁ im’ ċeann ḃíoḋ sé ag spealadóireaċt againn-ne, is ba ró-ṁaiṫ an sás é ċun speile do láiṁseáil. Do ḃí Tomás Crón ’n’ ḟear ḟásta sul a raiḃ speal ’n-a láiṁ aige. Ċaiṫ sé cuid ṁaiṫ ḋá ṡaoġal mar aoḋaire bó ṫiar i nGleann-Ċarrṫaiġ. Dubairt daoine go raiḃ féiṫ filiḋeaċta ann, is gur ċúm sé aṁrán ar an dtreo

'ṅ-ar ċuir sé ċun spealadóireaċt a ḋéanaṁ ar dtúis. Seo é an ċéad ċeaṫraṁa de'n aṁrán :—

"Do tairrngeas ċuġaṁ mo ṡeana-speal súġaiḋ,
Is do ṫosnuiġeas i gciúṁais a' tsléiḃe ann ;
Is gearrid a ċuaḋas nuair do casaḋ an t-uall,
Gurḃ é an spealadóir luaṫ a' t-aoḋaire."

Is deaḃrṫaċ gurab aṁlaiḋ a ṫeastuiġ beart earraċ uaiḋ le cur i gcró, is gur ċun na h-earraċ a ḃaint do láiṁsiġ Tomás Crón an speal an ċéad lá. D'éiriġ leis go maiṫ, aṁṫaċ, mar adeir sé féin i gċeaṫraṁa eile dá aṁrán :—

"Do ḃainfinn-se an srón
De'n ċloiċ a ḃéaḋ roṁam,
Is níor ḋonaide an gnó 'ná an faoḃar é ;
Nuair a ṫagaḋ an foġṁar
Do ṫuillinn a seó,
Is do stadainn ar nós gaċ aon-ne."

Ḃíoḋ daoine 'ġá ráḋ ná raiḃ aon ḃaint ag Tomás le hAṁrán na Speile, is go mba fear eile de ṁuinntir Ċrón—Seaġán nó Séamus, ní ḟeadar ciaca, do ċúm an t-aṁrán ; aċt mar adeir an sean-focal "an té go dtéiḋeann sé amaċ air ḃeiṫ na ṁoċóirige maiṫ, ní miste ḋó codlaḋ go headarfuṫ." Agus pé 'ca ṫuill sé é nó nár ṫuill, ḃí ainim file ar Ṫomás go lá a ḃáis.

Níor ċualas-sa riaṁ uaiḋ aċt portaireaċt mar a ḃéaḋ ag aon ḟear, agus fágaim le h-uaḋaċt gur ḃinne liom-sa go mór guṫ Ṫaiḋgín, agus é ag casaḋ "Ḃean an Ḟir Ruaiḋ," nó "Túirín a' Ċéim," ag teaċt ċun oibre ḋó go moċ ar maidin, nó ar dul aḃaile ḋó tráṫnóna, ná ḃeiṫ ag éisteaċt le h-aon ṗort a ṫáinig amaċ as ḃéal Ṫomáis Ċróin an lá dob' ḟearr a ḃí sé riaṁ.

Do b'aoirde is ba treise d'ḟear é Doṁnall Ruaḋ ná Tomás Crón, agus ba leiṫe a ḃuille, aċt ba luime eisean ar an dtalaṁ, agus ó is fearr órdlaċ de'n ḃun 'ná leaṫ-ṫroiġ de'n ḃarr, ḃíoḋ árd-éileaṁ ar fad ar Ṫomás ċun dul ag spealadóireaċt ar ṁóinḟéaraiḃ ceannuiġṫe do ṁuinntir na Tuaṫa; agus ó ḋeire an tsaṁraiḋ go tosaċ an ḟoġṁair ba ḃeag lá sa tseaċtṁain ná ḃíoḋ a ċoróin ḃán n-a láiṁ aige mar ṗáġ spealadóra.

Do leagamair bórd ar scáṫ na gcrann ag ceann na páirce, mé ḟéin agus Seaġán Ṫaiḋgín. Ḃí na prátaí go h-ana-ṁaiṫ ar fad, go deaġ-ḃlasta, plúraċ, is gan práta gréineaċ 'ná práta piastaċ orṫa. Ba ḋeas a ḃeiṫ ag féaċaint orṫa agus iad leaṫta amaċ ar an éadaċ cláir.

"Cá'r ḟás na prátaí seo?" arsa Tomás Crón. "Níor iṫeas a leiṫéidí fós i mbliaḋna, bail ó Ḋia orṫa."

"D'ḟásadar" arsa m'aṫair, "i bPáirc an Ġeata Laistiar de'n ċlaiḋe. Ḃí tuar na mbó ann roiṁ ré," is ḃí teas na gréine ar an iomaire ó ṁaidin go h-oiḋċe agus na prátaí ag teaċt suas."

"Tá a rian orṫa" arsa Diarmaid na Móna. "Níl aon teóra leó le feaḃas."

"Is truaġ nár ċuir do ṁáṫair camóg de ḃainne reaṁar nó de ḃláṫaiġ 'sa ḃainne seo; ḃí fios aici gur ṁaiṫ liom-sa blas an ḃainne ġéir" arsa m'aṫair liom-sa.

"Ḃí eagla airṫi go mbrisfeaḋ an bainne le suataḋ na trucailleaċ."

"B'ḟéidir go raiḃ an ceart aici; aċt tá an bainne seo ró-ṁilis dom-sa."

"Féaċ ar sin anois," arsa Doṁnall Ruaḋ, "an rud a ḃeaṫuiġeann duine, sé a ṁarḃuiġeann duine. Dá

n-ólfainn-se braon bláṫaiġe ḃéaḋ loscaḋ-doiġe orm 'n-a ḋiaiḋ."

"Deir na doctúirí ná fuil deoċ le faġáil níos foll-áine 'ná bláṫaċ na cuigine," arsa Diarmaid na Móna.

"Beaṫa ḋuine a ṫoil," arsa Cornaí, "aċt b'ḟearr liom-sa an leaṁnaċt."

"Tá béas nuaḋ ag teaċt isteaċ anois," arsa Doṁ-nall Ruaḋ. "Ní ḃíonn daoine áiriṫe sásta gan tae a ḃeiṫ aca. Dá ḃfaiġinn féin prátaí deasa plúraċa mar iad so, agus greim beag ime agus braon bainne, mar annlann leo, ba ḃeag é m'éileaṁ-sa ar tae na sean-ḃan. Agus ní ḃíonn cuid aca sásta le tae gan tobac a ḃeiṫ aca. Nuair do ḃíos-sa im' ġarsún is beag de'n tae a ḃíoḋ ag na mnáiḃ, agus i dtaoḃ an tobac, ḃéaḋ náire ar aon ṁnaoi ḋ'aḋṁáil go raiḃ píop aici. B'ḟéidir go mbéaḋ boiscín snaoise ag Gobnait na nUb, is ag Máire 'n Ḟeara—sin a mbíoḋ; agus ní le dúil i snaois do ḃíoḋ an boiscín i n-úsaid aca-san, aċt le paidreaċa ḋ'ḟáġail ar son na marḃ."

"Ní réiḋtiġeann na sean-ṗrátaí 'ná na prataí nuaḋa leó," arsa m'aṫair i leaṁ-ġáiriḋe, mar do ḃí tuairim aige cad a ḃí ag teaċt; "agus cloisim ó ċuid aca go mbaineann gal tobac an t-uisce scólta ó na gcroiḋe."

"Aiḋe greadaḋ ċuca, tá cuid aca, is ní réidteóċaḋ na haingil fein leó," arsa Doṁnall Ruaḋ.

Ḃí máṫair a ċéile ar lic an teinteáin ag Doṁnall, agus níor réiḋtiġeadar ró-ṁaiṫ le n-a ċéile.

"Cogar," arsa m'aṫair liom-sa agus leaṫ iṫte againn, "ná raiḃ Doṁnall Óg leḋ' ċois? Ca ḃfuil sé anois?

"D'ḟan sé ṫoir i n-aice 'n ġeata, ag imirt cnaipí, é féin is mac an ġáirdneóra."

"Féaċ ar sin anois, beiḋ an garsún boċt ag tuitim leis an ocras. Brostuiġ ort anois, agus buail sois

ċuige, is abair leis teaċt anoir agus greim biḋ a ḃeiṫ aige. Bíonn a ġoile i gcoṁnuiḋe ag garsún, 's is ró-olc an ċuiḋeaċta an t-ocras."

"Raġaḋ-sa," arsa Seaġán Ṫaiḋgín, ag preabaḋ 'n-a ṡeasam; agus siúḋ ċun siuḃail é ag riṫ.

Ní raiḃ Seaġán aċt díreaċ tar éis imṫeaċt, nuair cé ḃéaḋ ċuġainn i leiṫ 'ná Donncaḋ Bán.

"Bíoḋ geall," arsa Cornaí gur iasaċt píce nó iasaċt raca a ṫeastuiġeann ó Ḋonnċaḋ. Tá sé féin is Taḋg na Stiall agus cailín aimsire Ḋonnċaḋa, ag gaḃáilt d'ḟéar le cúpla lá, agus níl aca eatorṫa aċt sean-raca maol manntaċ, píce leaṫ-ḃeannaċ agus dá ċleiṫ. Ḋob ḟiú ḋuit ḃeiṫ ag féaċaint orṫa ag iompáil an ḟéir. Do ḋéanfaḋ fear obair an ċeaṫrair, is gan breis trioblóide do ċur air féin."

"Go mbeannuiġiḋ Dia ḋaoiḃ," arsa Donnċaḋ.

"Go mbeannuiġiḋ Dia 's Muire 's Pádraig ḋuit, a Ḋonnċaḋ," arsa m'aṫair. "Náċ áluinn an lá é seo ċun féir."

"Is áluinn go deiṁin, molaḋ le Dia. Tá ár-ḟaoṫar ar faḋ déanta agaiḃ-se ó ṁaidin," arsa Donnċaḋ."

"Ní ḃíonn éin-ne ar a ḋíċéall an lá breáġ, a Ḋonncaḋ."

"Ṫánga anall," ar seisean, "féaċaint a' ḃfaiġinn píce 's raca ar iasaċt uaiḃ go ceann tamaillín."

"Cogar, a Ḋonnċaḋ," arsa Córnaí; "b'ḟéidir go dteastóċ' píce uainn-ne ar ball. Is dóċa go mbéaḋ ceann le faġáil uait-se."

"Níl agam annso aċt píce. Bíos ag feiṫeaṁ ar ḋul go h-Aonaċ a Phuic ċun cúpla píce agus corrán a ċeannaċ i gcóir an ḟóġṁair."

Fuair Donnċaḋ raca agus píce, is d'imṫiġ air i mbun a ġnóta.

"Féaċ," arsa Tomás Crón, "an ḃeirt aca, is ná leigfeaḋ an anacra ḋóiḃ píce a ċeannaċ, agus náċ measa duine aca 'ná an duine eile."

"Ó, ḋearḃráṫair do Ṫaḋg Doṁnall," arsa Doṁnall Ruaḋ. "Ní ḟeacaṫar píce 'ná raca aca riaṁ go mb'ḟiú píce 'ná raca a ṫaḃairt mar ainim air."

"Ḃíonn a rian san orṫa i gcoṁnuiḋe, is ainḋeis a ḃíonn an foġṁar aca," arsa m'aṫair.

"An cuiṁin liḃ," arsa Diarmaid na Móna, "nuair do ṫáinig na pící nuaḋa amaċ ar dtúis, gur rug na cúrstáblaí leo iad ó Ḋrom a' Ḃaile? Ḃí an ráfla amuiġ go raiḃ na Fínianaiġ ċúġainn agus píce i láiṁ gaċ duine aca. Ċuir cleasaiḋe éigin scéala go Cill Orglan go raiḃ lán mála de píciḃ i ḃfolaċ istiġ i scioból i nDrom a' Ḃaile. Ṫáinig ceann na bpóilí agus scata póilí le n-a ċois is d' árduiġeadar leó na pící. Ní ḋóċa go ḃfeaca duine aca píce caṫa riaṁ, is dá bfeicfidís féin ná haiṫneoċaidís."

"Is ró-ṁaiṫ, is cuiṁin liom an ḃliaḋain céadna," arsa m'aṫair. "I dtosaċ an earraiġ iseaḋ d' éiriġ buaċaillí Uíḃ Ráṫaiġ amaċ. Ḃí siúinéar ag obair 'sa ḃaile againn-ne, ag déanaṁ trucailleaċ do'n asal, an ċéad trucaill a cuireaḋ air. D'ḟan an siúinéar, Diarmaid a' Ṁacaiġ, ċun suipéir, is ar ḋul aḃaile ḋo artoiḋċe, ḃuail na "buaċaillí" leis ṫuas ar ḃóṫar an Leasa, agus d' árduiġeadar leó é soir, ċoṁ fada le Ḃeárnain an Ċuimín, ċun na sliġe a ṫeasbáint dóiḃ. Lar na ḃáireaċ, nuair do ċualaṫar scéala an éiriġe amaċ, do ṫeiċ na huaisle leó soir go Cill Áirne. Ḃa ṁór an greann a ḃeiṫ ag féaċaint orṫa ag baint na gcos dá ċéile ar an mbóṫar. Do ġread luċt an tiġe ṁóir seo ṫíos leó i dteannta na coda eile, agus d'ḟágadar an tiġ fé ċúram cúpla fear agus

sean-ġunnaí aca, is go gcuirfeaḋ cailleaċ ṁór liaṫ go mbéaḋ gunna aici an riṫ ar an mbeirt úd. Do ḃí Cill Áirne lán d'uaislib Ċiarraiġe agus eagla an doṁain orṫa ċun go dtáiniġ an t-arm. Nuair a ḃí an t-arm mar ṫaca aca, ḃí gaċ spriosán aca, agus é ar bog-ṁeisce, ag maoiḋeaṁ as a ġaisce féin, mar a ḃéaḋ tinncéar ar Aonaċ a' Phuic, nó táilliúir aereaċ ar Aonaċ an Oileáin. Is beag é mo ṁeas-sa ar uaislib Ċiarraiġe ó sin. Ní raḃadar sásta gan dul ar ṫóir na ḃFínianaċ mboċt, le h-eagla go mbéaḋ aṁras ag ríġ Ṡasana orṫa ná raḃadar-san dílis a ndóṫain dó-san is do ḋliġṫiḃ na nGall; agus ba ṁeasa i ḃfad na Gaeḋil agus na sean-Ġaill 'ná slioċt Ċrumaill féin. Ní fearr a ḃeiṫ ag cainnt go deo is coiḋċe, aċt ba náireaċ an scéal é do ṁac Ṡéamuis 'aċ Murċaḋa—mac dearḃráṫar do Ḋoṁnall Mór,—ḃeiṫ ċoṁ géar le h-aon Ġall dár ṁair riaṁ ar ṫóraiḋeaċt clann a ċoṁarsan."

"Náċ mór an truaġ," arsa Tomás Crón, "ná raiḃ Eoġan Ruaḋ 'n-a ḃeaṫaiḋ ċun iad a scallaḋ."

"Dá mbéaḋ féin ní ṫuigfidís é aċt cor-ḋuine aca, is ḃéaḋ an duine úd bodar. Aċt," arsa m'aṫair, agus faoḃar ar a ġuṫ, "mura raiḃ Eoġan Ruaḋ againn ċun na Seoiníní seo do ġearraḋ, do ṫug duine eile de ṁuinntir Ṡúilleaḃáin* fúṫa i mḂéarla, agus geallaim-se duit nár ḟág sé gan bearraḋ iad. Ar seisean :—

"And, oh! to see the proud J.P.'s,
  The poor man's hard and cruel masters,
Now feeling weak about the knees
  And struck with fear of all disasters."

* Taḋg Ó Súilleaḃáin ("T. D S.").

Agus ag tagairt do ṁac Ṡéamuis 'ac Murċaḋa* :

"And, oh! bright stars of heaven,
How the bones in Glasnevin
Must have stirred in their shroud
When the sleuth-hounds least slack
On the patriots' track
Owned the name and the blood of O'Connell the proud."

"Dar fiaḋ! ṫug sé ḋóiḃ go géar é. Ba ċóir go mbéaḋ náire orṫa," arsa Diarmaid na Móna.

"Náire is aiṫis ċuca. Ní ḋóiġ liom go raiḃ riaṁ uaisle ba ṁeaiṫte ná na huaisle seo againn-ne. Níl toraḋ na muc 'ná na madraiḋe aca ar éin-ní a ḃaineann le na nDúṫaiġ féin. Do ċailleadar teanga a dtíre, aċt cor-ḋuine aca annso 's annsúd. Níl meas aca ar nósaiḃ 'ná ar ḃéasaiḃ a sinnsear. Má ḃíonn a ḋóṫain airgid ag duine aca, i Sasana a ċaiṫeann sé a ṡaoġal, agus an seóinín is boiċte aca, tagann a ṗáipéar ċuige anall ó Lonndain. Ní ḋéanfaḋ páipéar Ḃ'L'áṫ Cliaṫ, ná ceann as Corcaiġ an gnó i n-aon ċor. Náire ar a leiṫéidiḃ siúd! Ní heaḋ, a ṁic ó, aċt mórḋáil ṁór i dtaoḃ agaiḋ béil na ndaoine a ḃeiṫ 'n-a gcoinniḃ i ḃfus, le súil is go ḃfaġaḋ duine aca ḃeiṫ 'n-a Ṡor (Sir), nó ceaḋ dul ag lanncán (láṁaċán) isteaċ i láṫair an ríoġ, nó cuireaḋ ċun búird d'ḟáġail ó na ḃuaċaill aimsire."

D'ḟéaċ na fir ar m'aṫair. D'ḟéaċadar ar a ċéile. Do ċrom seisean ar iṫe, is ní raiḃ focal eile as ċun go raiḃ deire iṫte aige.

Ċoṁ túisce is ḃí a ndinnéar iṫte aca do ṫairng na fir oibre ċuca a bpíopaí.

"Féaċ, a ġarsúin," arsa Tomás Crón liom-sa, "ó

* Sir Maurice O'Connell, Lakeview.

is tú is óige 's is giorra go bpórsaiḋ—tá píop is blúirín tobac i bpóca mo ċasóige ṫall annsúd ar an gcinn-ḟearainn. Riṫ anonn agus tabair ċugam anall iad, is go ndéiniḋ Dia fear mór maiṫ díot."

"Agus ná dearṁad an sméaróid teineaḋ atá i n-aice an ċlaiḋe," arsa Doṁnall Ruaḋ.

"D'ḟóbair ḋom-sa dearṁad a ḋéanaṁ ar ċorráinín na speile. Do ḃuail cloċ liom ó ċiainiḃ, is bain sí mannt as béal mo speile. Caiṫfiḋ mé baint uaiṫi leis an gcorráinín. Ní ḋéanfaḋ cláirín na speile an gnó i n-ao' ċor."

"Cá ḃfuil do ċorráinín, a Ṫomáis?" arsa mise, agus imṡníoṁ orm.

"I bpóca na casóige i dteannta 'n tobac," arsa Tomás.

Níor ḃfada ḋom ag dul anonn trearsna na páirce. Ḃuail an beirt eile a leiṫ ċugam, Seaġán Ṫaiḋgín agus Doṁnall óg Ó Bruiġin.

"Seo," arsa mise le Seaġán, "beir leat-sa an ṗíop agus an corráinín. Beiḋ an sméaróid agam-sa."

D'éiriġ beaċ ġabair amaċ as an gclaiḋe ċugainn. Do ṫeiċeamair. Siúd linn trearsna an ṁóinféir, agus an beaċ ġabair ar ár dtóir. Ċeapas féin go raiḃ saiṫe aca ann. Leis an saoṫar a bí orainn agus an féar fé n-ar gcosaiḃ, do ṫuiteas féin is Seaġán; d'imṫiġ an ṗíop uaiḋ agus do briseaḋ í.

"Féaċ anois," arsa m'aṫair, go searḃ. "'Sé moill ar ṫí an deaḃaiḋ agaiḃ é. Dá mb'áil liḃ bur suaiṁnear a ċeapaḋ, is gan a beiṫ ag posáilt an féir níor ḃaoġal do ṗíp Ṫomáis."

"'S dó," arsa mise, is mo ċroiḋe im' béal agam, "siad na beaċa ġabair do ċuir ag riṫ sinn."

"Ṁaise, 'b'olc na saiġdiúirí siḃ d'ráḋ is gur ċuir aon ġabar aṁáin an riṫ oraiḃ," arsa Cornaí.

"Ní raḃair féin id' ḟaiġdiúir ró-ṁaiṫ an lá úd agus tú ag tarrac ṁóna aḃaile do'n Ṗléimeannaċ, nuair do ṫeiċis le t'anam ó ḃeaċaiḃ Ḃriġde an Ċúrraiġ. An cuiṁin leat an lá úd, a Ċornaí?" arsa Seaġán.

"Ḃí sata (saiṫe) aca ann an lá úd, áṁṫaċ, is do ċuir ceann aca tealg im' pluic," arsa Cornaí.

"Aċt ba ṁeasa ḋuit aon ḃeaċ ġaḃair aṁáin 'na sata beaċ an Ċúrraiġ. Féaċ, náċ iongantaċ an scéal é ná cuireann ceann de sna beaċaiḃ tealg i sean-Ḃríġid is í istiġ 'n-a measc. Is cuma léi iad nó na míolaí-críonna," arsa Doṁnall Ruaḋ, agus é ag gearraḋ a ċoḋ' tobac.

"Sin é díreaċ a ḋallann mé. D'éiriġeadar go léir ċuġam-sa agus mé lasmuiġ de'n ċlaiḋe," arsa Cornaí.

"Tá sean-aiṫne aca ar Ḃriġid, aċt ní maiṫ leó balaiṫe an ċapaill," arsa m'aṫair.

"Is truaġ liom, a Ṫomáis," arsa Seaġán Ṫaiḋgín i gcogar, "gur ḃriseas do ṗíop, aċt ní raiḃ leiġeas agam air."

"Aċ! ná bíoḋ ceist ort; ní raiḃ innti aċt sean-ḋúidín gan ṁaiṫ. Ġeoḃaḋ gal ar ṗíp Ḋoṁnaill. Ċím go ḃfuil sí dearg aige."

"Ṁaise go deiṁin ġeoḃair agus fáilte," arsa Doṁnall is é ag tarrac ar a ṡuaiṁneas

"Agus beiḋ píop le fáġail agat anoċt ar ṫórraṁ Ṡiġle na mḂó," arsa Cornaí.

"Is maiṫ an áit go raḃais, a Ċornaí," arsa m'aṫair.

"Beannaċt Dé le na hanam, is 'mḋó aistear oiḋċe do ċuir sí ḋí i riṫ a saoġail. Beiḋ suaiṁneas aici feasta."

Bean ċabarṫa a beaḋ Síġle na mḂó.

VIII.

GÁIRDÍN NA BÁN-ĊLUANAĊ.

Nuair a ḃí a ḋóṫain ólta ag Doṁnall Ruaḋ do ḃain sé an ṗíop as a ḃéal; do ċimil sé cos na pípe ar ṁuinirtle a léine, is do ṡín ċun Tomáis í. Do ḃí a ġal ag Tomás.

"Seo ḋuit do ṗíop, a Ḋoṁnaill," ar seisean, "agus beannaċt Dé le t'anam is le hanaman do ṁarḃ."

"Bíoḋ seaċ eile agat airti; tá sí náċ mór lán fós."

"Ní ḃeiḋ anois, a Ḋoṁnaill, gur a maiṫ agat."

"Seo anois," arsa m'aṫair, ag preabaḋ 'na ṡeasaṁ, "is miṫiḋ ḋúinn cromaḋ ar an obair. Tá an ġrian siar ṫar Ḃinn Ċaereaċ. Beiḋ teas na gréine ag laġduġaḋ feasta, is ní faḋa go mbeiḋ drúċt an tráṫnóna ag tuitim."

"Is breáġ an rud suiḋe aċt do ḃain síneaḋ an ḃarr ḋé," arsa Diarmaid na Móna, agus é sínte siar, bolg le grein, ar an gcinnḟearainn.

"Cad is fearra ḋúinn a ḋéanaṁ anois? An fiú a ṫuille féir a leaṫaḋ amaċ?" arsa Cornaí.

"Ní dóiġ liom gur fiú," arsa m'aṫair. "'Sé is fearra ḋúinn a ḋéanaṁ 'ná iompáil eile a ḃaint as a ḃfuil leaṫta amaċ againn, is nuair a ḃeiḋ an méid sin déanta againn beiḋ sé i n-am againn tosnuġaḋ ar é 'ċruinniuġaḋ isteaċ."

Ba ṁór é m'átas-sa nuair do ċuala ná raḃtas ċun a ṫuille féir a leaṫaḋ amaċ. Mise agus Seaġán Ṫaiḋgín a ḃí ag leaṫaḋ an ḟéir i nḋiaiḋ na spealadóirí, agus do ḃí súil againn go ḃfaiġmís cead dul ag féaċaint ġáirdín an tiġe ṁóir. Ar áḋṁaraiġe an t-saoġail cé ḃuailfeaḋ a leiṫ ċuġainn ná an gáirdneoir é féin, agus a ṁac le na ċois.

Fear ciallṁar tuisgeanaċ a b'eaḋ é, agus ḃí árd-ṁeas ag m'aṫair air. Ċromadar, an beirt, ar ċainnt, is ar ċúrsaiḃ an t-saoġail do ċur tré na ċeile, aċt níor ċuireas féin puinn suime 'n-a gcoṁráḋ.

“B'ḟéidir,” ars' an gáirdneoir, ag imṫeaċt dó, “gur ṁaiṫ leis na buaċaillíḃ seo radarc d'ḟaġáil ar mo ġáirdín.”

“Tá 'ḟios agam go mba ṁaiṫ leó-san é dá mba ṁaiṫ leat-sa an gáirdín a ṫeasbáint dóiḃ; aċt cogar, ná leig dóiḃ fanaṁaint ró-ḟada; beiḋ iaċall ar ḋuine aca dul aḃaile i gcionn tamaill ċun na mbó a ṫiomáint aḃaile ċun crúiḋte.”

Ḃí áṫas an doṁain orainn nuair do ḟuaireamair cead dul le cois an ġáirdneóra. Ḃí neaṁ-ḟoiḋne orainn i dtaoḃ an ḟaid is ḃí m'aṫair agus é féin ag cainnt. Ċuala-sa go minic ó sna fearaiḃ oibre go mba ana-ġleoiḋte ar fad an gáirdín é gáirdín na Bán-Ċluanaċ. 'Sé duḃairt Doṁnall Ruaḋ ná raiḃ a leiṫéid eile i gCiarraiġe, agus ċonnac seisean gáirdín Ṫiġearna Ċinn-Mara i gCill Áirne, agus gáirdín na Mainistreaċ i mBaile 'n Ṁuilinn, agus gan tráċt ar ġáirdíniḃ do ċonnac sé agus é síos amaċ 'n-a spailpín.

Níor ḃfada ḋúinn go raḃamar ag geata an ġáirdín. Do leaṫ ár súile orainn agus sinn laistiġ de'n ġeata. Ḃí falla árd mór-dtimċeall an ġáirdín. Ḃí crainn ag fás le taoḃ an ḟalla agus iad greamuiġṫe de'n ḟalla mar a ḃéaḋ eiḋneán. Ḃí, ar an gcuid is luġa de, cúpla acra talṁan 'sa ġáirdín, agus tiġṫe gloine ann ċoṁ tiuġ is ḃéaḋ cábáin i bPáirc an Aonaiġ ar Ṗatrún Ċill Ġobnatan. Ḃí cuid aca beag is cuid aca mór, cuid aca buailte suas i gcoinniḃ an ḟalla, agus cuid eile aca istiġ i lár an ġáirdín, agus luiḃeanna agus bláṫanna ba ḋeise 'ná a ċéile ag fás istiġ ins na tiġṫiḃ gloine sin.

Ḃí bóiṫríní beaga deasa, déanta de ġainiṁ ġlan na Ġeadaiġe, ag gabáil tríd an ġáirdín ó ṫaoḃ go taoḃ, agus crainn ag fás ar dá ṫaoḃ gaċ bóiṫrín de sna bóiṫríníḃ sin.

Ba ṁinic dom-sa i n-aball-ġort ṫíos ar an Mianus agus ṫall i mBéal Áṫa Málais, aċt níor ṁar a ċéile iad crainn an aball-ġoirt agus crainn an ġáirdín. Mar adubart ċeana ḃí cuid ṁór aca greamuiġṫe de ṫaoḃ an ḟalla, agus an ċuid eile, ḃí a ngéaga sínte amaċ ar dá ṫaoḃ de ċois an ċrainn, iad ceangailte mar a ḃéaḋ de ġeata adṁaid, agus an geata sáiṫte 'sa talaṁ.

Ḃí cead againn dul pé áit ba ṁaiṫ linn. D'ḟan Seaġán Ṫaiḋgín le cois an ġáirdneóra, agus an ḃeirt aca isteaċ 's amaċ ins na tiġṫiḃ gloine. Do ḃuail-eamair-ne i dtriúr síos suas an ġáirdín. Ṫug an gáirdneoir cead dúinn éin-ní ba ṁian linn a ḃaint aċt é ḃeiṫ aibiḋ, mar go raiḃ mórán de ṫorṫaiḃ an ġáirdín is gan iad aċt leaṫ-aibiḋ fós.

"Tá 'ḟios agat-sa," ar seisean le n-a ṁac, "cad tá aibiḋ agus cad ná fuil."

Ḃí cuid de sna h-úblaiḃ ċoṁ mór le práta, aċt ḃíodar ana-ġlas fós. B'é an scéal céadna ag na plumaiḃ é. Ḃíodar-san ċoṁ glas, ċoṁ searḃ leis na h-áirníḃ ar lios an Árd-a-Ráṫa. Aċt ní ḟeaca riaṁ 'ná ó ṡin a leiṫéid de radarc de ṡpiúnánaiḃ agus do ḃí ann. Ḃí cuid aca go glas agus go searḃ, go riġin agus go féasógaċ. Ḃí cuid aca buiḋe is cuid aca dearg, agus iad go bog breáġ milis. Agus na silíní! —ḃainfeaḋ sé an t-uisce ó t'ḟiaclaiḃ ḃeiṫ ag féaċaint orṫa. Ḃí an ċuid ba ṁó aca crón-ḋearg, agus blas na meala orṫa. Níorḃ iongnaḋ linn na beaċa ḃeiṫ ag crónán mór-dtimċeall orṫa, is do ṫuigeamair i gceart ca' na ṫaoḃ an sean-líon a ḃeiṫ caiṫte anuas orṫa ċun

iad a ċosaint ar na héanlaiṫiḃ. Ba ḋeacair iad a ċosaint orainn-ne dá mbeimís i n-aice leo.

“Seo anois,” ars’ an gáirdneóir nuair do ḃí breis agus ár n-dóṫáin iṫte againn, agus ár bpóċaí lán, “is miṫid daoiḃ ḃeiṫ ag imṫeaċt. Beiḟear ag feiṫeaṁ oraiḃ ’sa ṁóinḟéar; agus rud eile, tá súil agam leis an stíoḃard a ḃeiṫ annso i gcionn tamaillín, is b’ḟéidir nár ṁaiṫ leis siḃse ḃeiṫ annso roimis. Tá sé ċoṁ maiṫ agat-sa dul leo,” ar seisean le na ṁac, “aċt buail isteaċ ċun do ṁáṫar féaċaint an mbéaḋ aon ġnó aici díot.”

Do ḃogadar leó i dteannta a ċéile, Doṁnall Óg agus mac an ġáirdneóra. D’ḟanas féin is Seaġán buille beag i dtaoḃ ṫiar díoḃ i bḟoċair an ġáirdneóra.

“Ceapas,” arsa Seaġán, ná raiḃ aon ċur isteaċ ag an stíoḃard ort-sa, ná aon ḃaint aige led’ ċuid oibre-se.”

“Níl aċt ċoṁ beag; aċt duine beag aṁrasaċ úġdarásaċ iseaḋ é, agus ó is rud é go dtugann an máiġistreás cluas dá ċuid cainnte, b’fearr liom gan siḃ-se ḃeiṫ istiġ annso roimis.”

Do ḃailiġeamair linn gan a ṫuille moille, mar do ḃí ’fios againn go maiṫ nárḃ aon dóiċín é an stíoḃard úd. Do ċuir sé an dliġe ar ġarsúinín óg mar ġeall ar ċloiċ a ċaiteaṁ le sean-ċlár a ḃí laistig de’n ḃóṫar ’á ḟógairt do’n poḃal gan dul isteaċ ’sa ċoill nó go gcuirfiḋe an dliġe orṫa.

“Ná dearmad an Luan so ċuġainn,” ars’ an gáirdneoir le Seaġán Ṫaidġín, agus é ag dúnaḋ an ġeata.

“Ní baoġal dom,” arsa Seaġán.

“Cogar,” arsa Seaġán Ṫaidġín liom-sa, “táim ċun dul ag obair ’sa ġáirdín Dé Luain seo ċúġainn. Beiḋ coróin ’sa tseaċtṁain mar páġ agam, is má ḃíonn an gáirdneoir sásta liom beiḋ árdúġaḋ páiġe agam i

gcionn ráiṫe. Dúḃairt sé liom go ḃfuair sé árd-ṫeistiméireaċt ar fad orm ó t'aṫair, is mura mbéaḋ go ḃfuair ná béaḋ aon dul agam-sa ar an áit d'ḟágail, mar go raiḃ a lán ag cur isteaċ air."

"Ó! tuigim anois," arsa mise, "cad a ḃí eatorṫa ó ċiainiḃ agus sinn ag fágaint an ṁóinféir. Coróin 'sa tseaċtṁain, a Ṡeaġán, agus árdúġaḋ páiġe i gceann ráiṫe! Beiḋ seó airgid agat, a Ṡeaġáin."

"Beiḋ féirín agam i gcóir Aonaig a' Ṗuic," ar seisean.

IX.

AḊARCAḊ NA gCOCAÍ.

Ḃí an féar ar fad bailiġṫe isteaċ aca rómainn,—Cornaí is Diarmaid na Móna agus píci aca; m'aṫair agus raca aige. Dob' éaċtaċ an fear ar raca m'aṫair. Dob' ḟearr é ná aon beirt, is ní ḃéaḋ sop ar an dtalaṁ 'na ḋiaiḋ.

"Is ro-ṁaiṫ an ċabair sibse ar ṁóinféar," arsa m'aṫair, 'ġá leigint air go raiḃ fearg air ċuġainn. "Buail anonn a Ṡeaġáin ċun móinféir Ḋonnċaḋ Ḃáin, is abair leis an píce a fuair sé uainn a ṫabairt duit. Teastuiġeann an píce uainn anois ċun na gcocaí a ḋéanaṁ; agus," ar seisean liom-sa, "tá sé ċóṁ maiṫ agat-sa an t-asal a ġléas, agus bogaḋ leat abaile ċun aire ṫabairt do sna buaiḃ. Níl 'sa baile aċt do ṁáṫair agus na cailíní. Ġeóḃam-na abaile an coṁngar ar ball."

Ní raiḃ breis deaḃaid orm-sa.

"Cogar" arsa Cornaí liom. "Tá dá ċúrnóig agam duit."

"Cá ḃfuil siad?" arsa mise.

"Fan go mbeiḋ an t-asal gléasta, is teasbáinfeaḋ duit iad."

"Ḃfuil puinn meala ionnta?"

"Tá i gceann aca go h-áiriṫe."

"A' ḃfuair Seaġán Ṫaiḋgín aon ċuid de'n ṁil?"

"Ní ḃfuair. Is mór a ṫeastuiġeann sí uaiḋ, agus ní fiú dá ċuid a ḋéanaṁ dá ḃfuil ann."

"Aċ! níor ṁaiṫ liom gan a ċuid a ṫaḃairt do Ṡeaġán, agus féaċ ċuġainn a leiṫ é ar sodar," arsa mise.

"Ní raḃais i ḃfad a Ṡeaġáin," arsa m'aṫair.

"'S dó' ní raḃas. Is aṁlaiḋ a ḃí an ḃeirt,—Taḋg na Stiall is Donnċaḋ Ḃán a d'iarraiḋ trí cocaí déag féir a roinnt eatorra. Ḃí dá trian ag dul do Ṫaḋg, agus trian do Ḋonnċaḋ. Mura mbéaḋ aca aċt an dá ċoca déag, 'b'ḟuirist dóiḃ an roinnt a ḋéanaṁ, aċt ní ḟeadradar cad a ḋéanfaidís leis an gcoca corraigṫeaċ, leis an trioṁaḋ coca déag. 'Sé is dóiġ liom go ḃfuilid ag teaċt anall annso ag triall ortsa, féaċaint a' ḃféadfá-sa an roinnt a ḋéanaṁ dóiḃ."

"Ṁaise nár eiriġe a mbóṫar leo, is nár a míle fáilte rómpa, na h-amadáin. Is beag an iongnaḋ an breall orta, agus beiḋ sé orta go deire na scríbe," arsa m'aṫair go searḃ, is do ṫosnuiġ ar ċoca a ḋéanaṁ.

Fuaireas féin is Seaġán Ṫaiḋgín an ṁil, agus do ġléasamair an t-asal i dteannta a ċéile. Ḃí súil agam go mbéaḋ seisean ag dul aḃaile lem' ċois, agus go mbéaḋ an tráṫnóna fúinn féin againn ag aoḋaireaċt na mbó.

Arsa m'aṫair liom: "Beir leat aḃaile an cliaḃ agus na rudaí eile, aċt fág an bainne annso; b'féidir go mbéaḋ tart orainn ar ball. Féaċ a' ḃfuil an clár ar an ngálún, is cuir gaḃál de'n féar ġlas anuas air.

Fanfaiḋ Seaġán Taiḋgín annso ċun na súġán a ċasaḋ ḋam-sa. Brostuig ort anois, is cuir na ba bainne isteaċ 'sa ṁóinḟéar ṁór ar feaḋ uair a ċluig nó mar sin. Aċt féaċ! seaċain agus ná leig ḋóiḃ na cocaí ḋ'aḋarcaḋ. 'Sí Geadaċ an ceann is meara aca. Dá mbéaḋ an biṫeaṁnaċ úd istig 'sa ṁóinḟéar, agus féar go súiliḃ airṫi ní ḃéaḋ sí sásta gan dul ag aḋarcaḋ na gcocaí. Beiḋ tart ar na buaiḃ, is le heagla go mbeiḋís ag lorg uisce agus a mbuilg lán de'n ḟéar ġlas, tiomáin siar ċun na h-aḃna iad ar dtúis."

Ḃíos mí-ṡásta go leor ag dul abaile agus gan Seaġán le m' ċois. B'ḟearr liom go mór a ḃeiṫ i bḟocair na bḟear 'sa ṁóinḟéar. Ba ṁó de'n ṁí-ṡástaċt a ḃéaḋ orm aċt go raiḃ ḟios agam gur ag casaḋ súġán a ḃéaḋ Seaġán, agus níor luġa liom-sa aon obair ná cipín a ḃeiṫ im' láiṁ ag casaḋ méaróg i móinḟéar lá samraiḋ.

Do ḃuaileas abaile mé féin agus an t-asal is gan a lán deabaiḋ orainn.

"Is miṫid duit teaċt," arsa mo ṁáṫair liom, "táim féin agus na cailíní marḃ ag na buaiḃ ó ṁaidin."

"Cá ḃfuil siad anois, a ṁáṫair," arsa mise.

"Cá ḃfios ḋam-sa cá ḃfuil siad. Táimíd cráiḋte aca ó ḃeiṫ ag suiḃeal. Ba ḋóiġ leat gur ar buile atáid, agus tá an oiread de ṫeasbaċ ar na sean-ḃodóġaiḃ is tá ar na ba seasca. Féaċ a' ḃfuil siad ṫiar i bPáirc na Glaise. Is baoġlaċ ná beiḋ braon bainne aca ar teaċt an tráṫnóna. A' nduḃairt t-aṫair leat iad a ċur isteaċ in aon áit ag ingníor (inḃear)!"

"Duḃairt sé liom na ba bainne a ċur 'sa ṁóinḟéar ṁór ar feaḋ uair' a' ċluig."

"Buail siar, má seaḋ, is tiomáin aniar iad ó'n nglaise. Fág ṫiar na beiṫiḋiġ seasca, agus cuir

scairt 'sa ḃeárnain rómpa; aċt fan go fóilín is raġaḋ féinig leo' ċois, le heagla go mbéaḋ na beiṫiḋiġ ḋod' leanaṁaint aniar."

Do ċuireamair na ba bainne isteaċ 'sa ṁóinḟéar ṁór. Do luiġeadar ar ingníor. Ḃí an t-aṫ-ḟéar go h-árd, agus go bog, agus go milis aca. Ba ḋóiġ leat orṫa ná tiucfaiḋís ar a mbuilg a líonaḋ coiḋċe, ḃí a leiṫéid sin de ċeol aca ag bailiuġaḋ ċuca agus ag cogaint.

Ċuas i gceann na páirce a ḃí na cocaí, agus ḋá ṁéaróig ar gaċ coca aca. Ċeapas féin ná raiḃ aon ḃeann ag na buaiḃ ar na cocaíḃ, aċt mar sin féin ḃí mo ṡúil i n-áirde le heagla an toirmisc. Do ṡuiḋeas fúm ag bun ċoca, mo ḋrom leis an gcoca is mo h-ann-laiḋe sínte. Ḃí dórnán de ġeaitiríḃ im' láiṁ agam is do ċromas ar ċaipín ċogaiḋ a ḋéanaṁ ḋíoḃ. Ḃí tuirse orm tar éis na maidne. Do ṫuiteas im' ċodlaḋ, agus is dóċa go raḃas ag taiḋḃreaṁ. Ṡaoileas go raḃas i n-áirde ar ċrann úḃall i ngáirdín na Ḃán-Ċluanaċ, is mo ṗócaí lán d'úḃlaiḃ agam. Díreaċ agus mé ag sleaṁnuġaḋ anuas de'n ċrann do ċonnac an stíoḃard ṫíos ag bun an ċrainn. "Tar anuas," ar seisean, agus faoḃar ar a ġuṫ. "Tar anuas," ar seisean arís, "nó cuirfead-sa iaċall ort teaċt anuas gan ṁoill," ag cromaḋ ar an gcrann a luascaḋ anonn 's anall. Do ḋúisiġ an luascaḋ mé, agus sé an ċéad rud a ċonnac 'ná mo ṁáṫair n-a seasaṁ im' aice, greim aici ar mo ġualainn, is í ḋom' ċroṫaḋ, a d'iarraiḋ mé a ḋúiseaċt.

Do ṗreabas im' ṡeasaṁ agus an codlaḋ im' ṡúiliḃ. Ḃí na ba ag ingníor díreaċ mar a ḃíodar nuair a ṡuiḋeas cois an ċoca. Ċeapas féin ná raiḃ aon díoġḃáil déanta; aċt an ċéad ḟéaċaint d'ár ṫugas ar na cocaíḃ, ḃí ḟios agam go maiṫ go raiḃ an donas ar fad déanta.

Níor fágaḋ coca gan aḋarcaḋ. Ní raiḃ méaróg gan briseaḋ ar aon ċoca aca, aċt ar mo ċoca féin. Ḃí cúpla coca agus leaṫ-ċeann orṫa, fuaireaḋar an oireaḋ san de ṡuaṫaḋ ó sna buaiḃ.

Ḃíos féin cráiḋte. Do ċromas ar ġol. Ḃí ḟios agam go maiṫ go mbéaḋ m'aṫair go dian orm mar ġeall ar m'ḟaillige, agus an fógraḋ ṫug sé dom ag fágaint an ṁóinféir.

“Seo! seo! stad anois, a laoiġ,” arsa mo ṁáṫair liom is í ċóṁ cráiḋte liom féin, “aċt cad a ṫáinig ort agus tuitim id' ċodlaḋ agus a ḟios agat go maiṫ ná béaḋ an diaḃlóir úd, Geadaċ, sásta dá mbeaḋ sí ag pléascaḋ le féar, gan a ḃeiṫ ag aḋarcaḋ na gcocaí?”

“Is aṁlaiḋ do ṡuiḋeas annso ag déanaṁ caipín cogaiḋ, is do ṫuiteas im' ċodlaḋ i gan ḟios dom féin.”

“Is ró-ṁaiṫ an scéal é mise a ṫeaċt amaċ, mura mbeaḋ gur ṫánga ní ḃéaḋ coca gan leagaḋ aca. Is aṁlaiḋ a ḃíos ċun glaoḋaċ ort na ba a ṫiomáint aḃaile ċun crúiḋte nuair do ċonnac Geadaċ ag déanaṁ isteac ar ċoca, agus an ċuid eile ar sceallaḋ 'na diaiḋ. Do ġlaoḋas ort-sa, aċt ba ḃeag an ṁaiṫeas dom ḃeiṫ ag glaoḋaċ ort: ní ḋúiseóċ' gárṫa na n-aḋarc tu.”

“Ní raiḃ leiġeas agam air, a ṁáṫair.”

“Is dóċa ná raiḃ, is tú id' ċodlaḋ.”

“Marḃó'iġ m'aṫair mé.”

“Is baoġlaċ go mbéiḋ fearg air, aċt níl maiṫeas ḃeiṫ ag seanaċas agus an anaċain déanta. Tá sé ċóṁ maiṫ agat na ba a ṫiomáint aḃaile anois. Is miṫid iad a ċrúḋ.”

“Náċ fearra dúinn rud éigin a ḋéanaṁ leis na cocaiḃ ċun iad a ṡocruġaḋ ar eagla na gaoiṫe?”

"Ná bac leo go fóill. Níl baoġal orṫa, is b'ḟéidir, ar ball, go ḃféadfaimís na súgáin a ṡnaiḋmeaḋ agus feirsciuġaḋ éigin a ċur orṫa i gcóir na h-oiḋċe."

Do ġaiḃ mo ṁáṫair an coṁngar aḃaile. Do ṫiomáineas-sa na ba aḃaile is mé go cráiḋte. 'Ḃ í Ġeadaċ an ḃó deireannaċ ag dul amaċ ar an mbeár-nain. Ḃí slat de ċuileann rigin im' láiṁ agam. Do rugas ar earball uirṫi is do ḃíos dá greadaḋ ċun go raḃas tuirseaċ traoċta. Ḃí an cailín ag gearán nár ṫug an Ġeadaċ a cuid bainne ró-ṁaiṫ an tráṫnóna úd, is go mb'éigean di buaraċ a ċur ar an mbuin, le heagla go ndoirtfeaḋ sí an bainne, ḃí sí coṁ crosta, corra-ṫónaċ san. Ḃí a ḟios agam-sa go maiṫ cad a ḃí uirṫi. Níor ḟágas-sa aon toċas ar a cliaṫánaiḃ.

Do crúḋaḋ na ba. Do sniugaḋ iad. Do ċuireas-sa isteaċ 'sa tuar iad is do ḋúnas an ḃeárna go maiṫ orṫa.

Díreaċ is mé ag déanaṁ ar an dtiġ ar filleaḋ aḃaile dom do ċonnac Cornaí ag teaċt aníos Páirc na hEórnan.

"A Ċornaí," arsa mise leis, "cár ḟágais an ċuid eile?"

"Ċuadar aḃaile, is do ḃuail t-aṫair suas ċun tiġe an Ċnuic."

"Ní fearr liom é a ṫeaċt aḃaile," arsa mise.

"Agus ca' na ṫaoḃ?" ar seisean.

"Mar do ḋein na ba an donas ar fad ar ċocaíḃ an ṁóinféir ṁóir."

"Agus cá raḃais-se nár ṫugais aire dóiḃ?"

"Ṫuiteas im' ċodlaḋ agus mura mbéaḋ mo ṁáṫair ní ḃéaḋ coca aca 'na ṡeasaṁ anoċt. Téanam ort siar is b'ḟéidir go ḃféadfaimís iad a socruġaḋ agus a ċeangal."

Ní raiḃ an scéal coṁ h-olc is do ceapas, aċt mar

sin féin ḃí eagla mo ḋóṫain orm-sa ná raġaḋ liom ró-ṁaiṫ nuair a ċeófaḋ m'aṫair na cocaí.

Níor ṫáinig sé abaile go dtí tar éis tuitim na h-oiḋċe. Ní ḟeaca sé na cocaí go dtí ar maidin lár na ḃáireaċ, agus is dóċa gur ḃog mo ṁáṫair an scéal doṁ-sa. Pé scéal é, ní duḃairt sé liom-sa aċt "seaḋ! ḃfuil an caipín cogaiḋ úd déanta agat fós?"

X.

TÓRRAṀ SIĠLE NA mḂÓ.

Tiar i lisín an Ḟearainn do ḃíoḋ Siġle na mḂó 'na coṁnuiḋe, agus is ann a fuair sí bás. Ḃí ana-ṫórraṁ ar fad aici. Ċuala-sa gur ṫáiniġ cailíní an ḃaile ċun mo ṁáṫar, ar lorg coinnleoirí agus éadaiġe geala i gcóir an tórraiṁ. Ní raḃas-sa riaṁ ar ṫórraṁ, is ḃí ana-ḋúil agam dul ar ṫórraṁ Shiġle.

"Cogar," arsa mo ṁáṫair liomsa, is na ba i dtuar agam, "ba ċeart duit dul agus tamaillín a ċaiṫeaṁ ar ṫórraṁ Ṡiġl na mḂó. Ḃí sí annso an oiḋċe a rugaḋ tú. Ḃ'ḟéidir go mbéaḋ Seaġan Ṫaiḋġín ag dul led' ċoir."

Ḃí 'ḟios agam-sa go maiṫ cad a ḃí óm' ṁáṫair. Fuair na cailíní dá ċoinnleoir agus éadaċ cláir agus cúpla bairlíní geala ar iasaċt uaiṫi, agus ba ṁaiṫ léi a ḟios a ḃeiṫ aici cá mbéaḋ an t-éadaċ cláir agus na bairlíní geala, le h-eagla go mbeiḋís in aon áit go dtuitfeaḋ smól orṫa. Ḃí 'ḟios aici go maiṫ náċ orṫa-san 'ná ar a leiṫéidiḃ a ḃéaḋ m'aṫair ag cuiṁneaṁ dá mbéaḋ seisean ar an dtórraṁ.

"Is dóċa," arsa mise le Cornaí, "go mbeir-se ar ṫórraṁ sean-Ṡiġle."

"Ḃéad gan aṁras. Ca' na ṫaoḃ ná beinn. A' mbéaḋ aon t-seans go ḃfuiġṫeá-sa cead dul le m' ċoir?"

"Ó ċiainiḃ beag iseaḋ dúḃairt mo ṁáṫair liom go mba ceart dom dul ann, is gur dóċa go mbéaḋ Seaġán Ṫaiḋgín le m' ċois. An dóiġ leat, a Ċornaí, an mbéiḋ seisean ann?"

"Ca ḃfios dom-sa san aċt tá ḟios agam go maiṫ dá mbéaḋ fios aige tusa ḃeiṫ ag dul ann ná fanfaḋ seisean 'sa ḃaile. Féaċ! ní raiḃ gal agam ó ḋ'ḟágas an móinḟéar. Do ċailleas mo ṗíop. Ní ḟeadar an mbéaḋ píop i ḃfolaċ agat' ṁáṫair. Ċonnac ceann ar an gcleiḃí—an ṗíop a fuair t-aṫair ar ṫórraṁ an Ṗléimeannaiġ."

"Níl sí ann anois. Do ṫug mo ṁáṫair an ṗíop úd do Ḋiarmaid na Móna an lá fé ḋeire."

"Ḃíoḋ geall ná béaḋ an oiread san ann i gan ḟios dó, an piardálaiḋe."

Ḃí tuitim na hoiḋċe ann agus sinn ag gaḃáil siar an coṁngar,—mé ḟéin agus Cornaí agus Seaġán Ṫaiḋgín. Ḃí tiġ an tórraiṁ lán. Ḃí Sean-Ṡiġle sínte ar ḃórd ar aġaiḋ an doruis isteaċ, aiḃíd uimpe, agus í a ḟéaċ-aint i ḃfad níos óige ná mar a ḃí sí is í na beaṫaiḋ. Ḃí éadaċ geal ḟé'n gcorp ar an mbórd, agus éadaiġe geala os a cionn anáirde. Ḃí coinnle ar lasaḋ ar ċoinnleoiriḃ,—sé cinn aca is dóiġ liom a ḃí ann. Ḃí ḋá ṗláta ar an mbórd ṫíos ag cosaiḃ an ċuirp—ní ḟeadar ná go raiḃ ceann aca anuas ar ċosaiḃ an ċuirp—snaois ar ṗláta aca agus tobac ar an bpláta eile.

Do ċaiṫeamair sinn ḟéin ar ár nglúiniḃ is do ċuir-eamair Paidir agus Aḃe Máire le h-anam Sniġle. Gaċ duine a ṫáiniġ isteaċ, do síneaḋ píop ċuige. Do ḟuaireas ḟéin mo ṗíop ċoṁ maiṫ le ḟear.

Ḃí cúigear nó seisear ban ann, agus iad n-a suiḋe ar ḋá ṡuiḋeaċán ar ḋá ṫaoḃ an ḃúird.

Ḃí Dáiṫ Ua Ḃruiġin anuas ó'n nGaorṫa ann, agus Sean-Ṡeaġán 'aċ Suiḃne ó Ċrois a' tSean-Ḃaile, ag

cainnt ċuas cois na teineaḋ, agus triúr nó ceaṫrar eile ag éisteaċt leo. Fear ana-ḋiagaiṫe ar fad abeaḋ Dáiṫ. 'Sé ḃíoḋ ag ráḋ na coróineaċ gaċ maidean Doṁnaiġ ag séipéal na Tuaṫa. Ḃí paiste beag talṁan aige ar réiḋ an Ġaorṫaiḋ, de talaṁ ḃoċt anacraċ, is cead aige caoire agus gaḃair a ċur ar féaraċ ar ċliaṫán na Gulban, agus is ró-ḃeag a ḃí le fáġail aca ar an nGulbain aċt fraoċ is fionán is aiteann Gaeḋealaċ.

Cuipéar (fonnsóir) abeaḋ Seaġán 'aċ Suiḃne; aċt an lá ab' ḟearr a ḃí sé riaṁ doḃ' ḟearr leis ḃeiṫ ag seanaċaiḋeaċt 'ná ḃeiṫ ag déanaṁ feircíní ime ná cíléarai bainne do ṁnaiḃ na Tuaṫa. Ṫeastuiġ meadar is cúpla ċiléar ó Ṁáire Ṗilib. Ċuir sí maide mór giuṁaise ag triall ar Ṡeaġán um lá 'le Gobnatan, le súil is go mbéaḋ na hárṫaiġe aici i gcóir na Ḃealtaine, nuair a ḃéaḋ na ba ag breiṫ agus reiḋse bainne aici. Nuair a ṫáiniġ an Ḃealtaine ḃí sé mar leaṫ-scéal ag Seaġán ná raiḃ an t-aḋmaḋ stóinsiṫe a ḋóṫain. Ḃí leaṫ-scéal bacaċ éicint eile aige nuair a ṫáinig lá Aonaig a' Ṗuic, is dob é deire 'n scéil é gur fágaḋ Máire gan ṁeadar gan ċiléar go dtí lár an ḟoġṁair.

Ḃí sean-Ḋiarmaid na Cille ann agus Míċeál Ua Foġluḋa. Ba ṁaiṫ an fear bata do láiṁseáil é sean-Ḋiarmaid 'sa tsean-aimsir. Fear lúbaċ láidir a beaḋ é, nár ċaiṫ riaṁ aċt bríste geairid agus casóg cuirp.

Ceartlinn d'ḟear téagarṫa toċraiste a beaḋ Míċeál Ua Foġluḋa, aċt gan a ḃeiṫ ró-árd. Deirtí gur leag sé oifigeaċ airm anuas dá ċapall lá, ar ṗátrún Ċill Ġobnatan, le buille ṁaide.

Ḃí Tomás 'ac Muiris ann. 'Sé is mó a ḃíoḋ ag cur trioblóide ar Ṫomás, ná gan Aifreann a ḃeiṫ aca i gCill Ġobnatan.

Ċoṁ fada siar is tá cuiṁneaṁ im' ċeann ḃíoḋ ana-ḋúil agam ḃeiṫ i gcoṁluadar sean-daoine, agus ag éisteaċt leo ag cainnt 's ag coṁráḋ. Do ḋruideas suas cois na teineaḋ.

"Sé mo ṫuairim," arsa sean-Ḋiarmaid, "gur mise an fear is sine annso anoċt."

"Ṁaise, go deiṁin, ní tú," arsa Míċeál Ua Foġluḋa. "Is sine mise ná ṫú. Is minic do ċuala-sa Siġle féin ġá ráḋ ná raiḃ aċt bliaḋain aici orm-sa, is go raiḃ an dá ḃliaḋain aici ort-sa agus ar Ṁuiris na Corann."

"Tá eagla orm go raiḃ dearṁad airṫi," arsa sean-Ḋiarmaid. "Ḃíos-sa agus Muiris na Corann ar aon-scoil ṫíos ar an Mianus. Is ró-ṁaiṫ is cuiṁin liom an lá gur ġaiḃ Doṁnall Ó Conaill an bóṫar siar ag dul abaile go Daire Ḟionáin is é ag teaċt ó Ċorcaiġ. Ḃí na scoláirí go léir amuiġ ar an mbóṫar, agus a lán daoine eile ann coṁ maiṫ. Do b'éigean do'n ṁáiġistir Muiris d'árduġaḋ ar a ġualainn ċun go bfeicfeaḋ sé an Conallaċ Mór."

"Ḃíos féin ann an lá céadna," arsa Míċéal Ua Foġluḋa, "aċt ní ag féaċaint ar Ḋoṁnall Ó Conaill a ḃíos-sa agus Micil a' Ċnuic, aċt amuiġ in aball-ġort an ṁáiġistir ag bailiuġaḋ ċuġainn. Cad is dóiġ leat-sa, a Ṡeaġain, ciaca againn is sine?"

"'S dó' ní feadar i gceart ċun go bfeicinn mo leaḃar," arsa Seaġán go ríġin, "aċt sé mo ṫuairim go bfuil an ceart ag sean-Ḋiarmaid. Ḃíos ag féaċaint isteaċ i m' leaḃar an lá sé deire: Ċuala go raiḃ cleaṁnas ar bun idir ṁac Ṡeaġáin Uí Ṡéaġa agus ingín Ṡéamuis Óig,—féaċaint an raiḃ aon ġaol aca le na ċéile."

"Cad a ḃéarfaḋ gaol eatorra súd?" arsa Tomás 'aċ Muiris.

"Tá gaol éigin eatorra," arsa Dáiṫ Ua Bruiġin, "aċt is dóiġ liom féin ná fuil ann aċt gaol i ḃfaḋ amaċ."

"Sin a ḃfuil ann," arsa Seaġán. "Ní ró-ḟuirist é a ċóimreaṁ—sé glúine ar ṫaoḃ an ċailín óig agus seaċt nglúine ar ṫaoḃ an ógánaiġ."

"Agus a' bpósfar iad?" arsa Tomás.

"Cá na ṫaoḃ ná pósfaiḋe iad; nár pósaḋ Donnċaḋ Réal agus Sioḃán Ṫaiḋg is iad a' trí 's a ceaṫair le ċéile?" arsa Miċeál.

"Aċt má pósaḋ," arsa Dáiṫ, "ḃí iaċall orṫa cead d'ḟáġail ó'n bPápa, agus ċuala-sa Donnċaḋ an Ċléirig féin 'ġá ráḋ go ndeaċaiḋ sé dian go leor orṫa an cead d'ḟáġail. Níor éiriġ a bpósaḋ ró-ṁaiṫ leo. Ní 'á ċasaḋ leó é, ní raiḃ leanḃ aca gan máċail éigin air. Ní gan fáṫ a ċuireann an eaglais cosc ar ċleaṁnas agus na cleaṁnaiḋṫe ró-aċomair i ngaol. Ḃfuil do 'Ṫaḋg Gaeḋealaċ' agat a Ṡeaġáin?" ar seisean le Seaġán 'aċ Suiḃne.

"Tá ṁaise, aċt nuair a ḃíonn an leaḃar againn ní ḃíonn an léiġeann againn. D'ḟágas mo spéaclaí 'sa ḃaile im' ḋiaiḋ, aċt seo ḋaoiḃ sean-ḋán diagaiṫe. Ní ḟeadar arḃ é Taḋg Gaeḋealaċ a ċúm é nó nárḃ é.

"An Molaḋ Beirte atá mar ainm air."

Níor rugas-sa liom aċt aṁáin an méid seo de'n Ṁolaḋ:—

"Féaċ an ceann is gan ann
Aċt áit na súl,—
Feaċ an drannḋal manntaċ beárnaċ úd,
Féaċ, cé reaṁar, ce teann,
Cé áluinn tú,
Beiḋ do ċeann gan aṁras
Lá mar siúḋ.

Féaċ an cloigeann ar an olaig,
Agus an dranndal maol,—
Féaċ a loigeal súd folaṁ
Agus an trúil n-a cré—
Féaċ na cosa gan sodar
Gan lúṫ gan léim,
Agus déinimís molaḋ mar ḟolaḋ
Gan ċam gan ċlaon."

"Ḃeannaċt dílis Dé le t'anam is le h-anaman do ṁarḃ," ar siad go léir d'aon-ḟocal.

"Amean," arsa Dáiṫ. "Náċ miṫid dúinn an Ċoróin a ráḋ?" ar seisean, ag tarrac a ṗaidrín ċuige as ṗóca a ḃríste.

Do ṡleaṁnuiġeas féin síos i dtreo an dorais, agus amaċ liom ar an mbóṫar. Ḃí Seaġán Ṫaiḋgín amuiġ róṁam. Is éaċtaċ a raiḃ de ḋaoiniḃ ann. Ḃí daoine ann aníos ó'n Mianus, agus anuas ó'n gCoill. Ṫang-adar ann aniar ó Ṡean-Ḋoire agus anoir ó'n dTullaiġ. Ḃí muinntear an tSean-ḃaile ann agus muinntear Ċill Ġobnatan. Ḃí Seaġán na Ceapaiġe ann agus Concuḃar Liaṫ agus Micil a' Ċnuic.

Ḃí an oiḋċe ċoṁ breáġ san go mb'ḟearr leat beiṫ lasmuiġ 'ná laistiġ. Ḃí a lán daoine amuiġ ag ceann an tiġe, is mór-ċuid i dtiġṫiḃ na gcoṁarsan. Ḃíodar na dtriúraiḃ is na gceaṫraraiḃ ag gabáil síos suas an bóṫar; iad ag cainnt 's ag coṁráḋ, is ag ól tobac.

Do ḃuail capall is trucaill aníos an bóṫar ċuġainn. 'Sé ḃí sa trucaill 'ná Donnċaḋ na mḂóiṫre is é ar bog-ṁeirce.

Fuairnéalaċ beag feirmeóra a beaḋ Donnċaḋ. Ḃí feirm beag talman aige ṫuas ar an gCoill ar ḃeagán cíosa; agus dá mb'áil leis aire a ṫaḃairt dá ġnó, ní ḃéaḋ droċ-ṡaoġal aige, i gcomórtas le na coṁar-

ranaiḃ. Aċt dálta Ḋonnċaḋ Ruaiḋ dob ḟearr leis beiṫ ag bóiṫreoireaċt 'ná beiṫ "ag grafaḋ 's ag treabaḋ aon am de'n ḃliaḋain." Ċaiṫ sé trí bliaḋna ag gáineáil le banḃuíḃ. 'Sé is mó a ḃí aige de ḃarr a ġáineála 'ná dúil 'sa mbraon. D'ḟág sé cúram na feirme fé na ṁnaoi is fé na ċlainn. Nuair a ḃí sé tuirseaċ de'n ġáineáil 'sé ḋéin sé ná bóṫar a ċanntáil ar Ṁuiris na Corann. Ḃí Muiris ag fáġail réal a' péirse ar an mbóṫar. Do ċuir Donnċaḋ isteaċ ar an obair a ḋéanaṁ ar ṫeirtiún is leaṫ-pingne.

Ḃíoḋ airgead an ḃoṫair le tarrac aige dá uair 'sa mbliaḋain. Is minic ná bíoḋ puinn airgid le fáġail aige; aċt bíoḋ an t-airgead beag nó mór, ba ró-ḃeag an ċuid de ḃíoḋ i bpóca Ḋonnċaḋa ar a ṫeaċt abaile ó Ṫráiġ Lí. Ní raiḃ tiġ tábairne 'ná síbín ar ṫaoḃ an ḃóṫair ó Ṫráiġ Lí go Cill Orglan, ná ó Ċill Orglan go Crois an t-Sean-Ḃaile ná go gcaiṫeaḋ Donnċaḋ tamall ann ag dul 's ag teaċt dó. Ḃíoḋ cáirde aige ag gáḃáil ó ṫuaiḋ agus airgead síos ar filleaḋ abaile dó.

Do stad láirín Ḋonnċaḋa ar aġaiḋ tiġe an tórraiṁ amaċ. Do ċeap sí, is doċa, gur ag doras tiġe ósta a ḃí sí, agus a raiḃ de ḋaoine ar an mbóṫar.

"G—go mbeannuiġiḋ D—Dia ḋ—ḋaoiḃ, a ḃu—ḃuaċaillí," arsa Donnċaḋ.

"Go mbeannuiġiḋ Dia is Muire is Pádraig ḋuit, a Ḋonnċaḋ, is Dé do ḃeaṫa a ḃaile ó Ṫraig Lí," ar siad-san.

"C—cá ḃ—ḃfuilim?" ar seisean.

"Taoi ag doras tiġe Ṡiġle na mḂó atá sé ċlár anoċt."

"Ṁaise b—beannaċt D—Dé le na h—hanam, agus ca—caṫoin a ca—cailleaḋ í?"

"Astoiḋċe aréir a Ḋonnċaḋ, slán mar a n-innstear é."

Ḃí a ċiall agus a ċainnt ag teaċt ċuige.

“Náċ maiṫ an scéal gur ṫánga i dtuaiḋ i n-am. Ba ṁór an náire ḋom-sa dá gcuirfiḋe Siġle boċt i gan fios dom.”

Do sleaṁnuiġ Donnċaḋ anuas de'n trucaill. D'ḟán sé tamall 'n-a seasaṁ le h-ais na trucailleaċ, is greim aige ar an leaṫ-luiġe.

“Seaḋ! seaḋ!” ar seisean, “Siġle na mBó sé ċlár anoċt. Is 'mḋó aisteas a ċuir sí di leis na bliaḋantaiḃ. Tá deire anois le na cuid siúblóide. Seo, a ḃuaċaillí, tá codlaḋ grifín im' ċosaiḃ ó ḃeiṫ im' ṡuiḋe 'sa trucaill. Ná fuil aon ḃeirt agaiḃ a ṫaḃarfaḋ láṁ isteac dom?”

Do leag Donnċaḋ láṁ ar mo ġuallainn-se, is láṁ eile ar ġuallainn Ṡeaġáin Ṫaiḋgín, agus isteaċ leis go tiġ an tórraiṁ, agus mise is Seaġán Ṫaiḋgín mar a ḃeaḋ ḋá ṁaide croise ar ḋá ṫaoḃ dé.

Ḃí an cúigṁaḋ deiċneaḃar de'n Ċoróin ar siuḃal aca istiġ agus sinne-ne ag gaḃáil an dorais isteaċ. Do ċaiṫ gaċ duine againn é féin ar a ġlúiniḃ.

Tar éis ráḋ na Coróineaċ do Ḋáiṫ, ba ġnáṫaċ leis Liodán na Marḃ a ráḋ; aċt ċoṁ túisce is ḃí deire leis an gcúigṁaḋ deiċneaḃar d'éiriġ Donnċaḋ 'n-a ṡeasaṁ, is do ċrom ar olagón do ċasaḋ os cionn an ċuirp.

Nuair a ṫagann duine isteaċ go tiġ tórraiṁ agus ċromann ar ġol sé is ceart do ḋuine de ṁuinntir an tiġe, nó do ḋuine de ġaolaiḃ an té atá sé ċlár, éiriġe agus greas guil a ḋéanaṁ i n-aonḟeaċt leis. Is beag má ḃí éin-ne ag gol ar ṫórraṁ Ṡiġle na mBó. Níor ḟág sí aon ċlann na diaiḋ ċun í a ċaoineaḋ. Pé clann a ḃí aici do cailleaḋ iad agus iad óg. Do lean Donnċaḋ de'n ġol ar feaḋ tamaill, aċt níor éiriġ éin-ne ċun guil leis. D'ḟéaċ a raiḃ istiġ ar

Ḋonnċaḋ. D'ḟéaċadar ar a ċéile. Is iongantaċ nár ṗléascadar ar ġáiriḋe, aċt is dóċa go raiḃ náire orṫa a leiṫéid a ḋéanaṁ i dtiġ an ċuirp. Nuair do ċonnac Ḋonnċaḋ nár ḃog éin-ne ċun guil le n-a ċois is gur ḟágaḋ an gol fé féin, do stad sé. Do ḃog sé a ċeann siar 's aniar. D'oscal sé is do ḋún sé a ṡúile cúpla uair no trí, agus adúḃairt "Goilid na Crúibínig úd le ċéile; agus goilid na Púicínig úd le ċéile."

D'ḟéaċ a raiḃ istiġ ar a ċeile aċt ní fonn gáiriḋe a ḃí orṫa anois, aċt a ṁalairt. Níor laḃair éin-ne. Ḃa ḋóiġ leat gur bualaḋ balḃ iad.

Ḃí Peig na gCreaċ 'n-a suiḋe ar ṡuiḋeaċán i n-aice an ċuirp. D'eiriġ sí-se 'n-a seasaṁ. Ṫug sí stataḋ do'n ḃrat a ḃí airṫi san na gcluas aici, agus ar sí-se "A ṗóitire ḃig rúġaiġ smeartaiġ, a ḋiúgaire na ngloinní ḃfolaṁ, náċ ort atá an t-éiriġe anáirde. Dá mbéaḋ duine annso go mb'ḟiú fear a ṫaḃairt air, do ḃainfeaḋ sé an teasbaċ plispíneaċ díot-sa. Do ċuirfeaḋ biorán buiḋe iaċall orm féin tú a ċur an doras amaċ leis an scuaib."

Ḃí gliocas an ṁada ruaiḋ i nDonnċaḋ. Ṫuig sé go fíor-ṁaiṫ go raiḃ an botún déanta aige, is gur ḃaoġlaċ ná béarfaḋ sé na cosa leis. 'Sé rud a ḋein sé, ná casaḋ ar a ṡáil, agus an doras a ḃaint amaċ. Díreaċ is é ag an ndoras d'iompaiġ sé isteaċ agus adúḃairt: "Agus goilid na Scilitínig úd le n-a ċéile."

Níor ṫeastuig aon ṁaide croise ó Ḋonnċaḋ ag cur an ḃannraiġ amaċ dé; is d'imṫiġ air suas an bóṫar, é féin 's a ċapaillín ar bog-soḋar.

Leas-ainmneaċa abeaḋ Púicínig agus Crúibínig a ḃí ar ṁuinntir Ṡíġle na mBó agus ar ṁuinntir a fir, agus na Scilitínig a ḃí mar leas-ainm ar ṁuinntir Ḋonnċaḋa féin.

XI.

An Teine Ċnáṁ.

"A Ṡeaġáin," arsa mise le Seaġán Ṫaiḋgín, "is dóiġ liom nár ṁisde ḋúinn-ne ḃeiṫ ag dul abaile. Dúḃairt mo ṁáṫair liom-sa gan a ḃeiṫ ró-ḋeireannaċ."

"Fan go fóillín," ar seisean. "Ní feicim an ġealaċ na suiḋe fós; béiḋ an ré geal againn ar ball. Téanam ort síos go dtí scioból Ṁíċíl Uí Ṡúilleaḃáin. Is ann atáṫar ag déanaṁ na coṁrann, is bíoḋ geall go ḃfuil Seaġán Mór na Ceapaiġe ann, agus is iongantaċ an fear scéal fiannaiḋeaċta é Seaġán Mór."

Do ḃuaileamair síos i dteannta a ċéile. Ḃí an scioból leaṫ-lán; buaċaillí óga an ċuid ba ṁó aca. Ḃíoḋ sort scáṫ orṫa a bpíopaí a ḋeargaḋ os coṁair na sean-daoine, aċt annso ní raiḃ scáṫ ná eagla roiṁ éin-ne orṫa, agus an áit náċ mór fúṫa féin.

"Ca ḃfuil do ṗíop?" arsa duine aca liomsa. "Nár ḋeargais fós í?"

"Níor ḋeargas," arsa mise, "aċt ní ḃéiḋ sí i ḃfad gan deargaḋ. Ċím Cornaí annso, is bainfiḋ seisean deataċ aisti."

"Ó, mo náire é," arsa buaċaill eile, "ná fuil' ḟios agat náċ ceart duit píop tórraiṁ a ṫaḃairt d' éin-ne gan í ḋeargaḋ ḋuit féin ar dtúis."

Ḃí eagla ormsa go mbeinn breoiḋte ó'n dtobac; aċt níorḃ é eagla na breoiḋteaċta ba ṁó a ḃí 'om' ċoimeád ó ḃeiṫ ag ól na pípe, aċt eagla roiṁ m'aṫair; mar ḃí' ḟios agam go maiṫ dá mbéaḋ 'ḟios aige mise ḃeiṫ ag ól tobac go mba feaċt measa dom é 'ná aḋarcaḋ na gcocaí 'sa Ṁóinḟéar Ṁór.

"Féaċ air," arsa Diarmuid Óg, "náċ é an bograċán é."

Ḃí seisean ag ól tobac ó ḃí sé deiċ mbliaḋna d'aois.

"Ba ḋóiġ leat gur cailín beag é," arsa dailtín eile, agus gob air ag tarraċ a ṗípe féin.

"An páiste boċt, is dóċa go ḃfuil ballaiṫe an tobac ró-láidir dá ġoile lar scolb dó, a Ḋiarmaid Óig."

"Is fearra duit í a ḋeargaḋ," arsa Seaġán Ṫaiḋgín liom i gcogar. "Ní gáḋ duit aċt cúpla tarrac a ḃaint airti, agus Paidir is Aḃé Máire a ċur le h-anam Ṡiġle."

Díreaċ agus mé ċun na pípe a ḋeargaḋ cé ṫiucfaḋ an doras isteaċ 'ná sean-Ḋiarmaid na Cille, páipéar 'na láiṁ aige agus saoṫar air.

"Seo," ar seisean liom-sa "ó is tú is fearr 's is géire radarc, léiġ an páipéar so dúinn. Ní ḟéadfainn-se é a leiġe aċt le solus an lae. Bog as so," ar seisean le buaċaill eile, "agus leog do'n ġarsún so suiḋe. Níl faic le déanaṁ agat, is ní fearra duit ḃeiṫ i d' ṡuiḋe 'ná i d'ṡeasaṁ."

Dob' éaċtaċ, an fear páipéar é sean-Ḋiarmaid. Ḃí beirt nó trúir dá ċlainn ṫall in Ameiricá. Ċuirdís páipéar anall ċuige gaċ seaċtṁain. Ba ḃeag duine 'sa ċoṁarsanaċt gan duine éigin a ḃain leis ṫall. An ḟaid is lean an cogaḋ ṫall is beag tráṫnóna Doṁnaiġ a ṫagaḋ gan lán tiġe de sna coṁarsanaiḃ i dtiġ na Cille, ag éisteaċt le fear a tiġe is é ag leiġeaḋ an *Boston Pilot* agus ag mínuiġaḋ an scéil do'n ṁeid nár ṫuig an Béarla. 'Á ċoṁarṫa san féin is beag leitir a ṫagaḋ anall gan "Canos tá sean-Ḋiarmaid na Cille" a ḃeiṫ innte i dtús nó ndeire, pé scéal eile ḃéaḋ innte.

Do ḃailiġ a lán daoine isteaċ ar fálaiḃ sean-Ḋiarmada, féaċaint an mbéaḋ aon sgéal nuaḋ 'sa ṗáipéar, i dtreó is go raiḃ an scioból lán i gcionn tamaill ḃig. Do ċromas féin ar léiġeaḋ. Ní raiḃ agam ar dtúis aċt droċ-solus ó ċoinnliḃ na siúinéirí, aċt do ċuir sean-Ḋiarmaid iaċall ar ḋuine éigin coinneal eile a lasaḋ. D' éiriġ liom go maiṫ as san amaċ.

Do léiġeas:—"Is baoġlac go mbeiḋ cogaḋ idir an Ḟrainnc agus an Alamáin. Tá Impire na bFrannċaċ ag bagairt ar Ríġ Ṗrússia."

"B'féidir le Dia go ḃfaġaḋ Sasana leaḋb ó ṫaoḃ éigin," arsa duine 'sa ċúinne.

"Níl baoġal airṫi" arsa duine eile. "Fanfaiḋ si-se mar iománaiḋe ar an gclaiḋe. Pé sgéal é, tá súil agam go mbeiḋ an lá ag an bFrannċaċ. Naċ truaġ gan sean-Ḃónaí aca anois. 'Sé a ċuirfeaḋ smaċt ar Ṗrússia. Ḃfuil aon sgéal eile ann?"

Tá, gan amras, aċt fan go fóill, is bíoḋ foiḋne agat," arsa sean-Ḋiarmaid. "Tá an garsún ag ḋéanaṁ a ḋíċill is siḃ go léir ag bruġaḋ isteaċ air."

Do ṫosnuiġeas arís:—

"Deirtear go ḃfuil gaċ aon deaḃraṁ go mbeiḋ dliġe nuaḋ i ḃfeiḋm i ndeire na bliaḋna so, agus ná beiḋ cead feasta ag tiġearnaí na feirmeoirí a ċaiṫeaṁ amaċ, 'ná seilḃ a ḃaint díoḃ gan sásaṁ éigin a ṫaḃairt dóiḃ."

"Má's maiṫ é, is miṫid é," arsa duine ṫíos i n-aice an dorus; "aċt is baoġlaċ ná fuil ann aċt mair a ċapaill is ġeoḃair féar."

"Tiomáin leat, a ḃuaċaill," arsa sean-Ḋiarmaid. "Fuair Mac Giolla Ċoda Mór bás i mBaile Áṫa Cliaṫ aréir. Ḃí sé gan beiṫ ar fognaṁ le tamall, aċt ní raiḃ aon ċoinne le n-a ḃás. Beiḋ a ċuid talṁan

fé ċúram na cúirte go ceann tamaill ṁaiṫ. Níl an t-oiġre óg aċt na ċorránaċ fós."

Do stadar. Ní dúḃairt éin-ne "Slán mar a n-innstear é." Ní dúḃairt éin-ne "Beannaċt Dé le n-anam." Aċt 'sé duḃairt sean-Ḋiarmaid: "Marḃuiġeann Dia duine ċun duine eile a ṫógaint. Ḃíṫear ċun na Mangánaiġ a ċur as seilḃ an tseaċtṁain seo ċuġainn. Ḃéaḋ an siriam ann ċun iad a ċaiṫeaṁ amaċ tá seaċtṁain ó ṡin, aċt fuair sé leaṫ-scéal éigin ċun na hoibre a ċur ar aṫ-lá."

"Agus cad a ḋéanfar leó anois?" arsa Seaġán na Ceapaiġe.

"Fágfar mar a ḃfuil siad iad," arsa sean-Ḋiarmaid.

"Féaċ," arsa buaċaill lasmuiġ de'n doras. "Féaċ an lasraċ. Is baoġlaċ go ḃfuil tiġ éigin tré ṫeiniḋ."

Siúd amaċ a raiḃ istiġ, is iad ag baint an dorais dá ċéile. Ḃíomair go léir amuiġ ar an mbóṫar, is gan a ḟios ag éin-ne i gceart cá raiḃ an lasraċ, aċt gaċ duine agus a ṫuairim féin aige. Dúḃairt duine gurḃ é tiġ Ḋiarmada Uí Ċiosáin a ḃí dá ḋóġaḋ. "'S dó, ní hé," arsa duine eile aċt tiġ Ṫaiḋg Uí Ċlúṁáin." "Náċ dall atá siḃ," ars' an tríoṁaḋ duine, "ná feiceann siḃ gur i dtreo tiġe Ḋonnċaḋa Uí Ṁangáin atá an lasraċ."

"'Sé is dóiġ liom-sa," arsa Seaġán Ṫaiḋgín, "gur teine-ċnáṁ atá ann."

"Cad a ḃéarfaḋ teine-ċnáṁ a ḃeiṫ ann an taca so 'ḃliaḋain?" arsa mise.

"I mbaiste go ḃfuil an ceart ag an ngarsún. Teine-ċnáṁ atá ann gan aṁras. Is dóċa gur ċuala na Mangánaiġ scéala an ḃáis, is gur ḋeineadar an teine-ċnáṁ a lasaḋ le h-áṫas."

"Caiṫfimé dul suas, agus an scéal d'innsint do Ḋáiṫ Ua Ḃruiġin," arsa sean-Ḋiarmaid.

"Téanam ort suas," ar seisean liom-sa; agus suas linn go léir, aċt an ḃeirt siúinéir a ḃí ag déanaṁ na coṁrann.

"Raiḃ aon scéal nuaḋ sa ṗáipéar?" arsa Dáiṫ.

"Cad is dóiġ leat?" arsa sean-Ḋiarmaid.

"S dó, ní ḟeadar," arsa Dáiṫ.

"Tá scéala ann gur cailleaḋ Mac Giolla Ċoda Mór ṫuas i mB'lá-Cliaṫ aréir, is mar ḋeiṁnuiġaḋ ar an scéal tá teine-ċnáṁ ar lasaḋ ag na Mangánaiġ amuiġ ar agaiḋ an tiġe aca."

"Féaċ ar sin anois, a Ḋiarmaid; náċ ait an scéal é; anois díreaċ a ḃí na mná ġá ráḋ go ḃfeacadar an cóirte gan ċeann ag gaḃáil siar an bóṫar íoċtraċ i n-am ṁarḃ na hoiḋċe aréir. 'Sé deir siad 'ná go raiḃ táiliúirí Seaġáin Ṗilib ag gluaiseaċt leó aḃaile tar éis ḃeiṫ ag obair i dtiġ Ṁicil a' Ċnuic. Tá mac do Ṁicil ag dul go hAmeirica an tseaċtṁain seo ċuġainn; is ḃí na táiliuirí ag áirneán cun a ċulaiṫ éadaiġ a ḋéanaṁ i n-am. Deir na mná gur ċualaiḋ na táiliuirí fotrom an ċóirte ag gaḃáil siar ó'n ndroiċead íoċtraċ. Ḃíos-sa ag áiteaṁ i gcoinniḃ na mban. Ní ġéillfinn dóiḃ in ao' ċor, agus ní maiṫ liom géilleaḋ do'n scéal anois, aċt mar aduḃart ċeana is greannṁar an scéal é."

"Is 'mó rud atá 'sa t-saoġal so ná tuigeam i gceart a Ḋáiṫ, is gan tráċt ar an saoġal eile," arsa sean-Ḋiarmaid.

Ḃí cúrsaiḋe cainnte anois ag luċt an tórraiṁ. Níor ḃfada go raiḃ an scéal i mbéal gaċ éinne; gaċ duine agus a ṡocrúġaḋ féin air, aċt aṁáin an méid seo, nár ṁar a ċéile aon dá ṡocruġaḋ aca, is nár ḃaoġal gur ḃain éin-ne aca ó'n scéal murar ċuireadar leis.

Seo mar a ċuala-sa iad ag cur an scéil tré na ċéile,—dob ḟearr i ḃfad na mná ċuige ná na fir:—

"Ċonnac Seaġán Ṗilib an cóiste ar an dtaob ṫiar de'n droicead."—"Níorḃ é aċt an sean-ṗinsinéar a ċonnaic é."—"Ċonnac buaċaill an ṁinistir an cóiste i n-aice le Leaba-na-Bó"—"Mara mbéaḋ a ṫapaiḋe agus d'ḟag sean-Ċearson an bóṫar, is é ag teaċt aḃaile ó ṫiġ na Croise, do scuabfaiḋe de'n ḃóṫar é."—"'Ḋe, greadaḋ ċuige, an sean-scaoṫaire, ní ċreidfeaḋ éin-ne an ḟírinne ġlan ó ṡean-Ċearson. Braon a ḃí ólta aige."—"Agus lasraċ ag teaċt amaċ as an gcóiste a ċuirfeaḋ réiltíní id' ṡúiliḃ."—"Cad a ḃéarfaḋ do'n ċóiste ḃeiṫ ag gaḃáil an ḃóṫair úd, is gur ṫuas i mB'l'á' Cliaṫ a fuair an sean-ḃuaċaill bás?"—"B'ḟéidir gur iarr sé mar aṫċuinġe ar ġiolla an ċóiste radarc d'ḟáġail ar an mbaile sular árduiġ sé leis é."—"Ba ṁór le ráḋ é tamall ó ṡin; níor ḋeacair é ṡásaṁ anois; ba ṁaiṫ leis malairt tiġis a ḋéanaṁ le sean-Ṡiġle."—"Do ċualaṫar caoineaḋ truaiġṁéileaċ i n-aice an áṫa, tá seaċtṁain ó ṡin."—"Ní ċreidfinn é. Níor lean an ḃean-siḋe le muinntir Ṁaic Gille Ċoda ó d'iompuiġeadar. Nuair do ṫréigeadar an sean-ċreideaṁ, do tréig an ḃean-siḋe iad-san."—"Cá ḃfios duit nár iompuiġ seisean is é ag fáġail ḃáis? 'B'ḟuirist dó sagart d'ḟaġáil ṫuas i mB'l'á Cliaṫ."—"B'ḟéidir gurḃ é an dóċtuir a ḃí ann: ċuala-sa go raiḃ duine éigin 'n-a luiġe breoiḋte ṫoir ar an dTullaiġ"—"Níorḃ é 'ná an sagart aċt ċoṁ beag; an dóiġ leat ná h-aiṫneoċ' na táilliúirí an doċtúir. 'Se an sean-ġiolla féin a ḃí ann agus an sean-ḃuaċaill 'na ċóiste aige."

A leiṫéid de ċlisiam níor ċualaṫar riaṁ i dtiġ tórraiṁ, agus ní fios caṫoin a stadadar. Ní raiḃ aon laguġaḋ ar an gcainnt agus mise ag fágaint tiġe an tórraiṁ.

Ḃí sé deireannaċ 'san oiḋċe agus mé féin is Seaġán

Ṫaiḋgín agus Cornaí ag teaċt aḃaile ó'n dtórraṁ. Ḃí an ġealaċ n-a suiḋe, is gan sgamall 'sa spéir. Do ġluaiseamair an coṁngar soir. Ní raiḃ fonn cainnte ar éin-ne againn; aċt ní dóiġ liom go raiḃ eagla 'ná uaigneas orainn. 'Sé is mó a ḃí agam-sa á ċur tré na céile 'ná an Cóiste gan Ċeann agus Mac Giolla Ċoda is cá mbeidís ag dul.

D'ḟágamair Páircín na ḃḞoṫraċ ar dtaoḃ ṫiar dinn, is ḃíomair ag déanaṁ ar Log-an-Aifrinn. Áit ana-uaigneaċ ar fad is eaḋ Log-an-Aifrinn. Níl áit níos uaigniġe ná é 'sa ṗarróiste aċt Glaise-'n-Teampuill agus Leaba-na-Ḃó. Deirṫí go ḃfeicṫí sprid ag Crois Leaba-na-Ḃó. Díreaċ agus sinn-ne ag déanaṁ ar Log-an-Aifrinn do ċualamair an ċiscéim ar an dtaoḃ eile de'n Log. Ní ḟeacamair éin-ne, beo ná marḃ, aċt ḃí ciscéim an duine ann, gan amras. Ḃí iarraċt beag de ċeo 'sa log os cionn na Glaise. Do stadamair. Níor laḃair éin-ne againn. Ḃíos féin ag cur fuar-alluis díom. Pé rud a ḃí ann, ḃí sé ag teaċt 'n ár dtreo. I gceann tamaill ċeapas féin go ḃfeaca saṁail ṁór ag teaċt amaċ as an gceo. Dá ḃfaġainn an doṁan mór ní ḟéadfainn corruiġe, 'ná cos liom a ḃogaḋ ċun reaṫa. Ag dul i luiġead a ḃí an faṫaċ is é ag teaċt i n-aice linn.

"Is deiḋeannaċ daoiḃ-se ag teaċt aḃaile," arsa m'aṫair, mar is é ḃí ann, agus é ag dul ar an dtórraṁ, mar ba ġnáṫaċ leis, i ndeireaḋ na h-oiḋċe.

"Ní ḃfuaireas a leiṫéid de sgannraḋ ó rugaḋ mé," arsa Cornaí, agus sinn ar a dtaoḃ eile de'n ġlaise.

Ḃí an coileaċ ag glaoḋaċ agus sinne ag geata an tiġe.

"Seaḋ," arsa Seaġán Ṫaiḋgín, "ní ḃeiḋ aon uaigneas orm-sa ag dul aḃaile anois," agus d'imṫig air aḃaile ar sodar.

XII.

An tSOĊRAID.

"Is dóċa," arsa m'aṫair le m' ṁáṫair maidean lae na soċraide, "go mbeir ag dul ar an soċraid."

"Béad go deiṁin, le congnaṁ Dé. Ba ṁór an náire ḋoṁ-sa gan dul ar soċraid Ṡiġle. Beiḋ an capall agat, is dóċa."

"Ó, beid, níor ṁiste ḋuit beiṫ i t-ullṁúġaḋ féin."

"Geallaim-se ḋuit ná béad-sa i ḃfad. Níl pioc le déanaṁ agam aċt mo ḃróga is mo ċaiḋp a ċur orm agus mo ċlóca a ċaiṫeaṁ aniar orm."

"Beiḋ an capall gléasta agam i gceann tamaillín," arsa m'aṫar, is do ḋún sé an leaṫ-ḋoras na ḋiaiḋ.

"A Ċáit! nó a Nóra! nó a Ṁáire! nó pé ainm atá ort," arsa mo ṁáṫair. "Féaċ cá ḃfuil mo ċaiḋp. Tá eagla orm go ḃfuil sí na ceirt. Féaċ a ḃfuil sí 'sa t-síonán. Cuir an t-iarann 'sa teiniḋ—agus, a Ṡéamuis, féaċ ca ḃfuil an bior dearg—brostuiġ ort, náċ ort atá an leisce! Beiḋ t-aṫair ag glaoḋaċ orm Ċím go ḃfuil an capall fe'n dtrucaill aige."

"Buail amaċ," ar sise liom-sa "is abair leis teaċt isteaċ, agus hata eile a ċur air. Ba náire saoġalta ḋó dul ar soċraid agus an cáibín úd air, aċt is cuma leis cad a ċaiṫeann sé."

'Sé is mó a ḃí uaiṫi 'ná leaṫ-scéal ċun moille a ċur air, i dtreo is go mbéaḋ a caiḋp cóiriġte go deas aici, agus í ullaṁ ċun bóṫair.

"Tá sé ċoṁ maiṫ agat-sa teaċt linne," arsa m'aṫair liom-sa. "Ba ṁaiṫ liom-sa gabáil siar ag féaċaint an ḟeir ar an mBán-Ċluain."

D'ḟanamair leis an socraid ṫuas ag geata an ḃóṫair i n-aice le Láiṫreán an Rinnceaḋ.

Baintreaċ boċt a beaḋ Siġle na mBó, aċt ḃí socraid ana-ṁór aici. Ba ḋóiġ liom féin gur ṁó de sna mnáiḃ ná de sna fearaiḃ a ḃí ann. Ḃí ceaṫrar fear fé'n gcomrainn, beirt ar tosaċ agus beirt ṫiar. Nuair a ḃíoḋ an ḃeirt tosaiġ tuirseaċ ṫéiḋeaḋ beirt fear eile isteaċ ṫiar, agus an ḃeirt ṫiar ṫéidis ċun tosaiġ i n' ait na beirte eile. Ṡiuḃal na mná i ndiaiḋ na ḃfear a ḃí ag iompar na coṁrann, gaċ bean aca agus caipín a clóca aniar uirṫi ag clúdaċ a cinn. Dá mba duine óg a ḃéaḋ 'á ċur, nó aṫair nó máṫair clainne ḃéaḋ na mná ag gol, agus b'féidir cuid de sna fearaib, aċt ní raiḃ éin-ne ag gol ar ṡocraid Ṡiġle na mBó.

"Ba ṁaiṫ liom-sa," arsa mo ṁáṫair "tamaillín a ṡiuḃal le cois an ċuirp; 'se is luġa is gann dom a ḋéanaṁ," agus d'imṫiġ airṫi le cois na mban.

"Ḃí daoine i dtrucaillíḃ ann agus daoine ag coisiḋeaċt, agus gan de ċúrsaiḋiḃ cainnte aca aċt bás Ṁaic Giolla Ċoda.

"Tá sé ċoṁ maiṫ agat suiḋe suas," arsa m'aṫair le Taḋg Ṗilib.

"Ní fiú dom é anois," arr' an fear eile.

"Coṁ-ḋíol a raġaiḋ ort, agus ba ṁór an ní ḋuit do ċos a beiṫ de'n ḃóṫar agus an brotall atá ann."

"B'féidir gur fíor ḋuit sin. A' ḃfuil fios ag éin-ne cad duḃairt Donnċaḋ Ua Mangáin nuair do ċualaiḋ sé scéala an ḃáis?"

"Ní ḟéadar, aċt 'sé déarfainn-se gur giorra' duine caḃair Dé 'ná an doras."

"'Sé ċloisim ná go ḃfuil beirt saor ag deisiuġaḋ an tuama 'n-a ċóir,—le heagla go mbéaḋ aon ḃraon anuas air."

"B'ḟéidir nár ṁiste leis an braon anuas air feasta."

Nuair do ṡroich ceann na sochraide Bóiṫrín na Marḃ do leagaḋ an ċoṁra ar ċlaiḋe an ḃóṫair, sé mar a leagtí gaċ coṁra eile.

'Sé Teampall a' Ċnocáin roilig na Tuaṫa, agus is ann do cuireaḋ Siġle na mBó. Tá fallaí an t-sean-ṫeampuill 'n-a seasam fós istiġ i lár na roilge, agus teampall eile ann leis, teampall Gallda i n-aice an tsean-ḟoṫruiġ. Tá bóṫar socair réiḋ ag dul isteaċ ó'n mbóṫar mór go dtí doras an teampuill úd; aċt má tá ní hann ġaḃann aon tsoċraid aċt soċraidí na nGall, agus is ró-ḃeag díoḃ-san 'sa ṗarróiste. Ní raiġdís ann. Bíonn iaċall orṫa dul isteaċ tar claiḋe an ḃóṫair, agus suas Bóiṫrín na Marḃ, is gan geata ar aon ċeann de'n ḃóiṫrín úd

Leagtar an coṁra ar ċlaiḋe an ḃóṫair. Téiḋeann na daoine isteaċ tar claiḋe. Árduiġeann siad leo an ċoṁra suas an sean-ḃóiṫrín, isteaċ tar strapa na roilge. Tugann siad turas mór-dtíompall an t-sean-ṫeampaill, agus leagann siad an corp ar taoḃ na h-uaġa 'na gcuirtear é.

Ḃí a lán daoine nár ṫáiniġ isteaċ ó'n mbóṫar; aċt an méid a ṫáinig do scaipeadar ar fuaid na roilge, gaċ duine ar uaiġ a ḋuine féin. Ċaiṫ gaċ duine aca é féin ar a ġlúinib, agus do ċuir Paidir is Aḃe Máire le h-anaman na marḃ. Ċrom cuid aca ar ġol—bean annso ag caoineaḋ a fir, bean eile ag caoineaḋ a clainne; leanḃuiḋe óga i gcúinne eile ag gol go fuiġeaċ ar uaiġ a máṫar; do sciob an fiaḃrus uaṫa í tamall beag roimis sin. Is beag fear a bí ag gol go h-árd, aċt do ċonnac duine nó beirt, is do bainfeaḋ sé na deóra ó sna cloċaib glasa beiṫ ag éisteaċt leo. Dó ḃain sé na deora óm' ṡúilib-se. Do ċasas ar mo

ḟáil, agus do ḃogas amaċ uaṫa, nó is aṁlaiḋ a ḃeinn féin ag gol sara fada.

Ċuaiḋ mór-ċuid daoine ag féaċaint tuama Ṁaic Giolla Ċoda. Tuama ana-ṁór, ana-ḃreáġ a beaḋ an tuama úd. Ḃí beirt saor á ḋeisiuġaḋ. Ḃí leac an dorais ar áit agus an tuama oscailte. D'ḟéaċas féin isteaċ an doras. Ní raiḃ aon ḟonn orm dul níos sia. Ċonnaċ na coṁrainn istiġ sínte cois an ḟalla, trí cinn aca os cionn a ċéile ar ṫaoḃ, agus ḋá ċeann ar an dtaoḃ eile. An saor a ḃí ag obair istiġ, ní raiḃ a ḋóṫain soluis aige. Do las sé coinneal. Ḃí an t-uisce ag púscaḋ isteaċ tré sna fallaiḃ, iad clúd-uiġte le snas liaṫ, agus púcaí peill ag fás ar na cloċaiḃ, mar a ḃéaḋ cluasa ar ċloigeann. Na coṁ-rainn a ḃí ṫuas, ḃíodar leaṫ-lobṫa, a n-órnáidí ruaḋ le meirg, agus clúṁ liaṫ ar an aḋmad dreoiḋte.

Ċonnac cloigeann mór istiġ ann, agus, dar liom-sa, é ag cur na súl tríom. Ḃí Molaḋ Ḃeirte na h-oiḋċe aréir im' ċeann. Do ḃí sé mar a ḃéaḋ ceol im' ċluasaiḃ.:

Féaċ an ceann is gan ann
Aċt áit na súl,
Féaċ an drannal manntaċ beárnaċ úd—
Féaċ, cé reaṁar, cé teann,
Cé áluinn tú,
Beiḋ do ċeann gan aṁras
Lá mar siúd.

Is dóċa go raiḃ iarraċt de ċodlaḋ orm tar éis áirneáin na hoiḋċe aréir. Ḃíos díreaċ mar a ḃeaḋ duine ag taiḋḃreaṁ agus mé ag féaċaint ar

A loigeal súd follaṁ,
Agus an tsúil 'n-a cré.

"Do ḃ'ḟearr liom-sa," arsa an duine ar an dtaoḃ ṫiar díom, "a ḃeiṫ curṫa síos 'sa ċré ná mé a ṡáṫaḋ isteaċ 'sa ḃfoṫraċ ḃfuar úd."

Do ṗreabas as mo ṫaiḋḃreaṁ. D'ḟéaċas timċeall orm. Ḃí an fóḋ deireannaċ ar uaiġ Sniġle na mḂó, daoine ar a nglúiniḃ mór-dtíompall na h-uaġa, agus daoine ag bogaḋ ċun siubail abaile. Do ġluaiseas orm i dteannta na coda eile.

Ḃí faire an teampuill an oiḋċe úd ar Sniġle na mḂó.

XIII.

Rinnce.

Tráṫnóna lae na socraide, cé ḃuailfeaḋ aleiṫ ċuġainn an bóiṫrín aċt Tomás 'ic Cearḃaill, an beiḋliodóir agus a beiḋlín fé n'ascail aige. Ḃíoḋ fáilte ag gaċ éin-ne roimis: ḃíoḋ fáilte ag na madraiḃ féin roimis. Ba ḋóiġ leat agus an lútáil a ḃíoḋ aca tímċeall air, gur de ṁuinntir an tiġe é.

Ní feadar a raiḃ fios ag éin-ne é ḃeiṫ ag teaċt, aċt is dóċa go ḃfeacaṫar é agus é ag déanaṁ ar tiġ na Scairte. Pé scéal é, níorḃ faḋa ḋó istiġ ċun gur ḃuail duine de sna comarsanaiḃ isteaċ, agus duine eile, agus duine eile. I gceann uaire a ċluig tar éis na gréine a ḋul fé ḃí an ċistin leaṫ-lán.

Do ṫairrng Tomás ċuige a ḃeiḋlín. Do ċrom sé ar seinim go bog réiḋ ar dtúis; do lean ar an gceól san ar feaḋ tamaill ḃig. Do ṡeinn sé "Cailín Deas Crúiḋte na mḂó," "An Londuḃ," agus "An Ḃuaċaillín Ruaḋ."

"Scaoil ċuġainn 'An Cailín Deas Donn,'" arsa duine éigin.

"Seo ḋaoiḃ í," arsa Tomás go prap.

Ċuir "An Cailín Deas Donn" na cosa ag bogaḋ. Níorḃ ḟada go raiḃ ceaṫrar amuiġ ar an úrlár; beirt ḟear agus beirt ban. Ba ḋeas gleoiḋte na rinnceoirí iad. Ní ḟeaca-sa riaṁ ná ó sin rinnceoirí ab ḟearr ná iad. Níor leigeadar buille de'n ċeol dul ṫársta gan buille a ḃualaḋ ar an úrlár, nó cos éigin eile oireaṁnaċ a ḃaint as cos leo; agus níorḃ aon ḃatarál 'ná poc-léimriġ a ḃí aca, aċt rinnce gleoiḋte, galánta, cos-éadtrom. 'Sé ḋéarfaḋ éin-ne a ḃeaḋ ag féaċaint orṫa, náċ ag obair ar ramain agus ar ḟluasaid a ḃíoḋ na fir úd, ḃíodar ċoṁ cos-éadtrom san, agus náċ ag stracaḋ le buaiḃ is le gaṁnaiḃ, le mucaiḃ is le banḃuíḃ a ḃíoḋ na cailíní úd, is go mba ḋóiġ leat orṫa ná raiḃ de ġnó aca ó ṁaidin go hoiḋċe, 'ná ó Luan go Saṫarn aċt ag rinnceaḋ.

Nuair do ḃí pas rinnceaḋ déanta ag gaċ éin-ne go raiḃ sé 'na ċosaiḃ, "Seo anois a ḃuaċaillí 's a ċailíní," arsa m' aṫair. "Is miṫid daoiḃ ḃeiṫ ag dul aḃaile in ainm Dé."

"Beiḋ oiḋċe eile againn le congnaṁ Dé," arsa mo ṁáṫair, agus do ḃí áṫas orṫa go léir.

"Cé tá le d' ċois-se, a Ċáit?" arsa m'aṫair le cailín aniar ó Ṗáirc Ġarḃ.

"Tá Nóra Liaṫ agus a dearḃráṫair."

"Tá go maiṫ. Níor ṁaiṫ liom tú a ḃeiṫ ag dul aḃaile gan duine éigin le d' ċois ċun tú a ċosaint ar an bpúca."

"Ní baoġal dúinn sprid ná púca anoċt," ars' an cailín.

"Aċt seaċain an cóiste gan ċeann," arsa Taḋg Breac.

"Diuc agat féin is do ċóiste gan ċeann," arsa

Nóra Liaṫ. "Náċ áḋṁaraċ ná féadfá gan é ṫarraċ ċugainn ċun eagla a ċur orainn."

"Ní baoġal duit é anoċt, a Nóra; tá tuirse ar an gcóirteoir i ndiaiḋ na marcuiġeaċta a ṫug sé do Ṁac Ġiolla Ċoda an oiḋċe fé ḋeire," arsa duine eile.

"Slán aḃaile ḋaoiḃ," arsa m'aṫair, is iad go léir ag glanaḋ leo go héadtrom, aereaċ, geal-ġáiriteaċ.

"Seo anois," ar seisean, agus an doras dúnta aige, "tá sé ċoṁ maiṫ againn an Ċoróin a ráḋ, is ḃeiṫ ag dul a ċodlaḋ. Is baoġlaċ go mbeiḋ codlaḋ ar ċuid againn ar maidin."

Ḃí codlaḋ ar ċuid againn agus an Ċoróin dá ráḋ. Do ṫáinig míog ar Ċornaí i lár a ḋeiċneaḃair, is nuair do ṫáinig mo ḋeiċneaḃar-sa: "An id' ċodlaḋ ataoi?" arsa m'aṫair liom.

"Ó, ní head," arsa mise. Go maiṫiḋ Dia dom é.

Dob ḟíor do m'aṫair é nuair aduḃairt sé go mbéaḋ codlaḋ orainn ar maidin. Ḃí codlaḋ agus leisce orainn ag éiriġe lár na ḃáireaċ. Ċuala-sa mo ṁáṫair ag cainnt idir ċodlaḋ is ḋúiseaċt dom.

"Fág an garsún boċt 'n-a luiġe go fóill: is dóċa go ḃfuil tuirse air," ar sise.

Féaċ! as san amaċ ní ḟéadfainn néal a ċodlaḋ. Dá mbeiḋfiḋe ag taṫant orm ḃeiṫ im' ṡuiḋe ḃéaḋ codlaḋ agus leisce ṫar barr orm, aċt nuair a ḃí cead agam fuireaċ mar a raḃas, is go mba ḋóiġ le duine go mbeinn im' ċnap codlaṫa ar a nóimeat, is aṁlaiḋ a ḃíos ċoṁ haiḃiḋ le gealḃan. Dob éigean dom éiriġe; ḃíos tuirseaċ de'n leabaiḋ.

Ḃí an ḃeiḋleadóir 'n-a ṡuiḋe roṁam. An té ḃíonn siuḃaltaċ bíonn sé scéaltaċ, agus fear siuḃaltaċ, scéaltaċ a beaḋ Tomás 'ic Cearḃaill; aċt má b'eaḋ, níor ḃaoġal go gcloisfiḋe aon droċ-scéal uaiḋ. Níor ċualaṫas é ag tromaiḋeaċt 'ná ag cúl-ċainnt

ar ḋuine eile. Níor ċualaṫas riaṁ focal borb amaċ as a ḃéal.

"Is dóċa," arsa m'aṫair leis, "go ḃfanfair annso againn anois go ceann cúpla lá."

"'S dó do ġeallas, tamaillín ó ṡin, oiḋċe a ṫabairt dóiḃ ṫall ar an dTulaiġ. Do casaḋ ceann de sna buaċaillíḃ orm is mé ag teaċt annso indé, is b'éigean dom geallamaint dó go mbuailfinn isteaċ ċuċa tráṫnóna 'ndiu," arsa Tomás.

"Is mór an truaġ san," arsa m'aṫair. "Do ċuireas-sa fios ar ṗáipéar ar maidin indiu, le súil is go mbéaḋ scéala ó'n gcogaḋ ann."

"Níl leiġeas air anois. Ní leoṁfainn aġaiḋ a ṫabairt orṫa arís mara mbeinn ċoṁ maiṫ le m' ḟocal."

"Aċt fan go haimsir dínnéir, is bíoḋ greim bíḋ agat. Ní raiḃ a leiṫéid de ṗrátaí riaṁ againn agus tá i mbliaḋna. Ceartlíní plúir iseaḋ iad."

"Go méaduiġiḋ Dia prátaí is plúr ċugaiḃ. Aċt cogar! sé ṫug annso mé 'ná féaċaint an labarfá leis an sagart dom. Ḃíos féin is Diarmaid Geanncaċ ag braiṫ ar scoil rinnceaḋ a ḃeiṫ againn ṫuas annso ag Crois na Sean-Ċluanaċ. Níor ṁaiṫ linn tabairt fé'n obair gan cead d'ḟáġáil ó'n sagart parróiste."

"Téiġir féin ċuige agus ġeoḃair an cead. Fuairis go minic ċeana-féin é, agus ca' na ṫaoḃ ná faġfá anois é?" arsa m'aṫair.

"Mura mbéaḋ go ḃfuil eagla orm ná béaḋ an cead le fáġail agam, ní ḃeinn dod' ḃoḋraḋ-sa, 'ġá iarraiḋ ort dul ag triall ar an Aṫair Séamus."

"Agus ca' na ṫaoḃ go mbéaḋ eagla ort-sa? Níor ċuala-sa gur deinis éin-ní as an sliġe ó ḃís annso ċeana."

"Mura mbéaḋ éin-ne ann aċt an sean-ṡagart ní ḃéaḋ pioc d'eagla orm; aċt cloisim go ḃfuil an

sagart óg ana-ḋian ar fad. Ní maiṫ leis scoileanna rinnceaḋ, is ní maiṫ leis na daoine óga ḃeiṫ ag imirt báire tráṫnóna Dé Doṁnaiġ. Anois, is ró-ṁaiṫ atá 'ḟios agam-sa go ḃfuil árd-ṁeas ag an Aṫair Séamus ortsa. Níl duine 'sa ṗarróiste gur mó leis é 'ná tú féin, agus táim lán deiṁniṫeaċ má tá an cead le fáġail go ḃfaġair-se é níos túisce ná éin-ne eile."

" B'ḟéidir go ḃfeicfinn an sagart i mḃáireaċ nó amanaṫar, is má ḟeicim labharfad leis," arsa m'aṫair.

" Go ḃfágaiḋ Dia do ṡláinte agat," arsa Tomás go dúṫraċtaċ.

Nuair a ṫáinig aimsir dinnéir agus an ġrian siar ṫar Ḃinn Ċaereaċ, ḃí corcán mór prátaí croċta ar an dteiniḋ agus an corcán ar fiuċaiḋ.

" Téiġir amaċ," arsa mo ṁáṫair liomsa, " is glaoḋ-aiġ ar na fir."

Do ġlaoḋas orṫa. D'ḟreagadar mé. Do scagaḋ na prátaí amaċ ar ḃuirdeoig. Do cuireaḋ uisce na bprátaí lasmuiġ de'n dorus, agus do fágaḋ na prátaí amuiġ tamaillín ċun leigint do'n uisce silleaḋ asta. Do cuireaḋ an ḃuirdeóg agus na prátaí ṫuas cois na teineaḋ is éadaċ glan anuas orṫa.

Nuair a ṫainig na fir oibre isteaċ do cuireaḋ éadaċ cláir ar an mbórd. Do rug na fir greim ar an éadaċ cláir, duine aca ar gaċ cúinne, le h-eagla go dtuitfeaḋ aon ṗráta ar an úrlár; agus do caiṫeaḋ na prátaí amaċ ar an mbórd.

Ḃí m'aṫair ag ceann an ḃúird, agus an ḃeiḋleadóir ar a láiṁ ḋeis. Do ṫarraing gaċ fear oibre a ċaṫaoir súgáin ċuige is do ṡuiḋ isteaċ ċun búird. Ḃí cárt bainne reaṁar os coṁair gaċ nduine, agus meascán ime idir gaċ aon ḃeirt aca. Ḃíos féin is

Seaġán Ṫaiḋgín 'nár suiḋe ar stól agus goblaċ ime eadrainn araon. Ċuir mo ṁáṫair braon leaṁnaċta mar dúṫraċt i mbainne m'aṫar agus i mbainne an ḃeiḋleadóra. Ní dóiġ liom go ḃfeaca-sa riaṁ ná ó ṡin béile bíḋ ċoṁ subáilceaċ leis an mbéile úd. Na daoine ḃí 'n-a suiḋe ċun búird ḃí ocras orṫa. Ḃí an biaḋ go flúirseaċ, is go folláin. Is minic ó ṡin do ċonnac-sa luċt oibre ag iṫe greim bíḋ, agus iad 'n-a suiḋe ar ṡean-ċorcán salaċ, nó ar ċarraig ċloiċe, nó ar ċnapán ṁór pice ar ḃolg na sráide, is gan aca aċt greim aráin, tur, tirim, agus slisne d'ḟeoil riġin ḟuar-ḃeirḃṫe. Ní raiḃ práta 'ná im 'ná bainne aca, aċt braon tae beirḃṫe, a ḃí ċoṁ duḃ leis an súġ, is ċoṁ searḃ leis an ndumblas.

Nuair a ḃí na fir tamaillín 'n-a suiḋe agus an faoḃar bainte de'n ocras aca, ṫáinig a gcainnt ċuca.

DOṀNALL RUAḊ.—"Cá mbeir anoċt, a Ṫomáis?"

AN ḂEIḊLEADÓIR.—"B'ḟéidir go mbeinn ṫall ṫar abainn."

DOṀNALL RUAḊ.—"Náċ ort atá an deaḃaḋ anonn. Ba ċóir ná béaḋ aon loċt agat ar an dtaoḃ so."

AN ḂEIḊLEADÓIR.—"Maise, fágaim le h-uaḋaċt go mb'fearr liom go mór ḃeiṫ annso, aċt níl leiġeas agam air anois. Do ġeallas dóiḃ oiḋċe a ṫaḃairt dóiḃ ṫall, agus níor ṁaiṫ liom gan ḃeiṫ ċoṁ maiṫ le m' focal."

M'AṪAIR.—"Ḃeiḋ súil againn leis anall an tseaċtṁain seo ċuġainn ċun greadaḋ eile a ṫaḃairt do'n úrlár-so. Agus dálta an scéil ó ċiainiḃ, cloisim-se go ḃfuil buaċaillí na Sean-Ċluanaċ, agus a mbróga caiṫte aca ag déanaṁ taiṫiġe ar rinnce."

DIARMAID NA MÓNA.—"Nár ċualais gur ḃain Diarmaid Geanncaċ an croiceann de ṡean-ġaḃar

Ṁicil Uí Ṡéaġa, ċun feiḋre bróg éadtrom a ḃeiṫ aige? Tá an croiceann 'á leasuġaḋ ag Taḋg na gCroiceann tíos i gCill Orglan.

M'AṪAIR.—Ag magaḋ ataoi amás, a Ḋiarmaid."

DIARMAID—"Mo láṁ is m' focal ḋuit náċ eaḋ. Fan go fóill go ḃfeicir na bróga."

Ḃí ard-sceidimíní ar fad orm-féin agus ar Ṡeaġán Ṫaidgín nuair do ċualamair go mbéaḋ scoil rinnceaḋ ag an gCrois; aċt ba ṁó ná san na sceidimíní a ḃí ar na cailíniḃ, ar Léan Ṫaidgin is ar mo ḋeirḃfír-se. Ní ḃéaḋ seisean 'ná mise ar na scoláiriḃ; bíomair ró-óg, aċt ḃéaḋ an oiread spóirt againn-ne is béaḋ aige sna scoláiriḃ. Nuair a ḃéaḋ na hógánaiġ agus na cailíní óga ag rinnceaḋ ḃeimís-na ag déanaṁ aiṫris orta, is b'ḟéidir ag magaḋ sé ċuid aca a ḃéaḋ go mall ag teaċt isteaċ ar an rinnce, toisg gan na cosa a ḃeiṫ ró-éadtrom fúta.

Nuair a ḃí na cailíní ag crúḋ na mbó an tráṫnóna úd ḃíomair féin is iad féin ag coṁaireaṁ na scoláirí. Is baoġlaċ liom nár sniugaḋ na ba ró-ṁaiṫ, is go raḃadar buille beag rigin ag tabairt a gcod' bainne. Tá ḟios ag an saoġal náċ féidir le cailín ḃeiṫ ag cainnt 's ag crúḋ. D'ḟéadfaḋ sí port a ċasaḋ agus bó a ċrúḋ, is dob ḟeairrde an ḃó an port; aċt ní ḟéadfaḋ sí cainnt is crúḋ a ḋéanaṁ. Ní raiḃ aon port an tráṫnóna úd, aċt a lán cainnte. Fé an am go raiḃ na ba crúiḋte, agus an t-áireaṁ déanta againn, sé a ċeapamair ná go mbéaḋ deiċneaḃar is daċad scoláirí ar an scoil, is go mb'ḟiú do ṁáiġistir rinnceaḋ agus do ċeoltóir teaċt ann ċun iad a ṁúineaḋ.

Do laḃair m'aṫair leis an Aṫair Séamus. Ní dóiġ liom go ḃfuair sé puinn sásaiṁ. Sé duḃairt an sean-ṡagart leis go raiḃ sé féin ag dul i n-aois; nár

ṁaiṫ leis cosc a ċur ar an rinnce 'sa ṗarróiste, aċt ná tabarfaḋ sé cead d'éin-ne feasta, ba ċuma cé'r ḃ é, scoil rinnceaḋ a ḃeiṫ aige laistiġ de'n ṗarróiste.

An Doṁnaċ a ḃí ċuġainn, sé an sagart óg a ṫug an tarna hAifreann uaiḋ.

Nuair do ṫug sé aġaiḋ ar an bpobal ċun labarṫa leó, dob' furist d'aiṫint go raiḃ faoḃar air. Ar seisean :—

“Cloisim go ḃfuil daoine díoṁaoine ag teaċt isteaċ 'sa ṗarróiste seo ag braiṫ ar scoil rinnceaḋ a ċur ar bun ṫiar annso ag Crois na Sean-Ċluanaċ. Ḃéaḋ sé ċoṁ maiṫ aca gan teaċt; aċt an té ḃíonn díoṁaoin caiṫfeann sé ḃeiṫ droċ-ġnóṫaċ. Ná fuil éin-ní eile le déanaṁ aca? Mura ḃfuil sé aca-san, ba ċóir go mbéaḋ a ndóṫain le déanaṁ ag boċtánaiḃ na parróiste seo, a gcíos a ḋíol, gan tráċt ar éin-ní do'n tsagart, is gan a ḃeiṫ ag caiṫeaṁ a gcod' airgid ar rinnceaḋ. Náċ orṫa atá an tearbaċ ċun ḃeiṫ ag poc-léimrig. Nár ċóir go mbéaḋ tuirse orṫa i ndeire an lae, agus a ḃfuil le déanaṁ aca gaċ lá i riṫ na seaċtṁaine; agus nár ḃfearra ḋóiḃ a bpaidreaċa a ráḋ tráṫnóna Dé Doṁnaiġ 'ná ḃeiṫ ag riṫ anonn 's anall ag rinnceaḋ mar a ḃéaḋ circín tráġa. Deirim-se agus deirim arís é, ná beiḋ aon scoil rinnceaḋ 'sa ṗarróiste seo an faid is táim-se ann, bíoḋ fios an méid sin agaiḃ.”

Ní naċ iongnaḋ, ḃí gaċ éinne ag cur an scéil tré na ċéile ag teaċt abaile ó'n Aifreann, cuid aca ar ṫaoḃ an tsagairt agus cuid aca 'n-a ċoinniḃ.

“Tá a ċúis féin ag an sagart,” arsa Dáiṫ Ua Bruiġin.

“Is dóċa go ḃfuil,” arsa duine eile, “aċt féaċ, níl bliaḋain ó ḃíos im' ġarsún gan scoil rinnceaḋ is cóṫalán againn i bparróiste na Tuaṫa. Ní feaca-sa gur ṫáinig aon díoġḃáil riaṁ asta.”

"Mar adúḃart leat ċeana, tá a ċúis féin ag an sagart," arsa Dáiṫ.

"Sé is dóiġ liom-sa, a Ḋáiṫ," arsan fear eile, "gur ċuma cad a ḋéanfaḋ an sagart ḃeiṫeá-sa ar a ṫaoḃ. Dá marḃóċaḋ sé duine, sé déarfá-sa gurḃ é an fear eile ḃí 'san éagcóir."

"Agus b'ḟéidir go mbéaḋ an ceart agam. Is minic a marḃuiġeaḋ duine, is gurḃ é féin a ḃí ciontaċ le n-a ṁarbuġaḋ," arsa Dáiṫ.

"Anois, a Ḋáiṫ, tá ḟios againn gur duine diagaiṫe tusa; aċt ná fuil ḟios agat go maiṫ náċ féidir ceann críonna a ċur ar ċolainn óig. Na daoine óga atá ag eiriġe suas 'sa ṗarróiste seo, nár ḃfearra dóiḃ go mór tráṫnóna lae na seaċtmaine agus cuid de'n Doṁnaċ a ċaiṫeaṁ ag bualaḋ báire 's ag rinnceaḋ 'ná ḃeiṫ na scraistí cois claṫaċa ag imirt ċártaí agus ag ól tobac. Nár ḃfearra dóiḃ poc a ḃualaḋ ar liaṫróid nó pas rinnceaḋ a déanaṁ tráṫnóna Dé Doṁnaiġ 'ná ḃeiṫ ag sleaṁnuġaḋ leó soir go Crois na dTáiliúirí, féaċaint a' mbéaḋ aon ṗúncán ag gaḃáil an ḃóṫair a ṫaḃarfaḋ boidéal pórtair dóiḃ?"

"Sin í an ċainnt," arsa fear eile; "agus i dtaoḃ an tsagairt, ḃí sagairt annso ċeana againn, is ní raḃadar i gcoinniḃ rinnceaḋ, 'ná i gcoinniḃ báire comórtuis tráṫnóna Dé Doṁnaiġ. Náċ maiṫ is cuiṁin liḃ go léir an sagart óg fionna-ruaḋ a ḃíoḋ annso, agus a ṫagaḋ ag bualaḋ báire 'nár ḃfoċair, is ba ḋian-ṁaiṫ an poc a ḃí aige."

Dob é críċ an scéil é ná fuair Tomás 'ic Cearḃaill an cead. Ní dóiġ liom go raiḃ scoil rinnceaḋ 'sa ṗarróiste ó ṡin. Ní ḟéadfaḋ sé beiṫ ann anois. Níl na daoine óga ann ċuige, agus is mór an truaġ san.

XIV.

NA TINNCÉARAÍ.

Seo mar a ḃíoḋ an ḃliaḋain gearrṫa amaċ againne, is mise im' ġarsún:—

Ó Noḋlaig go h-aonaċ an Ṗátrúin;
Ó'n bPátrún go Lá 'le Pádraig;
Ó Lá 'le Pádraig go Doṁnaċ Cásca;
Ó Ḋoṁnaċ Cásca go Lá 'le 'n Seáin;
Ó Lá 'le 'n Seáin go haonaċ a' Ṗuic;
Ó aonaċ a' Ṗuic go Lá 'le Miċíl;
Ó Lá 'le Miċíl go Saṁain,
Agus ó Ṡaṁain go Noḋlaig.

Ḃíoḋ ana-ṡaoġal ar fad againn um Noḋlaig. Nuair a ḃíoḋ an Noḋlaig caiṫte againn, is caṫúġaḋ na ḋiaiḋ orrainn, is ag cuiṁneaṁ ar ḟéirín i gcóir an Ṗátrúin a ḃímís. Ar teaċt Lae 'le Pádraig ḃímís ag déanaṁ croisíní ċun iad a ċaiṫeaṁ ó Lá 'le Pádraig go Lá 'le Muire. Ḃíoḋ súil againn le huiḃiḃ Doṁnaċ Cásca, is ḃímís ag bailiuġaḋ na n-uḃ ó Ḋoṁnaċ na Pailme go Saṫarn Cásca.

Seaċtṁain roiṁ Lá le 'n Seáin ḃímís ag bailiuġaḋ ċuġainn ċun teine-ċnáṁ a ḃeiṫ againn. Ní fágtí scoṫán ar ċlaiḋe, ná scairt i mbeárnain, ná aon tsort sean-aḋmaid, beag ná mór, gan tarrac linn ċun iad a ċaiṫeaṁ isteaċ 'sa teine ċnáṁ. Ċeapamair nárḃ aon ṗeacaḋ ḋúinn cliaḃ móna a ġoid as ċruaiċ na comarsan, ċun go mbéaḋ sé le ráḋ againn gur againne a ḃí an teine-ċnáṁ ba ṁó is doḃ' ḟearr ar an dtaoḃ so de'n Ġeadaiġ.

Ḃíoḋ súil ag gaċ éin-ne againn dul ar Aonaċ a'

Puic, ċun ḃeiṫ ag féaċaint ar na tinncéaraiḃ; ḃíoḋ súil le mil na mbeaċ againn ar teaċt Lae 'le Míċíl, agus le h-úḃla oiḋċe Ṡaṁna; agus doḃ fada linn na seaċt seaċtṁaine reaṁra ó Ṡaṁain go Noḋlaig.

Níorḃ fada uainn anois Aonaċ a' Phuic. Ṫagaḋ na tinncéaraí ó's gaċ áird de Ċúige Muṁan ar an aonaċ úd. Ḃíoḋ an ċuid ba ṁó de Ṗáirc an Aonaiġ fúṫa féin aca. Coictiġeas nó trí seaċtṁaine roiṁ Lá Aonaiġ a' Phuic do ċuir dream tinncéaraí fúṫa i bPáircín na gCruaċ Ċill-Ġobnatan. Ḃíodar ann, óg is críonna, agus gleó an doṁain aca ag socruġaḋ fúṫa. Ṫugadar amaċ go mbéaḋ goraḋ aca an tseaċt-ṁain a ḃí ċugainn. Maidean lár na ḃáireaċ tar éis teaċt dóiḃ d'árduiġ gaċ tinncéar aca a ṁealḃog ar a ġuallainn, is d'imṫiġ air ag deisiuġaḋ na n-árṫaċ stáin, agus ar lorg na gcorcán mbriste, agus ag bailiuġaḋ sean-ṁiotail, ar na bailtiḃ mór d-tímċeall. Ċoṁ fada is tá cuiṁneaṁ im' ċeann, ní dóiġ liom go mbíoḋ puinn fáilte rómpa in aon ḃall. Ḃíoḋ sé amuiġ orṫa go mba ḃeag leo gaḃál féir a ġoid, nó b'féidir sicín nó cearc dá mbuailfeaḋ a leiṫéid úmpa. 'Sé is dóiġ liom go mbíoḋ sórt eagla ar na daoine rómpa. Tá ḟios agam go maiṫ go mbíoḋ eagla orm féin.

Do ċaiṫidís seaċtṁain mar seo ag deisiuġaḋ is ag bailuiġaḋ. Níor ḃfearr na fir ċuige 'ná na mná. Ḃíoḋ na mná ag éileaṁ sean-ḃalcairí is ag bailiuġaḋ sean-ċeirteaċa leis.

Ba ḋóiġ leat ná raiḃ corcán 'ná oiḋean, beag 'ná mór, sa parróiste ná raiḃ aca 'n-a mbailiuġaḋ. Ḃí an corcán gan ċos ann agus an corcán gan ċluas, agus an corcán agus poll ann. Pé máċail a ḃí ar ċorcán, nó ar sciléad, nó ar oiḋean, ḃí sé annsúd, a ḃéal sé agus a ṫón anáirde.

Do ṫairng an tinncéar ċuige corcán agus poll ann.

Ḃí cnapán de ċré buiḋe 'n-a láiṁ aige a fuair sé síos ag Bun a' Ḃaile. Do ċuir sé ceiriḋe de ċré buiḋe laistiġ de'n ċorcán ag clúdaċ an puill. Ċuir sé ceiriḋe eile lasmuiġ, aċt gan an dá ċeiriḋe a ḃeiṫ buailte ar a ċéile. D'ḟág sé poillín beag 'sa ċeiriḋe a ḃí amuiġ. D'ḟéadfá do lúidín a ċur isteaċ 'sa poillín Do leag sé an corcán, béal fé ar an dtalaṁ arís. Dá mba cos a ḃéaḋ i n-easnaṁ ar ċorcán, an pairte cré buiḋe do ċuirfeaḋ an tinncéar amuiġ air, ḃíoḋ sé ar ḋéanaṁ na coise, mar a ḃéaḋ múnla, agus an poillín 'n-a ḃarr.

An faid is ḃí an sean-tinncéar ag ullṁuġaḋ na gcorcán mbriste ḃí an ċuid eile ag tabairt aire do'n ġoraḋ, duine aca ag séideaḋ na mbuilg, is duine eile agus súil aige i ndiaiḋ na teineaḋ, agus ag faireaḋ an ṁiotail leaċta.

Nuair a cuirtí an miotal leaċta isteaċ 'sa poillín agus an teas uaṫḃásaċ a ḃíoḋ 'sa ṁiotal, do léimeaḋ cuid de i n-áirde ċoṁ h-árd leis na crannaiḃ.

Ḃí na corcáin agus na hoiḋeanta ullaṁ ag an sean-ṫinncéar, agus an miotal leaċta. Dúḃairt sé le na ṁac aráḋ leis na h-aosánaiġ druidim siar le h-eagla go dtuitfeaḋ aon ċuid de'n ṁiotal té anuas orta.

Do ḋruideamair go léir siar aċt an Broc. Buaċaill droċ-ṁúinte mí-ċuiḃeasaċ a beaḋ "an Broc," agus má ḃí an mac droċ-ṁúinte, droċ-laḃarta ba seaċt measa ná san a aṫair agus a ṁáṫair. Ḃíoḋ eagla ar gaċ éin-ne rómpa.

"Druid siar," arsa an tinncéar óg.

"Ní ḋéanfad," ars an Broc go dána.

"'B fearra duit druidim siar, nó b'féidir go dtuitfeaḋ cuid de'n ṁiotal leaċta ort," ars an tinncéar óg, agus ċuir sé a láṁ ar uċt an Ḃruic, ċun a ċur siar le cois na coda eile. 'Sé dein an Broc 'ná seile a ċaiṫeaṁ idir an dá ṡúil air. Aċt má ċaiṫ

ba ṁaiṫ an díol ar an dtinncéar óg é, mar d'aimsiġ seisean an Broc idir an dá súil le buille 'ḋorn.

Ḃí muineál seaṁar is cloigeann mór ar an mBroc, is ba ḋeaḃrṫaċ le cuileann capaill an stuṫ gruaige a ḃí ag fás ar a ċloigeann. Ċuir sé púic ar féin, agus ḋéin sé isteaċ ar an dtinncéar óg ċun breiṫ air is é a leagaḋ. Aċt ḃí fios a ċéirde ag an mbuaċaill eile. Nuair a ḃíoḋ an Broc ag déanaṁ isteaċ air, do ḋruideaḋ seisean siar uaiḋ, nó i leaṫ-ṫaoiḃ, is do ṫugaḋ cloḃta do'n Ḃroc 'sa leaṫ-ċeann, nó leadóg ag bun na cluaise.

Ḃí aṫair "an Ḃruic" ar na daoine ḃí láiṫreaċ. Ċonnac sé go mbéaḋ an ċuid ba ṁeasa de'n scéal agá ṁac. Do ċuaid sé isteaċ ċun é a ċosaint.

"Fág fúta féin é, nó is duit-se is measa," ars an sean-ṫinncéar. Fear cnáṁaċ, féiṫeaċ, féilṫeógaċ a ḃeaḋ é. Ṫuig aṫair an Ḃruic go mb'olc an dóiṫín é ċun dul ag troid leis, is d'ḟan sé mar a ḃí aige.

Ḃí an Broc i gcoṁnuiḋe ag déanaṁ isteaċ ċum breiṫ ar an mbuaċaill eile, agus eisean ag gaḃáil mór-ṫimċeall an Ḃruic 'ġá ċosaint féin air, agus ag bualaḋ cnaga anois is arís ar inneoin-ċinn an Ḃruic. Ḃí an Broc ar buille. Ḃí ḟios aige go maiṫ ná raiḃ garsún ar an mbaile ná béaḋ ag magaḋ ḟé feasta, do ráḋ is go ḃfuair an tinncéar óg an láṁ uaċtair air. Ḃí sé féin agus an tinncéar óg cúpla circéim amaċ ó na ċéile, is iad ag faireaḋ ar a ċéile mar a ḃeaḋ dá ċoileaċ ar ċarn-aoiliġ. Ṫug an tinncéar óg circéim ar aġaiḋ; do ḃuail an Broc 'sa tsróin, agus do scaoil na caisiḋe leis.

"Anois, a ḋuine ṁacánta," ars an sean-ṫinncéar le h-aṫair an Ḃruic, "tóg leat do ċoileán. Ba ḋóiġ liom go ḃfuil a ḋóṫain bainne cíċ' ólta aige an ḃoḃta so."

Ó an lá san amaċ ḃí a ndóṫain féir le fáġail ag capallaiḃ is ag asalaiḃ na dtinncéar i gCill-Ġobnatan."

XV.

Aonaċ a' Phuic.

Ar sean-lá Luġnasa ḃíoḋ Aonaċ a' Phuic. An té ná raiḃ riaṁ ar an aonac úd níl aige aċt Aonaċ Ḃeárna-na-Gaoiṫe do léiġeaḋ, is beiḋ cúntas cruinn aige ar Aonac a' Phuic.

"Ḃíoḋ ba, capaill, laoiġ ann,
Gaḃair muca 's caoire."

fiú amáin

"An fear 's a ḃacla
Lán de ċotleaiseana
A ċuirfeaḋ ċun reaṫa staigíní."

Ḃí seisean ann agus na staigíní féin go h-iomadaṁail ann: agus níor ṁeasa na staigíní ná na glaigíní a ḃíoḋ ar marcuiġeaċt orta.

Ḃí sean-ċaisleán istiġ i lár an ḃaile. Cuirtí pocán gaḃair i n-áirde ar ċliaṫán an tsean-ċaisleáin lá bailiġṫe an aonaiġ, agus fágtí ann é go dtí lá an scaipiṫe. Tugtí a ḋóṫain le n-iṫe ḋó. Ba ḋóig leat air agus a ṁeigeall á luascaḋ, is é ag cogaint a ċíoraċ, nó ag criomaḋ an ċroicinn de ċraoḃ leaṁáin go raiḃ ana-ṁórḋáil air, go mór-mór nuair a ċuireaḋ an ġaoṫ ag rinnceaḋ na ribíní a ḃí ar a aḋarcaiḃ.

Ḃíoḋ lá an aonaiġ 'n-a lá saoire againn-ne náċ mór. Na daoine go mbíoḋ a lán le déanaṁ aca, go mbéaḋ féar le sábáil aca, nó arḃar le buaint, beidís ag obair

leaṫ an lae, aċt is beag duine i bparróiste Ċill Orglan 'ná ins na parróistíḃ i n-aice leis a ḃeaḋ sásta gan dul ar an aonaċ, luaṫ nó mall 'sa ló.

Ḃí Seaġán Ṫaiḋgín trí seaċtṁaine ag obair ar an mḂán-Ċluain agus a ċoróin 'sa tseaċtṁain aige. Ṫug a aṫair trí réalaċa ḋó i gcóir an aonaiġ. Ní raiḃ d'ḟéirín agamsa aċt réal is leaṫ-ṗingne, aċt ḃí súil agam le na ṫuille ar an aonaċ, is do ġeall mo ṁáṫair pí dom aċt na dioscáin a ḃailiuġaḋ as an gcoinnleaċ.

Na daoine a ḃí ar an aonaċ, ag díol 's ag ceannaċ, ḃí cuid aca ag teaċt aḃaile, agus sinne ag dul isteaċ ar an aonaċ. Ḃí beirt fear ar ḃeárnain an ċustaim, agus breis agus a ndóṫain le déanaṁ aca. Ḃí cleiṫ-ailpín riġin fuinnseóige 'n-a láiṁ deis ag gaċ fear aca, agus sean-leaḃar salaċ giobalaċ 'n-a láiṁ ċlé. Na daoine a ḃí ag teaċt amaċ ó an aonaċ, agus beiṫiḋiġ nó caoire, no gaḃair aca, ḃíodar á d'iarraiḋ iad do ṫiomáint amaċ, is fir an ċustaim á d'iarraiḋ gan iad a leigint amaċ, ċun go ndíolfiḋe airgead an ċustaim, nó ċun go ndéanfaḋ an té gur leis na beiṫiḋiġ, nó na caoire, nó na gaḃair, dearḃuġaḋ, agus a láiṁ ar an sean-leaḃar salaċ, giobalaċ, nár díolaḋ is nár ceannuiġeaḋ aon ċeann aca ar an aonaċ. Ba ḋóiġ le duine go minic go mbéaḋ na bruiġin ċaorṫain eatorra, na daoine istiġ agus bataí aca ag cur na mbeiṫiḋeaċ amaċ, agus an ḃeirt a ḃí ar an mbeárnain agus a mbataí ar tarrac aca ċun iad a ċoimeád istiġ.

Ní i bPáirc an Aonaiġ a ḃíoḋ Aonaċ an Ṗuic aċt ar bolg na sráide. Is ar éigin d'ḟéadfá do ċos a ṫarrac ag gaḃáil suas Cnocán na gCeap.

Ḃí fear na mearacán ann agus fear na gcártaí, fear cipíní aṫinn agus fear an sparáinín, agus fear

casta an roṫa, is iad go léir ag sgréaċaiḋ i n-árd a nguṫa. Níor ḃacamair le h-éin-ne aca aċt bualaḋ linn ar aġaiḋ tríd an aonaċ, féaċaint cá raiḃ na tinncéarí.

Istiġ i bpáirc an aonaiġ a ḃíodar-san. Ḃí an páirc ar fad náċ mór fúṫa féin, agus gleó an doṁain aca. Ḃí cuid aca súgaċ, cuid aca ar bán-ṁeirce, agus cuid aca ar dearg-ṁeirce; iad ag aiġneas is ag áċrann. Níor ḃac éin-ne leo. Níor ḃac na póilí féin leo. Ba ḋóiġ leat ná raiḃ sean-ġroga capaill gan ṁaiṫ, 'ná sean-asal muṫallaċ, 'ná sean-ṁiuil ċrostálta i gCúige Múṁan ná raiḃ bailiġte aca ann. Aċt níorḃ é seo an ċuid ba ġreannṁaire de'n scéal. An sean-ċapall go mbéaḋ na cnáṁa ag teaċt amaċ tríd a ċroiceann, ċuirfidís ag caiṫeaṁ a ṫóna é: an t-asal ba riġne dá ḃfeacaṫas riaṁ, ċuirfidís ag pocléimriġ é, agus an ṁúil go mb'éigean í a leagaḋ ċun na cruiḋte a ċur fúiṫi, ḃéaḋ sí ċoṁ cneasta le h-uan aca. Ḃíos féin agus mo súil i n-áirde, féaċaint a ḃfeicfinn tinncéar óg Ċill Ġobnatan. Ḃí sórt eagla orm go ḃfeicfinn é féin nó a aṫair ar meirce ar nós na coda eile. Ḃíodar ann aċt má ḃíodar, ní raḃdar ag troid 'ná ar meirce, aċt a d'iarraiḋ síoṫċána a ḋéanaṁ, agus a d'iarraiḋ tinncéarí eile a ṁeallaḋ leó amaċ as páirc an aonaiġ.

Ḃí an ġrian ag dul fé agus sinn-ne ag teaċt abaile ó'n aonaċ. Ḃí aosánaiġ an baile go léir bailiġte ar an mbóṫar, téad aca trearsna an bóṫair ċun na ndaoine do sáruġaḋ le súil is go ḃfaiġdís féirín uaṫa, agus gaċ aiṫid aca ag glaoḋaċ amaċ i n-árd a ġuṫa:—

"Féirín, féirín, luċt an aonaiġ blúirín tobac, nó ruidín éigin."

D'fanamair i ḃfoċair na leanḃuiḋe ċun gur ṫáiniġ

an doirċeaċt, is gur ṁiṫid dúinn go léir a ḃeiṫ ag gluaiseaċt aḃaile. Ar tosnuġaḋ an ġrinn do ḃí leanḃ óg ann le Máire Ní Ḟoġluḋa ná raiḃ aċt dá ḃliaḋain go leiṫ d'aois. Ṫáiniġ an leanḃ so ann le cois leanḃuiḋe eile ó ḃéal an dorais aige. Ní ḟeaca éin-ne an leanḃ le tamall, aċt sé a ṡaoileamair go léir 'ná gurab aṁlaiḋ do ġluais sé air aḃaile n-aonar; aċt le heagla náċ 'sa ḃaile a ḃí sé, ċuir-eamair teaċtaire ċun tiġe a ṁáṫar, féaċaint an raiḃ sé ann. Ní raiḃ. Ní ḟeaca a ṁáṫair é ó ḃí sí ag crúḋ na mbó. Ṫáiniġ máṫair an leinḃ anuas an bóiṫrín ċuġainn, is doḃ' ḟuirist d'aiṫint airṫi go raiḃ buaḋairt airṫi, ní nárḃ iongnaḋ. Do ċuarduiġeamair tiġṫe na gcoṁarsan. Ní ḟeaca éin-ne aca an leanḃ le tamall.

"Cuirfead-sa geall," arsa duine éigin, "gur ṫíos i dtiġ Neill Réil atá sé. Is minic a ṫugann an tsean-ḃean misleáin dó."

Síos leó ag riṫ, triúir nó ceaṫrar aca. Ní raḃadar i bfad ṫíos; aċt ní ag riṫ a ḃíodar ag teaċt ṫar n-ais. Ní raiḃ an leanḃ i dtiġ Neill Réil. Ní raiḃ sé ann le seaċtṁain.

"B'ḟéidir gur lean an páiste na daoine ag teaċt aḃaile ó'n aonaċ. Buail an bóṫar suas, féaċaint an mbéaḋ sé ann."

Ní raiḃ, ná a ṫuairisc.

"Báiḋte atá mo leanḃ," ars an ṁáṫair boċt, agus í ag briseaḋ a croiḋe ag gol.

"Ó ní heaḋ, a Ṁáire; aċt d'ḟonn tu a ṡásaṁ raġad is déanfad cuardaċ cois na habann," arsa Seaġán Ṫaiḋġín.

Ní ḃéaḋ an ṁaṫair boċt sásta gan dul le n-a ċois. Ba ṁór an truaġ í, an bean boċt.

D' ḟéaċadar isteaċ i bPoll na Féiṫe agus i bPoll an Droiċid.

"Ḃeaḋ mo leanḃ ṫíos i dtóin an ṗuill i gan fios dúinn agus an doirċeaċt atá ann anois."

"Ó ní dóiġ liom go mbéaḋ," arsa Seaġán.

"Mo ċreaċ cráiḋte é, a Ṡeaġáin, níl ann aċt dóil," ar sise go dúḃrónaċ, agus d'ḟill sí aḃaile.

Ḃí sé buailte isteaċ orainn go léir anois gur imṫiġ droċ-íde éigin ar an leanḃ, do ráḋ is ná raiḃ tásc 'na tuairisc air ag éin-ne, óg ná críonna.

Ḃí an ṁáṫair ag bualaḋ a bas ag caoineaḋ a leinḃ. Dá ḃfanfainn-se ag éisteaċt léi i ḃfad do ṗléascfainn féin ar ġol. Do ḃogas liom síos an bóiṫrín aḃaile. Ċuireas an t-Aṫán díom. Díreaċ agus mé ag déanaṁ ar ġeata na teiníollaċ do ċeapas go ḃfeaca rud éigin ag an ngeata, is é ag bogaḋ anonn 's anall.

"Gaḃar Ṡeaġáin Uí Ṡéaġa ata ann," arsa mise im' aigne féin.

Níorḃ eaḋ, aċt an gaḋar mór so againne, agus leanḃ Ṁáire Ní Ḟoġluḋa le na ċois.

"Ḃí an gaḋar a d'iarraiḋ an ġeata ḋ'ḟosgailt le na lapa ċun an leinḃ a scaoileaḋ tar geata isteaċ.

D'ḟágas an leanḃ agus an gaḋar mar a raḃadar. Ḃí fios agam ná raiḃ baoġal ar an leanḃ an faid is ḃí an gaḋar mór is é féin le cois a ċéile.

Ní raḃas i ḃfad ag baint tiġe Ṁáire Ní Ḟoġluḋa amaċ.

"Tá an leanḃ agam-sa," arsa mise.

"Molaḋ le Dia is le Muire," ar sise, is do ṫuit i ḃfanntais. Ḃí an leanḃ ar an úrlár agam agus ise ag teaċt ċúiċi féin.

XVI.

MÁIĠISTIR NUAḊ.

Níor ḟéid aon ġaoṫ riaṁ i scoill 'ná i scorraċ ná séidfeaḋ sí maiṫ do ḋuine éigin; aċt ar an dtaoḃ eile: an ġaoṫ is fearr d'ár ḟéid riaṁ séideann sí olc do ḋuine éigin.

Mura mbéaḋ go ḃfuair Mac Giolla Ċoda Mór bás ḃéaḋ na Mangánaiġ caiṫte amaċ ar ṫaoḃ an ḃóṫair, gan talaṁ gan treo. Níorḃ aon iongnaḋ mar sin nár ċuir a ḃás buaḋairt orṫa, aċt a ṁalairt. Aċt ḃí daoine eile 'sa ṗarróiste is níorḃ aon ċúrsaiḋe áṫais dóiḃ a ḃás, aċt cúrsaiḋe buaḋarṫa agus tré na ċéile.

Ḃí duine uasal 'n-a ċoṁnuiḋe toir ar Árd na Gainiṁe i n-aice le Cill Áirne, agus is é ḃí mar ṁáiġistir ar Ṫaoḃ na Geadaiġe, ar an nGaorṫa, ar Lios Cailliġe, ar an bPáirc Ġarḃ, ar an gCnoc, agus ar Ḃaile na Scairte. Ḃí feirm mór cois baile aige, fé n-a ċúram féin, is a lán luċt oibre ċun na feirme sin do ṡaoṫruġaḋ. Ḃa ṁaiṫ an ceann dá luċt oibre é, agus ba ró-ṁaiṫ an máiġistir dá ṫionóntaíḃ é. Ḃí tiġṫe deasa slaċtṁara agá luċt oibre, is dá dtagaḋ droċ ḃliaḋáin ar ḋuine boċt, agus gan an cíos aige i gcóir lae Ḃealtaine, ḃéaḋ cáirde le faġáil aige ċun an airgid a ṡoláṫar.

Na talṁaintí a ḃí aige ar ṫaoḃ na Geadaiġe, is aṁlaiḋ a ḃíodar ar léas aige, an duine uasal so ag tabairt cíosa do'n árd-tiġearna, agus é féin ag fáġail a ċíosa ó ṁuinntir an Ġaorṫaiḋ, agus ó ṁuinntir an Leasa, agus ó ṁuinntir an Ċnuic, agus ó ṁuinntir an Ṗáirc Ġairḃ, agus ó ṁuinntir Ḃaile na Scairte.

Seo mar a ráinig an talaṁ so ḃeiṫ na ṡeilḃ. Fear ana-léiġeannta ab' eaḋ an té go mba leis an áit ó ṫús. Ṫuas i mBaile Áṫa Ċliaṫ a ḃíoḋ sé na ċoṁnuiḋe agus é 'sa ḃaile; aċt ba ró-annaṁ 'sa ḃaile é. Ag siúḃal an doṁain do ċaiṫ sé an ċuid ba ṁó d'á ṡaoġal. Fear ana-ṡaiḋḃir a b'eaḋ é aċt má b'eaḋ féin ba ṁinic an t-airgead gann go leór air, agus é ar lorg eoluis.

Lá agus é i n-áit iargcúlaċ iasaċta i ḃfaḋ ó ḃaile, is é ar ḃeagán airgid, do casaḋ ceannuiḋe as Éirinn air. Is deaḃrṫaċ (deallraiṫeaċ) gur ċuir gaċ duine aca a ġnó féin, nó cuid dé, i n-úil do'n duine eile. Ḃí airgead a ḋóṫain ag an gceannuiḋe agus an t-airgead ag teastáil go géar ó'n ḃfear eile. Fuair sé an t-airgead ar iasaċt, agus ṫug seisean geallaṁaint fé na láiṁ, an talaṁ so cois na Geadaiġe a ṫaḃairt ar ḃeagán cíosa do'n ċeannuiḋe an faid is ḃéaḋ éin-ne de'n ḃeirt aca beó, agus tar éis a mbáis go mbéaḋ an áit ag slioċt an ċeannuiḋe, aċt aṁáin an méid seo: go mbéaḋ iaċall air ainm duine uasail éigin a ċur 'sa léas, ó am go ham, agus dá ċéad púnt a ḋíol ar ḃás gaċ "saoġail" a ḃéaḋ ainmniṫe 'sa léas.

An té ḃí anois 'n-a ċóṁnuiḋe ar Árd-na-Gainiṁe, mac do'n ċeannuiḋe a beaḋ é. Fuair seisean léas nuaḋ ar ḃás a aṫar, agus sé Mac Giolla Ċoda Mór a ḃí mar ṡaoġal 'sa léas aige.

Ní raiḃ aon ċoinne ag eisean 'ná ag éan-ne eile le bás Ṁaic Giolla Ċoda. Níor ċuir a ḃás aon imṡníoṁ air, áṁṫaċ. Ċeap sé ná raiḃ le déanaṁ aige aċt saoġal eile a ċur 'sa léas, agus an dá ċéad púnt a ḋíol, mar a ḋéin a aṫair roimis, agus mar a ḋéin sé féin ar ḃás a aṫar, is go mbéaḋ gaċ aon ní mar a ḃí sé ċeanaféin. Aċt ní mar a saoiltear a ḃítear. Ṫáinig duine eile laistig dé i gan fios dó, agus ḃéaḋ máiġistir eile feasta ar Ṫaoḃ na Geadaiġe, agus

ar an muinntir a ḃí na gcoṁnuiḋe ann. Ḃí sceannraḋ orta, is ba ḃeag an iongnaḋ san. Ní raiḃ de ċúrsaiḋe cainnte aca ar pobal na Tuaṫa Dé Doṁnaiġ a ḃí ċuġainn aċt an scéal so. Ní raiḃ a ḟios ag éin-ne céarḃ é an máiġistir nuaḋ, 'ná cad as dó, aċt gaċ éin-ne agus a ṫuairim féin aige. Duḃairt duine gur ċeannuiḋe ime ó Ċorcaiġ é. Dúḃairt duine eile narḃ eaḋ aċt atúrnae ó Ṫráiġ Lí. 'Sé duḃairt Taḋg Gaḃa gur ċualaiḋ seisean mar ċúrsaiḋe cainnte ar ṁargaḋ Ċill Áirne, gur ceannuiḋe éisc a fuair an áit, is go gcuirfeaḋ sé amaċ na daoine ar fad, idir ḃoċt is noċt, le h-eagla go mbeidís ag marḃuġaḋ na mbradán ins an nGeadaiġ. Do ġaiḃ tinncéar mór an ḃóṫar, agus sé dúḃairt seisean ná raiḃ ann aċt cléireaċ a ḃí i n-oifig an ḟir ṁóir, gur ṗós sé inġean taḃarṫa do'n árd-tiġearna, is go ḃfuair sé na talṁaintí seo mar spréiḋ léi aċt í a ṗósaḋ.

Níorḃ ḟada go raiḃ fios aca go cruinn céarḃ é an máiġistir nuaḋ. Seaċtṁain nó mar sin tar éis Aonaiġ a' Ṗuic do ṫáinig sé ag féaċaint na háite. Ḃí sé go h-ana-ḋeas, go h-ana-ṗlámásaċ ar fad leó, is go mór-ṁór leis na sean-ṁnáiḃ.

“Is fuirist d'aiṫint air,” arsa Neill Réal, “gur duine uasal é.”

“Ní h-aon amadán é aċt go háirite,” arsa Dáiṫ Ua Ḃruiġin.

“Abair é,” arsa Seaġán Ḋiarmada,” “níor ḟág sé poll 'ná póirse, tiġ 'ná teóra, gan féaċaint. Ḃain barra na cluaise díom-sa mura mbeiḋ cuid againn ag seinim na bport uaigneaċ ar ball.

Do ċeap an máiġistir lá áirite dóiḃ ċun dul go Cill Áirne ċun socruiġte a ḋéanaṁ leo. Do ġluais-eadar soir an lá ceapaite.

Ḃí an duine uasal istiġ i n' oifig ḃig, is iadsan

amuiġ i seomra mór. Ċuir sé fios ar Ḋáiṫ Ua Ḃruiġin. Ḃuail Dáiṫ isteaċ. Do dúnaḋ an doras 'n-a ḋiaiḋ. Ní raiḃ sé iḃfaḋ istiġ, agus ar ṫeaċt amaċ ḋó, is é ḃí go mí-ḟásta, mí-ċéadtaċ.

"Is baoġlaċ, a Ḋáiṫ," arsa Míċeál Ṫaiḋg, "náċ ró-ċneasta an t-oide faoistine an té atá istiġ."

"Ní ḃeag duit a luaiṫe a ċuirfiḋ tú aiṫne air, is a ḃeiḋ fios agat an ḃreiṫeamnaċas aiṫriġe a leagfar ort de ḃarr do ḋeag-oibreaċa," arsa Dáiṫ.

Ṫáinig cléireaċ amaċ is dúḃairt sé le Seaġán Ḋiarmada dul isteaċ.

Fear críoċnaṁail gasta abeaḋ Seaġán Diarmada. Is beag má ḃí duine eile 'sa ṗarróiste ċoṁ díċeallaċ leis ċun a ġnóṫa a ċur ċun cinn; agus níor ḃfearr é féin 'ná a ḃean. Ḃí a rian san orṫa. Ḃí an tiġ agus an áit a ḃí aca go slaċtṁar compórdaċ, is gaċ obair na bliaḋna i dtreó aca i n-am agus i dtráṫ, murab ionann is daoine eile go mbéaḋ breall orṫa dá mba roineann go Samain.

"A Ṁic Uí Ḋiarmada," arr' an Máiġistir leis. "Is deas an áit é sin agat i mḂaile na Scairte."

"Níl sé aċt cuiḃeasaċ, a ḋuine uasail."

"Tá do ċíos-sa ana-éadtrom ar fad."

"Tá sé trom mo ḋóṫain dom-sa."

"Is fiú i ḃfad níos mó 'ná an cíos do ṫalaṁ-sa."

"Aċt má 's fiú, a ḋuine uasail, is orm-sa is ceart a ḃuiḋeaċas san a ḃeiṫ," arsa Seaġán.

"Aċt is liom-sa an talaṁ anois, pé feaḃas atá air."

"Is dóċa gur leat, a ḋuine uasail."

"Táim-se ag cur cúig púnt mar ḃreis ar do ċíos-sa. Is fiú i ḃfad níos mó 'ná san an áit, aċt níor ṁaiṫ liom éagcóir a ḋéanaṁ ar éin-ne."

"Is trom an t-ualaċ an méid sin ar ḋuine ḃoċt,

tar éis an ċait sé dá allas a d'iarraiḋ feaḃasa a ċur ar ḋroċ-ṫalaṁ."

"Mar aduḃart leat ċeana is liom-sa an talaṁ anois; muran maiṫ leat-sa an méid sin cíosa a ḋíol, ġeoḃad-sa duine eile a ḋíolfaiḋ é," ars an máiġistir go tur, mór-ċúiseaċ.

"Déanfad mo ḋíċeall é 'ḋíol," arsa Seaġán.

"Sé is fearra ḋuit a ḋéanaṁ," ars an fear eile agus Seaġán ag gaḃáil amaċ.

An faid is ḃí Seaġán Ḋiarmada istiġ fuair an ċuid eile fios scéil Ḋáiṫ uaiḋ. Ní raiḃ de ċíos air go dtí seo aċt dá ṗúnt. Ḃéaḋ deiċ scillinge is daċad air feasta mar ċíos ar a ṗairce ḃeag talṁan, agus deiċ scillinge 'n-a ṫeannta san ar ḟéaraċ an ċnuic.

Ní raiḃ fonn magaiḋ ar éin-ne aca agus Seaġán Ḋiarmada ag teaċt amaċ ċúca.

"An mór a ċuir sé ort?" arsa triúr nó ceaṫrar aca d'aon-ḟocal.

"Ċuir sé ḃreis is mo ḋá ḃóṫain orm. Ċuir sé ċúig ṗúnt orm, agus nuair aḋúḃart-sa go mba ṫrom an t-ualaċ an oiread san de ḃreis do ċuir ar ḋuine ḃoċt, agus muiríġean mór ag ḃraiṫ air, 'sé ḋúḃairt sé liom go raiḃ mo roġa agam an cíos a ḋíol nó go nḋíolfaḋ duine eile é."

"Agus cad a ḋeinis?"

"Cad a ḋéanfainn, agus mo láṁ i mbéal an ṁadra, aċt í ṫarraċ go réiḋ," arsa Seaġán Ḋiarmada, is é ar buile le feirg.

Ṫáiniġ an cléireaċ 'sa dorus, is ḋúḃairt sé le Míċeál Ṫaidġ dul isteaċ. "Agus," ar seisean, "duḃairt an máiġistir liom a ráḋ liḃ-se a ḃí istiġ náċ gáḋ ḋaoiḃ fuireaċ; go mb'fearr leis 'ná fanfaḋ siḃ, le h-eagla go mbéaḋ gnó éigin 'sa ḃaile agaiḃ."

"Abair leis an nduine uasal go ḃfuileam

ana-ḃuiḋeaċ ḋé, agus sinn a scaoileaḋ aḃaile," arsa Dáiṫ Ua Ḃruigin, is é féin agus Seáġan Ḋiarmada ag gaḃáil an dorais amaċ.

"Seaḋ! cad deireann tú leis sin, a Ḋáiṫ," arsa Seaġán, agus iad lasmuiġ de'n doras.

"'Sé adeirim agus a ġuiḋim go mbeiriḋ an lá orrainn ná beiḋ cloċa ceangailte agus madraí scaoilte 'sa ḋúṫaiġ seo."

"Ṁaire, amean, a Ṫiġearna," arsa Seaġán Ḋiarmada.

"A' ḃfuil ḟios agat, a Ḋáiṫ," ar seisean, agus iad tamall amaċ ó'n ndoras, "nuair adúḃairt sé liom go mb' fearra ḋom an cíos a ḋíol nó go ndéanfaḋ duine eile é a ḋíol, agus an ḟéaċaint a ṫug sé orm, is iongantaċ liom anois, aċt grásta Dé, nár rugas air agus casaḋ a ṫaḃairt dá ṗíopán"

"Ar rud gan leiġeas sí an ḟoiḋne is fearr, a Seaġáin; is dá leagtá-sa barra do ṁéire ar siúd, i bpriosún a ḃeiṫeá-sa anois, agus amuiġ ar ṫaoḃ an ḃóṫair a ḃéaḋ do ḃean is do ċlann laistiġ de leaṫ-ḃliaḋain."

"Tá an ceart ar fad agat, a Ḋáiṫ, aċt is deacair ḋom' foiḋne a ḃeiṫ agam, agus a ḃfuil de m' allus, is de m' ṡaoṫar 'san áit úd, agus naċ agam-sa aċt aige-sean a ḃeiḋ toraḋ mo ṡaoṫair."

"Náċ ionann scéil dúinn é? Cad a ḃí agam-sa ar ċliaṫán an ċnuic úd ṫuas aċt fraoċ agus carraigeaċa nuair a ċuireas fúm ann ar dtúis. Níl claiḋe 'ná díog ann aċt an claiḋe do ṫógas agus an díog do róṁaras. Nuair ná bíoḋ an féar tirim agam do sna buaiḃ 'sa ġeiṁreaḋ, do ḋeininn an t-aiteann a ḃrúṫ dóiḃ. Ní raiḃ bóṫar ní ba ġiorra ḋom 'ná Cros na Sean-Ċluanaċ, is do ċaiṫfinn an ċloċ-aoil ḋ'iompar aḃaile ar asal agus sraṫar-ḟada. Féaċ orm anois in eirḃall mo ṡaoġail, cos ins an uaiġ agam, agus an

ċos eile ar a ḃruaċ, is caiṫfeaḋ ḃeiṫ ag obair moċ, deiḋeannaċ, ċoṁ maiṫ leis an ḃfear is óige 's is tréise ar ṗobal na Ṫuaṫa."

"Náċ ṡin é ċuireann ar buile mé, mise agus tusa agus daoine eile ag obair ó ḃreacaḋ an lae go tuitim na h-oiḋċe, ó ċeann ceann na bliaḋna, agus gan dá ḃarr againn aċt an donas agus tá do roġa agat an cíos a ḋíol nó díolfaiḋ duine eile é. Ní ḃeaḋ Ḋia ṫuas, molaḋ go deo leis, mura ndíolfaiḋ siad as lá éigin," arsa Seaġán Ḋiarmada.

"Fágam fé Ḋia iad, a Seaġáin."

"Iarrann Dia congnaṁ, a Ḋáiṫ."

Dob é dálta Ṡeaġáin Ḋiarmada is dálta Ḋáiṫ Uí Ḃruiġin aca go léir é. An té go raiḃ púnt air ċeana, ḃéaḋ coróin is púnt air feasta, agus an té go mbíoḋ cúig scillinge déag ar fiċid le díol aige ċeana, ḃéaḋ coróin is daċad le díol aige feasta.

XVI.

"Seaċain an droċ-ḋuine, ní baoġal duit an duine macánta."

Do ḃí Seaġán Ṫaiḋgín sé seaċtṁaine ag obair i ngáirdín na Ḃán-Ċluanaċ, is é ag teaċt isteaċ ar an obair a ḋéanaṁ go deas is go cruinn ó lá go lá. Ḃí an gáirdneóir ana-sásta leis agus ḃí sé sásta i n' aigne féin. Ṫuig sé go fíor-ṁaiṫ ó ṫús nár ġeal leis an stíobard an gáirdneoir. Ḃíoḋ ana-ḋoiċeall ar an stíobard éin-ne ḃeiṫ ag teaċt ag féaċaint an ġáirdín. Ṫug sé cúpla iarraċt ar uisce fé ṫalaṁ a ḋéanaṁ idir Ṡeaġán agus an ġáirdneoir, aċt níor éiriġ ró-ṁaiṫ leis, mar do ḃíodar-san araon ar a seaċaint air.

"Is dóċa," ar seisean lá le Seaġán, "go dtaiṫneann t'obair leat."

"Ó, taiṫneann go h-ana-ṁaiṫ," arsa Seaġán, "agus go mór-ṁór anois, agus me ag teaċt isteaċ ar an ngnó."

"Ar an obair a ġeaċtar an ḟoġluim. Is dóċa go bḟuil an gáirdneoir go hana-ṁaiṫ duit."

"Tá go deiṁin. Tearbáineann sé gaċ ní dom, agus canos dul i mbun na hoibre i gceart."

Ḃí fios ag Seaġán go maiṫ cad a ḃí uaiḋ—féaċaint an ḃfaġaḋ sé aon ḃraon anuas ar an ngáirdneóir.

"Is dóċa go dtugann sé cead duit do ḋóṫain uḃall a ḃeiṫ agat," ars' an stíoḃard, i d'iarraiḋ teaċt air ar ṫaoḃ eile.

"Dúḃairt sé liom an ċéad lá dá mbéaḋ tart orm, uḃall a ḃaint ċun an tarta a ḟuaraḋ, aċt go mb'ḟearr leis dá mbeinn sásta leis na h-uḃlaiḃ a ṫuitfeaḋ de sna crannaiḃ."

"Agus gan aṁras bíonn ana-ṫart ort ag obair 'sa ġáirdín, agus an brotall a ḃíonn ann."

"Ṁaise ní ḃíonn breis tarta orm anois. Ḃíoḋ tart orm an ċéad seaċtṁain, agus eagla orm ná féadfainn an obair a ḋéanaṁ; aċt anois is mé ag dul i dtaiṫiġe na hoibre, ní ḃíonn eagla ná tart orm."

"Tuigim," ars' an stíoḃard agus grabas air le mí-ṡástaċt.

"Seaḋ," arsa Seaġán i n'aigne féin, "ḃí do ṫuras i n-aistear an boḃta so, a ṡúmaire."

Lá eile, agus Seaġán ag bailiuġaḋ na n-úḃall a ṫuit de sna crannaiḃ, ṫáinig an ṁáiġistreás féin isteaċ 'sa ġáirdín. Ḃí lán buirdeoige d'uḃlaiḃ bailiġte aige. Cuid d'obair Ṡeaġáin a beaḋ na prátaí luaṫa, agus na h-úḃla, agus gabáiste, agus gaċ rud eile a ḃéaḋ uaṫa 'sa ċistin, a breiṫ isteaċ, is iad do ṫaḃairt do'n ċócaire, nó do ċailín na cistineaċ.

"Is dóċa, a Ṡeaġáin," ar' an ṁáiġistreár leis, "go ḃfuil leanḃuiḋe óga 'n-a gcoṁnuiḋe i n-aice leat-sa 'sa ḃaile, is gur ṁaiṫ leó greim a ḃaint ar uḃall aibiḋ ṁilis.

"Tá go deiṁin, a ṁáiġistreár, agus is beag má ḃí uḃall ag leanḃ aca ó Lá Aonaiġ a' Phuic, agus na h-úḃla a ṫáinig ó'n aonaċ ní raḃdar ró-aibiḋ."

"Dá dtaḃarfainn-se dorn uḃall duit, a' mbéarfá aḃaile ċúċa iad?"

"Do ḃéarfainn, is míle fáilte, a ṁáiġistreár."

Tráṫnóna an lae úd, agus Seaġán ag cuiṁneaṁ ar ḋul a ḃaile, ċuir an máiġistreár fios air.

"Seo anois," ar sise leis, "máilín beag uḃall le taḃairt do leanḃuiḋiḃ an ḃaile i gcóir Lae 'le Míċíl; is b'ḟéidir, ar ṫeaċt na Saṁna, go mbéaḋ máilín eile agam dóiḃ."

"Go méaduiġiḋ Dia tu, a ṁáiġistreár," arsa Seaġán, go lán-ḋúṫraċtaċ.

Ba ṁaiṫ le Seaġán Taiḋgín na h-uḃla a ḃeiṫ aige le breiṫ a ḃaile leis, aċt ḃí sórt náire air an máilín a ḃeiṫ ar iompar aige, agus i n-inead dul amaċ ar an ngeata mór, mar ba ġnáṫaċ leis, is aṁlaiḋ a ġluais sé suas ó'n ngáirdín le cois na coille, agus isteaċ i móinḟéar Ṡeaġáin Ḟada ar an dtaoḃ eile de'n ḃóṫar. Ḃí trí cinn de ċocaiḃ móra féir lairtiġ de'n ċlaiḋe. Do leag Seaġán an máilín le h-ais coca aca. Do líon sé a pócaí de sna h-uḃlaiḃ, d'árduiġ sé brat d'ḟéar an ċoca, agus do ṡáiṫ sé an máilín agus a raiḃ ann isteaċ fé'n mbrat. Do ṡocruiġ sé an brat anuas mar a ḃí sé ċeana. Do ṫug fáscaḋ do ṡugán an ċoca, agus do ġluais air aḃaile.

Ḃí an stíoḃarḋ istiġ 'sa ċoill, agus nuair do ċonnac sé Seaġán ag éaluġaḋ leis ar taoḃ na coille, is a ṁáilín ar a gualainn aige, ċeap sé gurab aṁlaiḋ a

ṫug an gáirdneoir na h-uḃla so do Ṡéaġán i gan ḟios, nó gur ġoid Seaġán féin iad.

“Seo anois,” ar seisean leis féin, agus é ag faireaḋ ar Ṡeaġán ag cur na n-uḃall i ḃfolaċ, “tá beirta ar ḋuine aca fé ḋeire agam, mura ḃfuil greim agam ar an mbeirt.”

D'ḟan sé go raiḃ Seáġan ar raḋarc. Do ṡleamnuiġ sé isteaċ tar claiḋe. Do ċuarduiġ sé an coca féir. Do fuair sé máilín na n-uḃall, is do ġluais air fé ḋéin an tiġe ṁóir. Ba ḋóiġ leat air agus an fuadar a ḃí fé, gur mála óir a fuair sé ag dul amuḋa.

“Tá eagla orm-sa a ṁáiġistreás,” ar seisean, agus criṫeán n-a ċainnt, “náċ maiṫ an ara cuid de 'n luċt oibre atá agat-sa annso.”

“Seaḋ, cad tá ort anois?”

“A leiṫéid seo, a ṁáiġistreás. Ḃíos ṫuas 'sa ċoill ó ċiainiḃ beag. Do ḃraiṫeas an ċircéim lasmuiġ de'n ċlaiḋe. D'ḟéaċas amaċ idir ḋá ċrann, agus cé ḃéaḋ ann 'ná Seaġán Ṫaiḋgín, mála ar a ṁuin aige, is é ag éaluġaḋ leis amaċ ar an mbóṫar. Do leanas é i gan ḟios do. Isteaċ leis i móinféar Ṡeáġain Ḟada. Do leag sé an máilín ar an dtalaṁ, is do ċuir isteaċ i lár an ċoca é. Sin é agat an máilín, a ṁáiġistreás.”

Do stad sé, feaċaint cad déarfaḋ sise, aċt níor laḃair sí focal.

“Anois, a ṁáiġistreás, cá ḃfuair sé na h-uḃla úd? Istiġ i d' gáirdín-se gan amras. Níl ag obair ann aċt an beirt. Do ġáirdneoir is é féin. Eatorra atá sé.”

“Ṫugas féin na h-uḃla úd do Ṡeaġán Ṫaiḋgín. Ġeall sé iad a ṫaḃairt do sna leanḃuiḋiḃ atá cois baile aige, agus go deiṁin duit is truaġ liom, is ró-ṫruaġ liom, náċ dóiḃ a ṫug sé iad, aċt iad a ċur i ḃfolaċ do féin.”

"Is maiṫ an scéal, a ṁáiġistreás," ar seisean ag tarraċ siar, "náċ aṁlaiḋ a ġoid sé iad."

"Ó! is maiṫ," ar sise, "aċt níl ann aċt san."

Ní raiḃ sí ró-ḃuiḋeaċ de'n stioḃard. Dob' ḟearr léi gan an scéal a ċlos. Dob' ḟearr léi ná béaḋ ḟios aici gur ċuir Seaġán na h-uḃla i ḃfolaċ do féin. Níor ṁaiṫ léi an buaċaill a ḋaoraḋ, "aċt cad ab áil leis na h-uḃla a ċur i ḃfolaċ 'sa ċoca muran aṁlaiḋ a ḃí sé ceapaiṫe ar iad a ċoimeád do féin," ar sise na haigne féin.

Níor leig an ṁáiġistreás uirṫi le Seaġán gur ċual-aiḋ sí éin-ní, aċt ḃí sí ag faireaḋ air, féaċaint cad a ḋéanfaḋ sé agus gan an máilín aige le tabairt tar n-ais ċúiċi.

Lár na ḃáireaċ, agus Seaġán ag dul ag obair, do ḃuail sé i dtreo an ċoca ċun an ṁáilín a ḃreiṫ leis. D'ḟéaċ sé timċeall air agus é i n-aice an ċoca, le h-eagla go mbéaḋ éin-ne ag féaċaint air agus go ndéanfaiḋís na h-uḃla a ġoid. Ċuir sé a láṁ isteaċ 'sa ċoca. Ní raiḃ mála 'ná uball ann. Do ḋruid sé amaċ ó'n gcoca, féaċaint arḃ é an coca ceart a ḃí aige. Dob é. D'aiṫin sé an súgán gur ṫug sé an fáscaḋ ḋó. Do ċuardaiġ sé na cocaí eile; aċt dá mbéaḋ sé ag cuardaċ ó ṡin ní ḃéaḋ an máilín 'ná na h-uḃla le faġáil aige. Má ḃí náire air tráṫnóna 'ndé, ḃí náire agus buaḋairt agus ceannfé air anois.

"Cad a ḋéanfad anois?" ar seisean leis féin. "Ba ċuma liom cá ngeoḃaḋ na h-uḃla dá mbéaḋ an mála agam, aċt níl aon ḃreiṫ agam ar é ḋ'ḟaġáil. Ní ḟeadar ar talaṁ a' doṁain cad is fearra dom a ḋéanaṁ. Ní cuiṁin liom, aṁṫaċ, go ndubairt an ṁáiġistreás liom an mála a ḃreiṫ aḃaile ċuiċi. B'féidir guraḃ aṁlaiḋ nár ṫeastuiġ sé uaiṫi arís i

n-aon ċor. Má ṫeastuiġeann sé uaiṫi, is má ċuireann sí a tuairisc orm-sa, 'neósfad an scéal ar fad dí."

Ní ḟeaca Seaġán an ṁáiġistreás go ceann cúpla lá nó trí. Dob' ḟearr leis gan í ḋ'ḟeiscint, le heagla go mbéaḋ sí ag cur tuairisc an ṁáilín air. An ċéad uair a ṫáinig sí isteaċ ċuca 'sa ġáirdín, sé rud a rug isteaċ í 'ná ċun a ráḋ leis an ngáirdneoir go mbéaḋ daoine uaisle anoir ó Ċille Áirne 'sa tiġ aici an tseaċtṁain a ḃí ċuġainn, is go mba ṁaiṫ léi an gáirdín a ḃeiṫ go deas agus go slaċtṁar, mar go raiḃ ḟios aici ainm ṁór a ḃeiṫ ar ġáirdín na Bán-Ċluanaċ imeasc uasal Ċill Áirne.

"Anois," ar sise, "fágaim fúiḃ féin an obair a ḋéanaṁ, aċt má ṫeastuiġeann fear eile uait ġeoḃair é."

"Níl aon ġáḋ leis, a ṁáiġistreás," ar seisean; "déanfaḋ-sa agus Seaġán an obair. Ní ḃéimís aċt ag caiteaṁ aimsire le fear oibre a ṫiucfaḋ isteaċ anois, ag faireaḋ air, le heagla go ndéanfaḋ sé díoġḃáil."

"Tá go maiṫ," ars' an ṁáiġistreás.

"Ḃí Seaġán ċoṁ gnóṫaċ ar feaḋ na seaċtṁaine úd gur imṫiġ cuiṁne an ṁáilín as a ċeann náċ mór.

Ṫáinig na h-uaisle ó Ċill Áirne—bean uasal agus a h-ingean. Ṫángadar féin agus an ṁáiġistreás lá ag féaċaint an ġáirdín. Dob ḟuirist ḋ'aiṫint go raiḃ iongnaḋ orta-san, agus áṫas ar an ṁáiġistreás. Ċeap Seaġán gur aiṫin sé an ḃean uasal óg, agus í ag teaċt isteaċ ar an ngeata, aċt ní raiḃ sé lán-deiṁniṫeaċ céarḃ í féin ċun gur laḃair sí. Ḃí fios aige annsan gurḃ í bean uasal na gruaige breáġ buiḋe í. Ní ḟeaca sé in aon ḃall í ó an lá a ṫáinig sí féin agus an t-ógánaċ uasal ċun na scoile an lá úd tar éis lae an ḟiaḋaiġ.

Is aṁlaiḋ a ṫáinig sí anoir ag fágaint slán ag muinntir an tiġe ṁóir. Ḃí sí ag dul anonn go hAmeiricá, agus a máṫair le na cois i gceann seaċtṁaine, ċun Púncáin a ṗósaḋ. Fear ana-ḟaiḋbir abeaḋ an Púncán so. Dob' úd é scéala a fuair Seaġán ó ċailíní an tiġe; is tá ḟios ag an saoġal mór gur acasan a ḃíonn an ḟírinne i gcoṁnuiḋe.

I dtaoḃ na mná uaisle, ní raiḃ sí atruiġte puinn, aċt go mba ḃreáġṫa, is go mba ḋaṫaṁla, is go mba ḃanaṁla í anois 'ná an lá úd an ḟiaḋaiġ. Ba ḋóiġ le Seaġán ná feaca sé riaṁ óigbean ba ḃreáġṫa, ba ḋaṫaṁla, ba ḃanaṁla ná í. Ḃí searḃus air do ráḋ is go bpósfaḋ sí Púncán. Ba ḃeag é meas Ṡeaġáin ar na Púncánaiḃ a taġaḋ anall ó Aimeiricá agus tuin ar a gcainnt, i dtreó is go mba ḋóiġ leat gurab aṁlaiḋ a ḃíoḋ cleite sáitte 'n-a sróin, mar a ḃéaḋ i gcirc ġuir. Ċeap sé dá bpósfaḋ sí éin-ne gurab é an marcaċ uasal a ḃí ċoṁ cúramaċ 'n-a taoḃ lá an ḟiaḋaiġ, is a ṫáinig le n-a cois go dtí scoil an Ċuileannaiġ an lá n-a ḋiaiḋ, a ḃéaḋ mar roġa aici tar fearaiḃ an doṁain—aċt Púncán meigeallaċ, caoċ-ṡrónaċ a ṗósaḋ—preit!!

“Ṡaoilear ná pósfaḋ sí a leiṫéid dá mbéaḋ saiḋḃreas an doṁain aige,” arsa Seaġán, is é ag aiṫris an scéil dom-sa.

XVIII.

"Is mór taiḋḃreaċ iad aḋarca na mbó ṫar lear."

Do ḃí Seaġán Ṫaiḋgín isteaċ 's amaċ le trí bliaḋna ag obair ar an mḂán-Ċluain, agus a ḋeiċ scillinge 'sa t-seaċtṁain aige, fliuċ is tirim, agus gan lá briste aige ó Ṡaṁain go Bealtaine 'ná ó Ḃealtaine go Saṁain. Is 'mḋó cor a ċuireann an saoġal de i dtrí mbliaḋnaiḃ.

Ḃí na daoine óga ag imṫeaċt go h-Ameiricá. Ṫagaḋ scéala ó ċuid aca, agus cuid aca ná tagaḋ aon scéala uaṫa. Na daoine go dtagaḋ scéala uaṫa ṫugaidís árd-ṁolaḋ do'n áit ṫall. Ḃíoḋ páġ mór aca, agus ana-ḟaoġal ar fad. Is beag duine go mbíoḋ aon scéala ag teaċt uaiḋ ná cuireaḋ píntiúr airgid aḃaile um Noḋlaig, nó i gcóir cíos na Bealtaine, nó i gcóir cíos na Saṁna. Na daoine boċta a ḃí ag straċaḋ leis an saoġal i ḃfus, ba ṁaiṫ leó ḃeiṫ ṫall, i n-áit 'na mbéaḋ beaṫa duine uasail aca.

Ó lár an earraiġ go deire an t-saṁraiḋ agus amaċ 's an ḃfóġṁar, ba ṁór an seó a mbíoḋ de ḋaoiniḃ ag imṫeaċt ó Ċill Áirne ar an gcéad dtraen ar maidin roim go Corcaiġ, agus ó Ċorcaiġ amaċ go h-Ameiricá. D'imṫiġ a lán aca so a ḃí ar scoil liom ḟéin is le Seaġán Ṫaiḋgín. Ḃí Diarmaid Óg ṫall bliaḋain go leiṫ. Ḃéaḋ mac Ṡéamuis a Ċárrṫaiġ ṫall an ḃliaḋain slán ar ṫeaċt na Bealtaine. Ḃí mac is ingean le Micil a' Ċnuic ṫall le breis is dá ḃliaḋain. Ċuir an Cárrṫaċ óg dá ṗúnt ċun a ṁáṫar ċun cíos na Saṁna a ḋíol. Dúḃairt sé go raiḃ súil aige fiaċa an tae a ċur ċúiċi i gcóir na Noḋlag mura mbéaḋ go raiḃ obair ana-ġann orṫa ṫall riṫ an ġeiṁriḋ, aċt le congnaṁ Dé, ċuirfeaḋ sé áḋḃar éigin ag triall airṫi ar ṫeaċt

na Bealtaine. Ċuir mac Ṁicil a' Ċnuic fiaċa an tobac ċuige, agus fuair bean Ṁicil áḋḃar gúna ó na h-ingin. Ní raiḃ aon scéala ó Ḋiarmaid Óg, aċt an méid a ḃí i leitir ó Ṁac Ṫaiḋg Ḃric, agus ba ḃeag dá ṫuairisc a ḃí 'sa leitir úd, aċt go raiḃ sé ṫall is go mb'ḟearr leis ḃeiṫ 'sa ḃaile.

Ṫug Seaġán an méid seo fé ndeara. An té ḃíoḋ ṫall, agus a ċuirfeaḋ cúpla púnt nó trí aḃaile i rit na bliaḋna, ḃíoḋ árd-ṁeas air; aċt dá mba sa ḃaile ḃéaḋ sé agus a ṗáġ go léir, aċt luaċ an tobac, a ṫaḃairt dá aṫair nó dá ṁáṫair ní ḃéaḋ éin-ne dá ṁolaḋ na 'ġá raḋ gur ṁaiṫ an mac é. An dá ṗúnt úd a ċuir an Cárrtaċ óg aḃaile, ḃí fios ag an bparróiste é. Níor ċaiṫ Seaġán féin réal 'sa treaċtṁain dá ṗáiġ, aċt níor ċualatar riaṁ a aṫair ag maoiḋeaṁ as.

Ḃí bean uasal na Bán-Ċluanaċ ag dul ċun coṁnuiḋṫe suas go Baile Áṫa Cliaṫ, d'ḟonn scoluiḋeaċt oireaṁnaċ a soláṫar dá clainn. Ḃí an Ḃán-Ċluain tógṫa ag duine uasal anall ó Ṡasana. Fear a beaḋ é a ṫagaḋ anall gaċ samraḋ ag iascaireaċt ar an Leaṁain. Ní feidir sé fós an mbéaḋ a ġáirdneoir féin ag teaċt anall leis. Ḃí seisean sásta go leór ar ṫeaċt, aċt ḃí eagla ar a ṁnaoi teaċt go hÉirinn. Ċualaiḋ sise go raiḃ muinntear na hÉireann ana-ḟiaḋain, ana-ṁí-ċuiḃeasaċ ar fad; go mbíoḋ na leanḃaiḋe ag siuḃal na mbóiṫre gan ḃróg gan stoca; go gcuirtí na prátaí ar an mbórd agus gan na croicinn a baint ḋíob; ná raiḃ de ġnó ná d'obair aca gaċ lá Domnaiġ aċt ag imirt ḃáire, agus ag rinnceaḋ; is nár ḃḟearr leó gnó aḃéaḋ aca astoiḋċe ná ag caiṫeaṁ piléar le Sasanaiġ.

Sul ar imṫiġ an Ṁáiġistreás go Baile Áṫa Cliaṫ, ċuaiḋ Seaġán Ṫaiḋgín ċúiċi ar lorg teistiméireaċta.

"Ġeoḃair an teistiméireaċt," ar sise. "Tá sí tuillte agat i dtaoḃ aire maiṫ a ṫaḃairt do d'ġnó, agus i dtaoḃ do ċod' oibre a ḋéanaṁ go slaċtṁar cruinn. Ba ṁaiṫ liom, dá mb'ḟéidir liom é, teistiméireaċt ní b'ḟeárr a ṫaḃairt duit."

"Agus cad a deirear ort, a ṁáiġistreás, do ráḋ is ná féadfá a leiṫéid siúd de ṫeistiméireaċt a ṫaḃairt dom anois?"

"Níor ḋeinis puinn aċt na h-uḃla a tugas duit trí bliaḋna ó sin a ċur i bfolaċ duit féin i n-ionad iad a ṫaḃairt do leanḃuiḋiḃ an baile," ars' an máiġistreás.

Do ḋearg ar Ṡeaġán, aċt ní le feirg.

"Neósfaiḋ mé an scéal ar fad duit, a ṁáiġistreás."

D'innis sé an scéal tríd síos dí.

"Táim lán t-sásta," ar sise.

"Anois, a ṁáiġistreás, an miste ḋom an méid seo de ḋánaiḋeaċt a ḋéanaṁ ort? Cé innis scéal na n-úḃall duit?"

"An stíoḃard."

"Go maiṫiḋ Dia a peacaiḋe ḋó. Is air a ḃí an galar Úna, cúram gan ċion."

"Ḃí eagla air gurab aṁlaiḋ do ġoidis na h-uḃla."

"Sás a ḋéanta a ċuiṁniġ air," arsa Seaġán.

Fuair Seáġan a teistiméireaċt, agus ba ró-ṁaiṫ an teistiméireaċt í.

Ḃí muinntear na Bán Ċluanaċ 'n-a gcoṁnuiḋe i mBaile Aṫa Cliaṫ.

Níor ṫáiniġ an duine uasal ó Ṡasana fós. Ḃéaḋ an gáirdneoir ag dul soir go Muc Ros ar ṫeaċt na Bealtaine. Ní raiḃ aon obair do Ṡeaġáin ar an mBán-Ċluain.

"Raġad go h-Aimeiricá," ar seisean oiḋċe le n-aṫair. "Níl aon obair le fáġail agam annso. Ġeoḃad obair tall, le congnaṁ Dé."

"Is dóċa ná fuil leiġeas air, a Ṡeaġáin, a laoiġ, aċt dob' ḟearr liom 'sa ḃaile tú ċun mo ṡean-ċnáṁa a ṡíneaḋ 'san uaiġ," arsa Taiḋgín.

"Táimíd boḋar agat féin agus an uaiġ, a aṫair," arsa Seaġán, mar ḋ'eaḋ is go raiḃ fearg air.

"'S dó, a Ṡeaġáin, táim-se ag tuitim i n-aois. Nílim ċoṁ lúṫṁar láidir is ḃíos. Táid na dataċa im' ċnáṁaiḃ, agus nuair is toil le Dia an bás a ċur ag triall orm ní ḃeiḋ aon doiċeall orm roimis."

"Is fada uait fós é, le congnaṁ Dé is Ṁuire."

"B'ḟéidir sin, a Ṡeaġáin, aċt cuirim-se mo toil le toil Dé."

Ḃí gaċ aon ní socair ag Seaġán Ṫaiḋgín ċun dul go hAimeiricá, is é ag feiṫeaṁ le scéala d'ḟáġail ó ṁuinntir na luinge. Ṫáinig scéala ċuige go mbéaḋ an long i gCóiḃ Ċorcaiġe i ndeire na seaċtṁaine. Ċaiṫ Seaġán na laeṫeanta a ḃí anois aige ag fágaint slán agá ċoṁarsanaiḃ. Ṫáinig sé ċuġainne. Ḃíomar go léir, óg is críonna, ana-ċeanaṁail air, is do ḃí uaigneas ar gaċ éinne 'sa tiġ 'n-a ḋiaiḋ. Ṫug mo ṁáṫair smut de ċoinneal ċoisreacan dó ċun cur 'na ḃosca, is d'ḟuaiġ sí smuitín eile laistiġ dá ḃeirt.

"Dá mbéaḋ do ṁáṫair féin beo," ar sise, "do ḋéanfaḋ sí an méid seo ḋuit, a Ṡeaġáin."

"Go ḃfáġaiḋ Dia do sláinte agat," ar seisean.

Ḃéaḋ Seaġán ag dul go Corcaiġ ar maidin Diar-daoin. Ḃailiġ muinntear an ḃaile ar fad i dtiġ Ṫaiḋgín astoiḋċe Dé Céadaoin'. Daoine óga ab' eaḋ an cuid ba ṁó aca. Ḃíos féin is mo ḋeirḃṡiúr ann. Ḃí m'aṫair ann, aċt ḃí sé deireannaċ 'san oiḋċe nuair a ṫáinig seisean.

Ḃí Léan Ṫaiḋgín is mo ḋeirḃṡiúr go gnóṫaċ ag cur gaċ aon ní isteaċ i mbosca Ṡeaġáin. Ní raiḃ de ġnó agam féin i dtosaċ na hoiḋċe aċt ag dul ar lorg

caṫaoireaċ i dtiġtiḃ na gcomarsan i gcóir na ndaoine aosta. Ċaiṫ na garsúin agus na gearra-ċailí a ḃeiṫ sásta le fód móna mar ṡuiḋeaċán, nó suiḋe ar an úrlár. Na cailíní óga agus na buaċaillí óga, ḃí cuid aca 'n-a suiḋe, triúr nó ceaṫrar aca, ar ċórṫa, cuid aca agus caṫaoir nó stóilín idir ḃeirt aca, agus mór-ċuid aca 'n-a seasaṁ.

Do ḃí Peig na n-Uḃ ann is í na suiḋe ar ṡuíḋirtín 'sa ċúinne, cois na teineaḋ, agus sean-Ṡeaġán Ua Séaġa ar a h-aġaiḋ anonn ar an dtaoḃ eile. Ḃí Taiḋgín go cúramaċ ag iarraiḋ sliġe d'ḟaġáil dóiḃ go léir, agus Seaġan féin ag dul ó ḋuine go duine aca, agus "Cogar a leiṫ, a Ṡeaġáin," ag gaċ duine aca leis.

Is beag má ḃí éin-ne ann gan duine éigin leis ṫall. Ba ċuma cá mbeidís ṫall do ċeap na daoine 'sa mbaile ná raiḃ ag Seaġán le déanaṁ aċt bualaḋ isteaċ ċúċa agus seanċas a ḃeiṫ aige leo, díreaċ mar a ḋéanfaḋ sé i bfus le muinntir an Leasa, is le muinntir an Ċnuic, agus le muinntir an Scairte.

Ḃí mac le Peig na n-Uḃ ṫall leis na bliaḋantaiḃ, is gan scéala uaiḋ. Ċuir sise Seaġán fé ġeasaiḃ troma, scéala a ċur ċúiċi i dtaoḃ a mic. Ní brón ná uaigneas a ḃí ar na buaċaillíḃ óga, 'ná ar na cailíníḃ óga, aċt iad ag cur tré ċéile cé ḃéaḋ ag dul anonn i mbliaḋna, caṫoin a ḃeidís féin ag dul anonn, nó a' raiḃ éin-ne ṫall a ċuirfeaḋ fios anall orta.

I gceann tamaill do ṫáinig laguġaḋ ar an siosma cainnte a ḃí aca. Do ṫairng Doṁnall Ua Bruiġin trúmpa amaċ as a póca. Do ṫairng sé ċuige an tarna ceann, agus do ċrom ar iad do seinim. Níor ḃfada go raiḃ ceaṫrar ar an úrlár ag rinnceaḋ. Nuair do ḃíodar-san corṫa do ṡeas ceaṫrar eile amaċ, agus mar sin dóiḃ cun go raiḃ tinneas i lúidíniḃ Ḋoṁnaill ó ḃeiṫ ag bualaḋ an dá ṫrúmpa.

"B'ḟéidir anois," arsa duine de sna rinnceoiríḃ, "go mbéaḋ aṁrán againn."

Ḃí fios aca go maiṫ go raiḃ guṫ ana-ḃinn ag Taiḋgín. Is minic do ċualadar é ag casaḋ "Túirín a' Ċéim," agus "Bean an Ḟir Ruaiḋ."

"Taḃair dúinn 'Bean an Ḟir Ruaiḋ,'" arsa m'aṫair leis. Ċeap m'aṫair, is dóċa, go n-árdóċaḋ an t-aṁrán cuid de'n ḃrón dá ċroiḋe. Ḃí Taiḋgín 'n-a ṡuiḋe ar ċaṫaoir is é ag féaċaint isteaċ 'sa teiniḋ. Ar tosnuġaḋ ar aṁrán dó, ḃí iarraċt de ċriṫeán 'n-a ġuṫ, aċt nuair do ċas sé—

"Cad é an ṁaiteas dom féin
Dá ndéanfainn muileann ar sruṫ,
Cad é an ṁaiteas dom féin
Dá ndéanfainn caisleán ar ċnoc,
Cad é an ṁaiteas dom féin
Dá dtaoscfainn an ḟairrge suas,
Is gur ċailleas an séirín
Do ḃréagfaḋ bean an Ḟir Ruaiḋ."

is ró-ḃeag a ċuirfeaḋ a raiḃ istig ag gol. Ṫuig gaċ éin-ne náċ ar "Ḃean an Ḟir Ruaiḋ" 'ná ar éin-ne a ḃain léi a ḃí Taiḋgín ag cuiṁneaṁ, aċt ar a ṁac féin agus ar an ḃfairrge a ḃéaḋ eatorra i gcionn seaċtṁaine.

An capall agus an trucaill seo againne a ḃéaḋ ag dul go Cilláirne le Seaġán ar maidin. Ċuir m'aṫair mise aḃaile ċun greas codlata a beiṫ agam i gcóir na maidine.

Ḃíomar go léir 'n-ár suiḋe ar an gcéad solas, agus an capall gléasta ag m'aṫair. Do ceanglaḋ bosca Ṡeaġáin istiġ i lár na trucailleaċ. D'ḟág sé slán ag muinntir an baile. Ḃíodar go léir amuiġ ag ceann an tiġe, agus gaċ duine aca ag cur a ḃeannaċt go

dúṫraċtaċ le Seaġán. Díreaċ agus sinn ag bogaḋ ċun siúḃail ṫáinig Peig na n-Uḃ amaċ agus boidéal uisce coisreacan aici. Do ċroiṫ sí cuid de'n uisce coisreacan orrainn.

"Go n-éirġe do ṫuras leat, a Ṡeaġáin," ar sise, "agus ná dearmad scéala a ċur ċuġam nuair a ċasfar mo ġarsún-sa ort."

Do rugamair ar trucaillíḃ eile ag Leaba-na-Bó, agus ag Droiċead na Leaṁna, agus ag Binn Uisce, i dtreó is go raiḃ soċraid mór againn ag déanaṁ ar Ċill Áirne. Ḃíomar tamall maiṫ ag feiṫeaṁ ar an dtraen. Ċualamair ag teaċt í. Ḃuail sí soir fé'n nDroiċead mar a ḃéaḋ sí ag dul uainn, ar dtúis. Do stad sí, agus d'ḟill sí ṫar n-ais ċuġainne go réiḋ. Is aṁlaiḋ a ṡleaṁnuiġ sí isteaċ le hais an árdáin. Ní dóċa go raiḃ duine ar an árdán gan a ċroiḋe ag bualaḋ agus an traen ag éaluġaḋ a leiṫ ċuġainn tré ṡúil an droiċid.

"Ḃa ḋóiġ leat," arsa mise le Seaġán, "gur piast mór í."

"Agus cad eile í aċt piast atá ag sloigeaḋ ár ndaoine uainn leis na bliaḋantaiḃ," arsa sagart a ḃí 'n-a ṡeasaṁ i n-aice liom.

Do ḃí gaċ éin-ne anois ag brúṫ isteaċ ar an dtraen, cuid aca ag gol, cuid aca ag taḃairt iarraċt ar ġáiriḋe, is é teipiṫe glan orṫa aon ġáire a ḋéanaṁ. Ḃa ġiorra ḋóiḃ go mór an gol 'ná an gáire.

Do ḃuail giolla na traenaċ a clog. Ċrom na mná ar gol. D'ḟág Seaġán a ṡlán ag gaċ nduine againn. Ḃí Léan ag gol go fuiġeaċ. Ḃí Taiḋgín féin 'n-a ṡeasaṁ i n-aice na traenaċ agus an doras ar oscailt. Do leig an traen fead aisti. Do rug Taiḋgín barróg ar a ṁac. Ní ḟéadfaḋ sé a ráḋ aċt, "A Ṡeaġáin! a Ṡeaġáin!! a Ṡeaġáin!!!" Do léim Seaġán isteaċ

'sa traen; agus mara mbéaḋ gur rug m'aṫair ar Ṫaiḋgín do tuitfeaḋ sé. Ní miste a ráḋ ná go raiḃ uaigneas orrainn ag teaċt aḃaile. Agus nuair do ċuireas-sa an t-uaigneas ḋíom sé is mó a ċuir ag maċtnaṁ mé 'ná an rud aduḃairt an sagart i dtaoḃ na traenaċ: "Cad eile í aċt piast?"

XIX:

"S is fearr 'ná an tír seo
Diṫ gaċ sléiḃe ann—
Bán-ċnuic Éireann Ó."

I gceann trí seaċtṁaine táinig scéala ó Ṡeaġán Ṫaiḋgín. Duḃairt sé ná raiḃ aon ḃreoiḋteaċt fairrge air ag dul anonn dó, go raiḃ sé go maiṫ 'n-a ṡláinte, is go raiḃ súil aige le h-obair d'ḟáġail i gceann cúpla lá.

D'ḟágas féin an baile i dtosaċ a tsaṁraiḋ ċun dul ar scoil i gCorcaiġ, agus is beag de m' ṡaoġal a ċaiṫeas 'sa ḃaile, Cois Leaṁna, ó ṡin. I ndeire an tsaṁraiḋ fuaireas leitir ó Ṡeaġán :—

" Ní caṫair mar a tuairisc an áit seo. Ḃíos seaċtṁain ar lorg oibre tar éis teaċt annso. Ba ḋeacair mé a ṡásaṁ i dtosaċ na seaċtṁaine, aċt i ndeire na seaċtṁaine ḃíos sásta go leór mo scuab a láiṁsiuġaḋ agus dul ag glanaḋ na sráide. Táim anois le seaċt seaċtṁaine ag obair ar na bóiṫriḃ ar imeall na caṫraċ, is ní hobair go dtí san. Ní mar a ċéile na bóiṫre annso agus na bóiṫre 'sa ḃaile, is ní mar a ċéile ḃeiṫ ag obair annso is ḃeiṫ ag obair 'sa ḃaile. Lasmuiġ de'n ċaṫair is mar a ċéile iad agus an bóṫar atá ag dul isteaċ ar Ṗortaċ an Ġaorṫaiḋ. Ḃíd 'n-a bpluda sa ġeiṁreaḋ agus na luaiṫreán 'sa tsaṁraḋ. Obair

ana-ṫrom iseaḋ an obair seo na mbóiṫre. Níl aon trínseaḋ ar an gcinnḟearainn annso mar a bíoḋ 'sa ḃaile againn ag sábáilt an féir, aċt do ċeann fút ó ṁaidin go hoiḋċe. Is beag má bíonn cead agat labairt leis an ḃfear oibre is giorra ḋuit, agus dá labarṫá féin leis, b'féidir ná tuigfeaḋ sé tú.

"Do b'ḟearr liom 'ná rud maiṫ dá mbeinn ar Port-Ṗoll-na-Feiṫe anois. Ní ḃeinn i ḃfad ag baint díom agus ag preabaḋ isteaċ.

"Tá daoine annso ar Éirinn, agus dob ḟearr leo ḃeiṫ sa ḃaile, mara mbéaḋ de ḟliġe ḃeaṫaḋ aca aċt ag bailiuġaḋ na gceirteaċ. Tá cuid eile, agus do raġaidís aḃaile i mbáireaċ dá leigfeaḋ an náire ḋóiḃ é.

"Ba ṁaiṫ liom féin a ḃeiṫ amuiġ fé an dtuaiṫ dá ḃfaiġinn obair ann, aċt is leisc liom bogaḋ le heagla ná béaḋ agam aċt turas in aistear. Ní hionann dul amaċ fe'n dtuaiṫ 'sa ḋúṫaiġ seo agus gaḃáil an bóṫar ó ṫuaiḋ ċun Tráiġlí, mar a ḋéinid na spailpíní ag dul ag clúdaċ lastuaiḋ, i lár an earraiġ.

"Níor ṁaiṫ liom go mbéaḋ fios ag m'aṫair 'ná ag Léan an méid seo. Ní fearra ḋóiḃ fios a ḃeiṫ aca. Tá ḟios agam go ḃfuil uaigneas orṫa. Ní beag ḋóiḃ an t-uaigneas, agus gan buaḋairt a ḃeiṫ orṫa i dteannta an uaignis."

Seaċtṁain roiṁ Lá Aonaiġ a' Ṗhuic fuair Taiḋgín dá ṗúnt ó Ṡeaġán, agus leitir 'ġá ráḋ leis féirín a ṫaḃairt do Léan i gcóir an aonaiġ.

Ċuir so ana-áṫas ar Ṫaiḋgín. Níorḃ é an t-airgead a ḃí uaiḋ, aċt go mbéaḋ sé le ráḋ aige, leis na comarsanaiḃ ag an aifreann Dé Doṁnaiġ, gur ċuir a ṁac airgead aḃaile ċuige.

Um Ṡaṁain agus mé i gCorcaiġ fuaireas leitir eile ó Ṡeaġán. Ar seisean :—

"Táim-se anois ag obair istiġ sa caṫair. Táṫar

ag déanaṁ díog ṁóir tré lár na caṫraċ, agus meiṫeall ṁór againn i mbun na h-oibre. Is minic mise, is mo ċeann fúm, ag maċtnaṁ ar an obair atá ar siubal 'sa baile aca.

"Tá ḟios agam go ḃfuilid anois ag baint na prátaí ṫuas i bPáirc a' Leasa.

"Níor ḃlaiseas práta fóġanta ó ḟágas an baile. Ḃíonn blas na gréine orṫa, nó blas na gaoiṫe, agus is cuma ciaca .

"Dob ḟearr liom ná páġ seaċtṁaine a ḃeiṫ 'sa ċistin seo agaiḃse 'sa ḃaile, agus na fir oibre ag suiḋe ċun dinnéir. 'Sé déarfaḋ do ṁáṫair liom 'Suiḋ anall ċun an ḃúird, a Ṡeaġáin.' Geallaim-se ḋuit ná h-iarrfainn-se puinn taṫaint. Ḃéaḋ cárnán de ṗrátaiḃ plúraċa, deaġ-ḃlasta ar m'aġaiḋ amaċ ar an mbord—agus an bainne!—Ní ḃíonn a leiṫéid annso in aon ċor.

"Do casaḋ Diarmuid Óg orm an lá fé ḋeire. Tá sé mar ġiolla ar ċapall is trucaill, ag bailiuġaḋ salaċar na sráide. Is maiṫ atá ḟios agat-sa gur ró-ḃeag d'obair a tuit le Diarmuid 'sa ḃaile. Tá sé ag obair annso, is nára maiṫ aige. Fuaireas tuairisc ṁic Ṗeig na n-Ub. Ḃí ag eirġe go maiṫ leis ar dtúis tar éis teaċt anall. I gceann tamaill do luiġ sé ar ól. 'Sé an áit 'na ḃfuil sé anois 'ná i dtiġ na ngealt. Níl ḟios agá ṁáṫair cá ḃfuil sé. Ní fearra ḋí fios a ḃeiṫ aici.

"Dá mbéaḋ ḟios aca annso i gceart cad as dó, do ċuirfidís abaile é, i sliġe is ná béaḋ a ċostas orṫa annso. Deirim-se leat ná fuil aon ḟéiṫ bog sa Ṗuncán. Ḃeiḋ a ċuid féin aige, agus cuid an fir ṫall má ḟaġann sé greim air.

"Tá an sláinte go maiṫ agam, molaḋ le Dia, aċt ní maiṫ liom an obair seo na sráide."

XX.

Do ċaiṫ Seaġán deire an ḟóġṁair agus cuid de'n ġeiṁreaḋ ag obair 'sa ċaṫair, ag déanaṁ na díoga úd. Lá dá raiḃ sé ag obair le n-a ṗiocóid, do ṫuit cnapán cloiċe anuas de ṫaoḃ na díoga ar a ċois. Fuair a ċos ana-ḋroċ-ḃruġaḋ ar fad. Do leonaḋ a alt; do bruġaḋ a ċos istiġ 'n-a ḃróig, agus do sgríobaḋ an ḟeoil anuas dá lurgain.

Do cuireaḋ isteaċ in óspidéal é. Is ann a ċaiṫ sé an Nodlaig. Ḃí eagla ar na doċtúiriḃ ar dtúis go gcaiṫfidís an ċos a ḃaint de Ṡeaġán, agus an droċ-ġortuġaḋ a fuair sí; aċt ní raiḃ braon fola i ḃféiṫeaċaiḃ Ṡeaġáin aċt an braon folláin, agus do ċneasaiġ an ċos i ḃfad níos túisce 'ná mar a ċeapadar.

Ḃí Seaġán boċt go troma-ċroiḋeaċ ar feaḋ seaċtṁaine, agus a ċos ana-ṫinn ar fad. Ní raiḃ ḋá uair a ċluig codlata aige aon oiḋċe, aċt é ag únfairt 'sa leabaiḋ, a ċos tinn croċta i n-áirde leaṫ-ṫroiġ os cionn na leaptan, agus gan neart aige í a ċorruiġe. Ḃéaḋ an sgéal i ḃfad ní ba ṁeasa aige muna mbéaḋ doċtúir óg a ḃí ar ḋoċtúiriḃ an óspidéil. Corcuiġeaċ a b'eaḋ é, agus dá mba dearḃráṫair dó Seaġán ní ḟéadfaḋ sé a ḃeiṫ níos cúramaiġe 'n-a ṫaoḃ ná mar a ḃí sé.

I gceann mí fuair Seaġán cead suiḋe ar ċaṫaoir, agus a ċos tinn aige ar ṡuiḋistín; agus i gceann seaċtṁaine eile ṫugadar maide croise ḋó, i dtreó is go ḃféadfaḋ sé beagán siuḃlóide a ḋéanaṁ, aċt gan luiġe ar an gcois ḃacaiġ.

Lá, agus Seaġán 'n-a ṡuiḋe 'sa ċaṫaoir, ṫáinig an doċtúir óg isteaċ agus duine uasal le n-a ċois.

Níor ċuir Seaġan aon t-suím ionnta. Ba ṁinic do ṫagaḋ daoine isteaċ ag féaċaint an óispidéil, agus an doċtúir óg mar ṫreóruiḋe orta. Ag féaċaint amaċ ar an ḃfuinneóig a ḃí Seaġán, is é ag maċtnaṁ ar cad a ḋéanfaḋ sé agus a ċos slán aige arís.

"Canos tá an ċos ḃacaċ indiu?" ars an doċtúir óg le Seaġán.

"Ó, tá sí ag dul i ḃfeaḃas go mór, a ḋoċtúir. Bogaim na méireanna anois, is ní ġortuiġeann an bogaḋ mé," arsa Seaġán.

"Náċ sin é aduḃart leat seaċtṁain ó soin. Seaċain is ná cuir fút go fóill í."

"Ní baoġal dom san a ḋéanaṁ. Tá sí ró-lag."

"Bíoḋ foiḋne agat. Aċt cogar, náċ ó Ċill Áirne ṫusa, a Ṡeaġáin."

"Níor ḃfada uaiḋ mé, dá mbéinn 'sa ḃaile, a ḋoċtúir."

"An fada ḋuit sa ḋúṫaiġ seo?" ar san duine uasal.

"Nílim aċt trí ráiṫe ann, a ḋuine uasail"

"Is dóċa go mb'fearr leat ḃeiṫ sa ḃaile."

"Ṁaise, go deiṁin dob fearr liom, a ḋuine uasail."

"Agus cad is ainm duit?"

"Seaġán Ua Murṫaile is ainm dom, aċt sé Seaġán Ṫaiḋgín a ḃíoḋ mar ainm 'sa ḃaile orm. Taiḋgín is ainm do m'aṫair."

"Seaġán Ṫaiḋgín—Seaġán Ṫaiḋgín!" ars an duine uasal. "Ní ó ṗarróiste na Tuaṫa tú?"

"Seaḋ, ṁaise. Is ann a rugaṁ agus a tógaṁ mé, agus is truaġ ṁór liom náċ ann atáim anois," arsa Seaġán.

"Raḃais riaṁ ar scoil an Ċuileannaiġ?"

"Go deiṁin do ḃíos, aċt is baoġalaċ ná raiḃ ionnam aċt buaċaill díoṁaoin is mé ann."

“An cuiṁin leat lá fiaḋaiġ gur lean na scoláirí an fiaḋaċ?”

“Is ró-ṁaiṫ is cuiṁin liom é, a ḋuine uasail. Ḃíos féin ar na scoláiriḃ do lean an fiaḋaċ.”

“Agus tusa d'oscail an geata do'n ṁnaoi uasail gur imṫiġ a capall ċun reaṫa léi?”

“Is mé,” arsa Seaġán.

“Agus ná h-aiṫniġeann tú mise?” ars' an duine uasal, ag féaċaint idir an dá ṡúil ar Ṡeaġán.

“Go deiṁin, ní aiṫniġim.”

“Náċ cuiṁin leat mé ag teaċt go scoil an Ċuileannaiġ an lá tar éis lae an ḟiaḋaiġ?”

“Is ró-ṁaiṫ is cuiṁin liom ógánaċ uasal do ṫeaċt ag déanaṁ ár leiṫ-scéil leis an máiġistir mar ġeall ar lá an ḟiaḋaiġ. Agus an tusa an duine uasal úd?”

“Is mé.”

“Ní aiṫneó'in pioc díot,” arsa Seaġán.

Annsan d'innis an fear eile do'n doċtúir cad a dein Seaġán lá an ḟiaḋaiġ, agus conus a ṡábáil sé anam na mná uaisle, agus a capall ag imṫeaċt ar buile i dtreó an ġeata dúnta.

“Cad tá ceapaiṫe agat ar a ḋéanaṁ agus do ċos slán agat?” ar seisean le Seaġán.

“Ní ḟeadar, a ḋuine uasail. Dá ṡuaraiġe é an boṫán atá ag m'aṫair 'sa baile, ḃéaḋ sliġe agam ann dá mbeinn i nÉirinn, aċt annso ní ḟéadfainn dánaiḋeaċt a ḋéanaṁ ar éin-ne.”

“Is fíor ḋuit sin. Ní mar a céile iad, Éire agus an dúṫaiġ seo.”

“A ḋoċtúir,” ar seisean, “mbeiḋ sé i ḃfad istiġ annso?”

“Caiṫfiḋ sé fuireaċ annso trí seaċtṁaine eile, ar an gcuid is luġa ḋe, agus 'n-a ḋiaiḋ san níor ċeart dó aon obair a ḋéanaṁ go ceann mí nó sé seaċtṁaine,

aċt obair ana-éadtrom, obair ná luiġfeaḋ ar an gcois aige," ars an doċtúir óg.

"Nár ḃfearra ḋó gluaiseaċt siar liom-sa anois?"

"Sé an rud a d'oirfeaḋ ḋó, aċt nár ṁaiṫ liom é scaoileaḋ amaċ go ceann tamaillín eile, le heagla é ḃeiṫ ag luiġe ar an gcois. B'ḟéidir náċ ró-ḟuirist doċtúir d'ḟaġáil tiar annsúd agaiḃ-se," ars an doċ-túir óg, ag cur smuta gáire as.

"A' dtiucfair, a Ṡeaġáin?"

"Go deiṁin tiucfad a ḋuine uasail. Sé Dia féin a ṡeól isteaċ annso tú ċuġam," arsa Seaġán

An ḟaid is ḃí an t-óig-ḟear ag aiṫris scéil lae an ḟiaḋaiġ ḃí súil aige Seaġán tuairisc éigin d'ḟáġail ar an mnaoi uasail agus ar a pósaḋ.

"B'ḟéidir," ar seisean i n-aigne féin, "gur deirḃḟiúr ḋó í nó gur clann clainne iad é féin is í féin, aċt dá mbeaḋ ná cuirfeaḋ sé an méid sin i n-úil do'n doċtúir 'sa scéal."

Ḃí sé ar ḃarr teangan Ṡeaġáin ceist a ċur air, aċt go raiḃ scáṫ air éin-ní a ráḋ i dtaoḃ na hóig-ṁná os coṁair an doċtúra. Ṫáinig bean-ḟriteáilte isteaċ, is do laḃair i gcogar leis an ndoċtúir.

"Fan annso go fóill," ar seisean. "Ní ḃéad i ḃfad," agus é ag dul amaċ ar an ndorus.

Ní raiḃ aċt tamall ó ṡin agus do ṡaoil Seaġán dá mbéaḋ sé féin agus an fear óg leó féin ná béaḋ aon ċeist air laḃairt leis i dtaoḃ na mná uaisle a ḃí le na ċois an lá úd tar éis lae an ḟiaḋaiġ; aċt anois, ní ḟeidir sé canos a ṫiucfaḋ sé ar an scéal, 'ná canos an ceann a ḃaint de. 'Sa deire, ar seisean:

"Ċonnac an ḃean uasal úd trí bliaḋna ó ṡin."

"Canad?"

"Ṫíos ar an mBán Ċluain. Ċuala go raiḃ sí ag teaċt anall annso?"

"Agus cad ċuige?"

"Sé duḃairt cailíní na Bán-Ċluanaċ go raiḃ sí ceapaiṫe ar Ṗuncán a pósaḋ."

"B'ḟéidir sin."

"Ċeapas féin," arsa Seaġán, agus a ċeann sé, "da bpósaḋ sí éin-ne gur tusa a pósfaḋ sí."

"Ní fuirist na mná a ṫomas, a Ṡeaġáin. Ċím an doċtúir ag teaċt, agus tá sé i n-am agam-sa ḃeiṫ ag gluaiseaċt. Cuir-se scéala ċugam-sa," ar seisean, leis an ndoċtúir, "nuair a ḃeiḋ cead a ċos ag Seaġán."

"Cuirfead," ars' an doċtúir.

Ḃí aiṫreaċas ar Ṡeaġán gur laḃair sé i n-aon ċor. Ḃí sé ċoṁ dall is ḃí sé riaṁ i dtaoḃ imṫeaċta na mná óige, agus ċeap sé ná raiḃ an t-óg-fear ró-ḃuiḋeaċ dé.

"Doḃ' fearra dom mo ḃéal d'éisteaċt; náċ cuma ḋoṁ-sa cé pósfaḋ sí nó ná pósfaḋ."

Ḃí sé mí-ṡásta, is ní ḟéadfaḋ sé an ṁí-ṡástaċt a ċur dé agus a ḋíċeall a ḋéanaṁ.

XXI.

BAILE I BFAD SIAR.

Ḃí cos Ṡeaġáin ag dul i bfeabas i n-aġaiḋ an lae, agus i gcionn coigtiġis ċuir an doċtúir scéala siar go mbéaḋ Seaġán ag dul siar aṫruġaḋ mbáireaċ. Nuair do ṫáinig an lá ceapaiṫe duḃairt an doċtúir le Seaġán go mbéaḋ sé féin ag dul siar le n-a ċois.

Baile i bFad Siar a ṫug sé ar an áit. Ḃíodar tamall maiṫ ar an dtraen, aċt má ḃíodar is beag de ṫuirse ḃí ar Ṡeaġán. Ní ḃéaḋ sé cortha go h-oiḋċe ag féaċaint amaċ ar an ndúṫaiġ tar éis a ḃeiṫ trí ráiṫe istiġ sa ċaṫair. Ḃí an tráṫnóna ann nuair do stoiseadar

Ḃaile i bḟad Siar. Cé ḃéaḋ ag an stad rómpa 'ná bean uasal na gruaige breaġ' buiḋe, agus capall is cóiste aici. Ċuir sí na míle fáilte rómpa. Do leaṫ a súile ar Ṡeaġán le hiongnaḋ, aċt nuair a ṫug sí póg agus dá póig do'n doċtúir ḃí sé náċ mór as a ṁeaḃair ar fad.

Do ċomáineadar leo abaile. Ḃíodar tamall maiṫ ar an mbóṫar. Droċ-ḃóṫar abeaḋ é. Ba ġeall le cireaċ ag dul isteaċ ar Ṗortaċ Aṫáin cuid ṁór dé.

“ Féaċ mo Ṗúncán ag an ngeata,” ars an ḃean uasal le Seaġán.

'Sé ḃí ann 'ná marcaċ lae an ḟiaḋaiġ.

“ Cad duḃairt leat, a Ṡeaġáin, aċt náċ fuirist na mná a ṫomas ? ” ar seisean.

“ Tá eagla orm-sa,” arsa Seaġán, “ náċ féidir liom-sa an scéal so a ṫomas ná a ṁeáḋċaint ar aon ċuma.”

“ Is túirse deoċ ná scéal,” ars' an ḃean uasal, “ is ba ċeart go mbéaḋ ocras orraiḃ.”

“ Tá, ocras buile,” ars an doċtúir.

Mac do'n duine uasal a ḃíoḋ mar ṁáiġistir ar Ṫaoḃ na Geadaiġe a beaḋ an t-ógánaċ. Fear ana-ṫuirseanaċ ana-ġéarċúiseaċ a beaḋ a aṫair. Ċeap sé go mba ċeart dá ṁac eólas a ḃeiṫ aige ar gaċ ní a ḃain le curadóireaċt, is le saoṫruġaḋ talṁan, i sliġe go ḃféadfaḋ sé comairle ṁaiṫ a ṫaḃairt do sna feirmeoiriḃ a ḃéaḋ ag díol cíosa leis. Fuair an t-óg-ánaċ an t-eolas so. Nuair do ṫáinig fear eile laistiġ dá aṫair ar seilḃ Ṫaoḃ na Geadaiġe ní raiḃ fios aige cad ab'fearra ḋó a ḋéanaṁ.

Do ḃeartuiġ sé ar dul go hAimeiricá. Ċeannaiġ sé peiḋse ṁaiṫ talṁan, é féin is duine eile go raiḃ eolas maiṫ ar an áit aige. D'éiriġ go maiṫ leo ó ṫús. Ḃí sean-aiṫne aige féin agus an doċtúir ar a ċéile ó ḃíodar i gcolláiste ṫuas i mBaile Áṫa Cliaṫ. Deirḃṡiúr

do'n doċtúir a b'eaḋ an ḃean uasal óg. Ḃí geall-aṁaint pósta idir í féin agus an marcaċ óg a ḃí le n-a ċois lá an ḟiaḋaiġ. Nuair a ṫuig seisean tar éis ḃáis Ṁaic Gille Ċoda, go mbéaḋ ar dul ag tuilleaṁ do féin d'iarr sé airṫi é scaoileaḋ ó n-a ġeallaṁaint, mar nár ṁaiṫ leis ise a ḃeiṫ ceangailte i gcuing pósta le duine boċt gan talaṁ gan treó.

"Má is ceaḋ do ċinn agus do ċos atá uait," ar sise, "bíoḋ sé agat, is déanfad-sa foiḋne."

"Níor ṁaiṫ liom aon ċeangal a ċur ort," ar seisean.

"Ní gáḋ duit é," ar sise, "mar aduḃart leat ċeana, déanfad-sa foiḋne."

Agus do ḋein.

I gcionn suim aimsire do ċuir seisean scéala ċúiċi dul anonn ċuige; agus ċoṁ maiṫ do ċuaiḋ, í féin agus a máṫair, agus do pós sí Púncán, mar aduḃairt cailíní na Bán Ċluanaċ le Seaġán Ṫaiḋgín.

Níor ḃfada go raiḃ Seaġán ar ṁuin capaill, agus as san amaċ ḃí riṫ a ráis leis. An t-eolas a fuair sé i ngáirdín na Bán Ċluanaċ, ṫáinig sé isteaċ go hana-áiseaṁail anois dó féin is dá ṁáiġistir. Ba ró-ġairid a ḃí Seaġán ag teaċt isteaċ ar canos tobac a ċur is a ṡaoṫruġaḋ.

Ḃí an máiġistir 'n fear saiḋḃir, agus é 'n-a ṡaoġal agus 'n-a ṡláinte. Aċt dá ṁéid saiḋḃreas a ḃéaḋ aige ba ṁaiṫ leis teaċt abaile go hÁrd-na-Gainiṁe. Ṫáinig sé féin agus a ḃean anall tar éis ḃáis a aṫar, agus Seaġán ṫall i mbun na háite. Ḃíoḋ sé ag dul anonn 's anall, aċt i ndeire na scríbe do ḋíol sé an áit ṫall, is do ṫáinig abaile go hÉireann agus Seaġán le na ċois. 'Sé an scéal is déiḋeanaiġe a ċuala-sa uaṫa ná iad a ḃeiṫ ag beartuġaḋ ċun tobac a ċur i nÁrd-na-Gainiṁe.

Ní raiḃ Seaġán aċt na trí bliaḋna ṫall nuair do ḟuair Taiḋgín bás. Do cuireaḋ é ṫoir i dTeampall an Ċnocáin.

Do lean Léan Seaġán anonn go hAimeiricá, agus do ṗós sí ṫall. Is ann atá sí anois, aċt go bḟuil súil aici i gcoṁnuiḋe teaċt anall an ḃliaḋain seo ċuġainn. Níor ṫáinig an ḃliaḋain úd fós.

Do leagaḋ tiġ Ṫaiḋgín, is do cuireaḋ cloċa an tiġe i gclaiḋe an ḃóiṫrín. Táiḋ na ba ag ingníor anois ar láṫair an tiġe. Ba ḋóiġ leat ná raiḃ tiġ ná teaġlaċ riaṁ ann, aċt amháin go dtaḃarfá fé ndeara gur misle is gur luime an féar ann ná i n-aon ċuid eile de'n ṗáirc.

A ĊRÍOĊ.

O Dubgáill Seamus

Date Due

221093

BOSTON COLLEGE

3 9031 01192151 7

221093

Author O Dubgaill, Seamus.

Title Muinntear na Tuata.

Boston College Library

Chestnut Hill 67, Mass.

Books may be kept for two weeks unless a shorter time is specified.

Two cents a day is charged for each 2-week book kept overtime; 25 cents a day for each overnight book.

If you cannot find what you want, inquire at the delivery desk for assisstance.

9-48